

137.526

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Original from the University of Toronto

747

OSZK

Original Source of Knowledge

137526

43

AZ ELCSATOLT FELVIDÉK KIVÁNDORLÁSI MOZGALMAI

*EMIGRATION DE LA SLOVAQUIE ET DE LA RUSSIE
SUBCARPATHIQUE TRANSFÉRÉES DE LA HONGRIE*

ÍRTA

DR THIRRING GUSZTÁV



KÜLÖNLENYOMAT

A „MAGYAR STATISZTIKAI SZEMLE“
1927. ÉVFOLYAMÁNAK 5. ÉS 6. SZÁMÁBÓL.



BUDAPEST, 1927.

HORNYÁNSZKY VIKTOR RÉSZVÉNYTÁRSASÁG, MAGYAR KIR. UDVARI KÖNYVNYOMDA

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

137526

R
2

ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR
Nővedelmepi
1943. év 10040 sz.

R
1965

Az elcsatolt Felvidék kivándorlási mozgalmái.

Emigration de la Slovaquie et de la Russie Subcarpathique transférées de la Hongrie.

Résumé. Bien que l'émigration de la République Tchéco-Slovaquie ne soit pas trop grande, elle est toutefois significative, parce qu'elle met en lumière les maux de la situation intérieure du nouvel Etat. Les territoires y transférés de la Hongrie par le traité de paix, la Slovaquie et la Russie Subcarpathique, ont un rôle extrêmement grand dans le mouvement de l'émigration. Des tableaux détaillés et des graphiques ci-après, il ressort que, depuis le régime tchéco-slovaque, l'émigration de la Slovaquie et de la Russie Subcarpathique, loin de cesser, a pris des proportions dépassant celle des autres parties du pays. Il est caractéristique pour les proportions de l'émigration de ces deux territoires, qu'elle formait plus de la moitié de l'émigration totale de la Tchéco-Slovaquie, et qu'après avoir augmenté d'une façon inquiétante en 1924, elle n'a pas diminué autant que dans les autres parties de la République. L'intensité de l'émigration est encore plus caractéristique pour les proportions de l'émigration de ces deux territoires; notamment, tandis que, pour 100.000 habitants et pour la moyenne de 1922—1926,¹⁾ il y a eu 201 émigrés en Russie Subcarpathique et rien moins de 597 en Slovaquie (et même 1174 en 1924), les nombres proportionnels correspondants n'étaient que de 135 à 174 en Bohême, en Moravie et en Silésie.

C'est avant la limitation rigoureuse du nombre des immigrants par les États-Unis, et surtout au début de 1924, que l'émigration de la Slovaquie et de la Russie Subcarpathique a été le plus grande; mais, par suite de cette limitation, elle a fort diminué dans les années suivantes, et un écart essentiel s'est produit dans les proportions même de l'émigration. Tandis qu'au commencement de 1924, le nombre des Slovaques et des Ruthènes émigrés aux États-Unis était extrêmement élevé, depuis l'émigration s'est dirigée, quant aux pays d'outre-mer, vers l'Argentine et surtout le Canada, augmentant fort en 1926. Enfin, un fait complètement

nouveau est l'émigration de la Slovaquie et de la Russie Subcarpathique dans les pays d'Europe, particulièrement en France, en Hongrie et même dans la Russie des Soviets.

En Slovaquie, 10.1 à 22.7% du mouvement de l'émigration a un caractère constant; dans la Russie Subcarpathique, 14.2 à 35.2%. Cependant, d'après la statistique des États-Unis, cette émigration de caractère constant avait une proportion essentiellement plus grande: quant aux Slovaques et aux Ruthènes, on y voit un excédent d'immigration bien plus élevé, d'où l'on peut conclure qu'une partie du mouvement de migration, relevée comme de caractère temporaire, a été en réalité définitive. Outre les États-Unis, la proportion de l'émigration de caractère constant était assez grande dans la migration vers la Hongrie; c'est également vers la Hongrie — et la France — que l'émigration saisonnière de Slovaquie et de Russie Subcarpathique était la plus vive. Parmi les causes de l'émigration, c'est le manque de travail qui était le plus fréquent. Des émigrés, 79 à 90% ont émigré la première fois.

Les chiffres ci-dessous sont bien caractéristiques pour la structure démographique du mouvement de l'émigration de Slovaquie et de Russie Subcarpathique. Pendant la période en question, la proportion des personnes ayant accompagné les émigrants variait entre 8.9 et 15.1% pour la Slovaquie et entre 9.2 et 30.0% pour la Russie Subcarpathique. Parmi les personnes possédant un passeport, la proportion des femmes était singulièrement haute, — 24.4% en Slovaquie, 41.4% dans la Russie Subcarpathique, — ce qui permet de conclure que, dans ces cas, l'émigration était définitive. Pour la proportion des sexes, entre les deux territoires envisagés, il y a une différence assez grande: parmi les émigrés, la proportion des femmes était 26.9% en Slovaquie (elle n'était 24.5% que parmi les émigrés de plus de 15 ans), et 41.1% (respectivement 38.6) dans la Russie Subcarpathique. Au point de vue de l'état de famille, la répartition des émigrés est également intéressante: on y trouve aussi des veuves et — chose très grave — la proportion des personnes mariées est trop haute. Pour 1000 émigrés au-dessus de

¹⁾ Les chiffres de l'émigration de la Tchéco-Slovaquie n'étant pas encore disponibles pour le dernier trimestre de 1926, nous avons calculé, pour cette époque, les données probables sur la base des trimestres correspondants des années précédentes.

15 ans, 599 étaient mariés en Slovaquie et 569 dans la Russie Subcarpathique; pour les hommes mariés, cette proportion était de 651, respectivement de 621; pour les femmes mariées, de 440, respectivement de 469.

Il ressort des données d'âge, que l'émigration touche beaucoup la production des territoires mentionnés, diminuant fort le nombre des gens capables de travailler. Notamment, parmi les émigrés, la proportion de ceux de 15 à 39 ans était de 79·4‰ en Slovaquie et de 71·4‰ dans la Russie Subcarpathique, et celle des enfants au-dessous de 14 ans de 9·8‰, respectivement de 19·1‰. Entre les émigrées, la proportion des jeunes femmes était très forte (tandis que, dans la période envisagée, 61·0‰ en avaient moins de 24 ans, cette proportion n'atteignait que 36·4‰ pour les hommes). Des émigrés au-dessous de 14 ans, il y avait 49·1‰ de filles

en Slovaquie et 52·1‰ dans la Russie Subcarpathique, tandis que, par exemple, dans le groupe d'âge des personnes de 25 à 29 ans, ces nombres proportionnels n'atteignaient que 17·5‰, respectivement 25·3.

Pour l'intensité de l'émigration, on obtient des données caractéristiques, si l'on compare le nombre des émigrés des différents groupes d'âge au nombre total d'âmes des groupes respectifs. Pendant qu'aux années 1922—1926, sur la population totale, 2·93‰ ont émigré de la Slovaquie et 0·98‰ de la Russie Subcarpathique, dans la catégorie des personnes de 25 à 29 ans, la proportion des émigrés s'est élevée en Slovaquie à 10·13‰. Le tableau est encore plus défavorable si l'on ne considère que les émigrés du sexe masculin: on voit alors qu'en 1922—1926, la Slovaquie a perdu, par l'émigration, le sixième (17·17‰) de sa population mâle de 25 à 29 ans.

1. A cseh-szlovák kivándorlási statisztika.

A Felvidék kivándorlása évtizedek óta egyik fájó sebe volt népesedésünknek és közgazdaságunknak egyaránt. Ez a folyamat, mely a múlt század hetvenes éveinek elején Sáros vármegyében indult meg, lassanként kiterjedt Felvidékünk egész területére s századunk első évtizedében, különösen az 1905—1907. években, érte el tetőpontját. Az ezt követő években lényeges enyhülés állt be, a világháború idejében pedig szükségképen teljesen meg kellett szűnnie a külföldre való kivándorlásnak.

A trianoni béke a Felvidéket Cseh-Szlovákiához csatolta; az azóta eltelt esztendők adatai már kellő támpontot nyújtanak annak megítélésére, hogy az új államalakulat minő egzisztenciát biztosított a Felvidék népének. Különösen jellemzőek e tekintetben a kivándorlási statisztika adatai.

A cseh-szlovák köztársaság statisztikai hivatala a belügyminisztériumnak 1922. január 27-én kelt 2324. számú rendelete alapján rendszeres statisztikát vezet az állam területéről kivándorló egyénekről. Ez a rendelet mindenkit, aki külföldi útlevelet kér, számlálólap kitöltésére kötelez az útlevelet kiállító hatóság révén, s mivel a rendelet január 1-ig visszaterjedő hatállyal bocsátott ki, immár öt teljes év bő statisztikai anyaga áll rendelkezésre a cseh-szlovák kivándorlásról, melyet a hivatal a *Mitteilungen des Statistischen Landesam-*

tes (cseh kiadásban: *Zprávy státního úřadu statistického republiky Československé*) című kiadványsorozatában időről időre közzéadja.¹⁾ Ezek a közlemények igen bő statisztikai anyagot hoznak nyilvánosságra, amelyben a kivándorlás havi megoszlásán kívül szerepel a kivándorlók neme, kora, családi állapota, foglalkozása, a kivándorlás célja és jellege, szándékolt tartama és hányszorossága, a rendeltetési állam és a kivándorlás topografiai eloszlása járások és nagyobb kerületek szerint. Számos táblázatot az egyes szempontok kombinációját is adja, legtöbbje pedig megkülönbözteti az állam alkotó részeit (Csehország, Morvaország, Szilézia, Szlovákia és Kárpátorusszia) is, úgyhogy az újabb felvidéki kivándorlás tanulmányozásának bő lehetősége nyílik. Zavarólag hat azon-

¹⁾ Az erre vonatkozó kimutatások megjelentek az 1922. év négy negyedéről a III. évfolyam 57. és 65. és a IV. évfolyam 21. és 39. számában, az egész 1922. évről u. a. évfolyam 96. számában; az 1923. év négy negyedéről a IV. évf. 75. és 87. és az V. évf. 2. és 14. számában, az egész 1923. évről u. a. évf. 25—26. számában; az 1924. év négy negyedéről a V. évf. 79—80., 89—90. és 106. s a VI. évf. 36. számában, az egész 1924. évről a VI. évf. 50—51. számában; az 1925. év négy negyedéről a VI. évf. 74., 111. és 137. és a VII. évf. 8. számában, az egész 1925. évre vonatkozólag a VII. évf. 32—33. számaiban; az 1926. év I—III. negyedéről a VII. évf. 67., 75. és 101. számaiban (a IV. negyed kimutatása e sorok írásáig még nem jelent meg).

ban az a körülmény, hogy a közölt táblázatok szerkezete nem állandó, hanem gyakran módosul, a kivándorlási esetek utólagos bejelentése folytán az első ízben közölt számok többszörösen változnak, sőt egyes táblák időközben teljesen elejtettek vagy takarékosági szempontból csak az egész államról közöltek az állam alkotórészeinek megkülönböztetése nélkül, miáltal az egyes szempontoknak az egész időszakon keresztül való egységes megfigyelése akadályokba ütközik. Mindamellett oly gazdag anyag bocsátatik közzé, melynek magyar vonatkozásaiban való megvizsgálása és tüzetes feldolgozása felette kívánatos, mert lehetővé teszi azon tanulmányoknak továbbvezetését, melyek e sorok írójának¹⁾ és *Laky Dezső*nek munkáiban²⁾ régebben napvilágot láttak. Kívánatosnak látszik azért is, mert a Magyarországtól elcsatolt területek sorsa továbbra is kell, hogy érdeklődést váltson ki a magyar nemzetben.

2. A cseh-szlovák köztársaság kivándorlása.

A cseh-szlovák köztársaságból folyó kivándorlás, ha méreteiben nem is túl nagy, jelentőségében mégis figyelemreméltó gazdasági jelenség, mely élénk világot vet az új állam belső helyzetének súlyos bajaira.

Csehország kivándorlásának régibb alakulásáról — azon időről, melyben Csehország még az osztrák birodalom keretébe tartozott — nincsenek közvetlen adataink³⁾; csak az Egyesült Államok bevándorlási statisztikájának nemzetiségi adatai vetnek némi fényt a kérdésre, amennyiben feltehető, hogy az Unióba bevándorolt csek és morvák túlnyomó részt — talán majdnem kizárólag — a mai cseh-szlovák állam területéről kerültek ki, amivel szemben azonban a két tartomány (Cseh- és Morvaország) németajkú kivándorlóinak számát a bevándorolt németek nagy tömegéből kiválasztani nem bírjuk. Az Egyesült

Államok bevándorlási statisztikájának — a mi szempontunkból eszerint hiányos — adatai¹⁾ azt igazolják, hogy az ott partra szállt cseh és morva kivándorlók száma volt:

1900—1909-ig . .	89.201
1910—1914-ig . .	47.143
1915—1919-ig . .	2.799
együtt . .	139.143

úgyhogy — figyelmen kívül hagyva a háborús éveknek természetszerűleg igen alacsony bevándorlási kvótáját, 15 évi átlagban évi 9000 cseh-morva kivándorló hagyta el régi hazáját, ami évente másfélezreléknyi népvesztéssel jelentett. Ez az arány lényegesen kisebb volt a Magyarbirodalom kivándorlási kvótájánál, mely az 1899—1913. évek (tehát ugyancsak 15 év) átlagában ezer lakóra 4-6 volt. Csehország fejlett ipara s kereskedelme s ebből folyólag népének általános jóléte érthetővé teszi kivándorlásának alacsony voltát. Ha ez az arány az új állam megalakulását követő öt évben (1922—1926) ezer lakó után 1-46-ra emelkedett, ez a belviszonyoknak újabb rosszabbodására utal, amely annyi súlyosabban esik a latba, mivel a cseh-szlovák kormány tudvalevőleg mindent elkövet a cseh anyaország, helyesebben a cseh lakosság helyzetének javítására, gyakran az egyéb területek lakosságának rovására is.

Ezeknek a viszonyoknak mérlegelése teszi érthetővé, hogy a Felvidék népének kivándorlása a cseh-szlovák uralom alatt — az ígért „felszabadítás“ és jólét dacára — sem szűnt meg, hanem ellenkezőleg oly arányokat öltött, melyek messze túlhaladják a cseh-szlovák köztársaság többi alkotórészeiben fennálló kivándorlás méreteit. Az új állam alkotó részei közül Szlovákia²⁾ az a tartomány, melyből ma állandóan a legerősebb kivándorlás folyik. Az innen kivándorlásra kényszerülő tömegek nemcsak a népesség számához viszonyítva nagyobbak mint a köztársaság bármely más

¹⁾ *Thirring Gusztáv dr.*: A magyarországi kivándorlás és a külföldi magyarság. Budapest, 1904. (8-r. X és 366 lap).

²⁾ *Laky Dezső dr.*: A magyar szent korona országainak kivándorlása és visszavándorlása 1899—1913. (Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat, 67. kötet.) Budapest, 1918 (n 8-r. IX., 136* és 120 lap).

³⁾ A régi osztrák statisztikában a kivándorlóknak tartományok szerinti részletezése hiányzik.

¹⁾ V. ö. Statistical Abstract of the United States 1923. Washington 1924. (Department of Commerce, Bureau of foreign and domestic commerce), a 79. lapon, valamint: Reports of the Commissioner General of Immigration, Department of Labor.

²⁾ Rövid megjegyzés hiányában a cikkben, a táblázatokban és grafikonokban a helyesebb „elcsatolt nyugati felföld“ helyett Szlovákia, az „elcsatolt keleti felföld“ helyett „Kárpátorusszia“ elnevezést is használjuk.

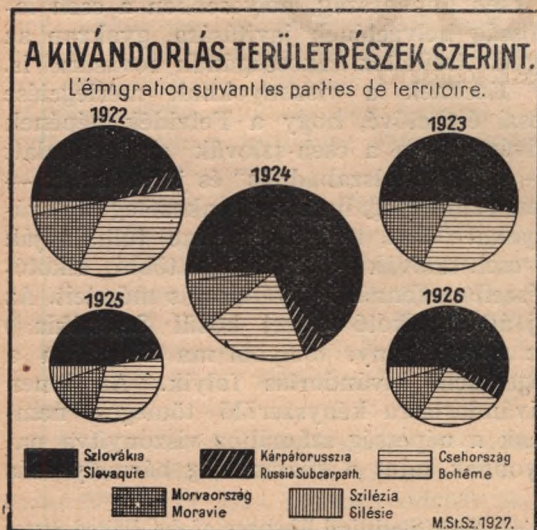
részeiben, de abszolút számuk is *lényegesen* meghaladja a sokkal nagyobb és népesebb cseh anyaország kivándorlóinak számát. Fokozza még a mozgalom komolyságát az a tapasztalat, hogy míg a kivándorlás Csehországban, Morvaországban és Sziléziában szembetűnően csökken, Szlovákiában és Kárpátorussziában az 1924-ben beállott aggasztó mérvű növekvés után sem mutatkozik olyan csökkenés, mely — a többi országrészekhez viszonyítva — lényeges javulás bekövetkezésére engedne következtetni.

A cseh-szlovák hivatalos statisztikának adatai szerint a kivándorlók száma volt (az útlevelek szerint):

	1922	1923	1924	1925	1926 ¹⁾	Együtt
Csehországból	13.469	9.278	10.673	6.081	5.700	45.201
Morvaországból	6.282	5.387	5.218	3.052	3.200	23.139
Sziléziából	1.138	767	787	1.027	1.000	4.719
Szlovákiából	16.737	16.596	35.202	8.715	12.300	89.550
Kárpátorussziából	1.803	313	2.493	475	1.000	6.084

Összesen : 39.429 32.341 54.373 19.350 23.200 168.693

Az első ábra szemléltetően érzékelteti az állam kivándorlóinak egyes tartományok szerint való megoszlását. Látható, hogy a



¹⁾ Minthogy az 1926. év utolsó negyedére vonatkozó kivándorlási statisztika még nincs közzétéve, ez évnegyedre vonatkozólag az előző évek megfelelő negyedének adatai alapján állítottuk be a valószínű számokat. Az 1926. év első három negyedének fix adatai a következők: Csehország 4.712, Morvaország 2.463, Szilézia 830, Szlovákia 10.801, Kárpátorusszia 823, összesen 19.629.

tót Felföld kivándorlása, mely 1922-ben csak kevéssel haladta meg az összkivándorlás kétötödét, 1924-ig közel kétharmadára (64·8%) erősödött s bár a viszonyok a rákövetkező évben lényegesen enyhültek, 1926-ban Szlovákia újból a kivándorlók nagyobb felét szolgáltatta. Ezzel szemben Cseh- és Morvaország kivándorlási kvótája lényeges apadást mutat s az 1925. évi fellobbanás után is jóval kisebb, mint volt 1922-ben. A Cseh-Szlovák köztársaság kivándorlóiból jutott ugyanis, százalékokban kifejezve:

	1922	1923	1924	1925	1926	Az öt év átlagában
Csehországra	34·2	28·7	19·6	31·4	24·0	26·8
Morvaországra	15·8	16·6	9·6	15·8	12·6	13·7
Sziléziára	2·9	2·4	1·4	5·3	4·2	2·8
Szlovákiára	42·5	51·3	64·8	45·0	55·0	53·1
Kárpátorussziára	4·6	1·0	4·6	2·5	4·2	3·6

amiből látható, hogy az elmúlt öt esztendő alatt a keleti és nyugati Felföldről jóval több ember nyúlt a vándorbothoz, mint a cseh-szlovák köztársaságnak háromszorta népesebb osztrák tartományaiból együttvéve.

A kivándorlás intenzitása az elmondottak szerint a cseh-szlovák köztársaság egyes tartományaiban nagyon különbözik. A tulajdonképeni Csehország százezer lakójára számítva, ez az intenzitás 202-ről 85-re szállt alá, a csökkenés itt állandó és rohamos; hasonló a viszonyok, bár kissé magasabb arányszámokkal (236—120) Morvaországban is. Szilézia kivándorlási viszonyyszáma mérsekeltebb, de az évtöd folyamán lényeges változást nem mutat (169—149). Ezekkel szemben a Magyarországtól elszakított területek, népességükhöz viszonyítva, sokkal nagyobb arányban adóznak a kivándorlás járványának. A gyér lakosságú ruthén-Felföld, bár kivándorlásának abszolút számai nem nagyok, az évről évre mutató nagy ingadozások mellett is, vég eredményben a három osztrák tartományt meghaladó jutalékkal vesz részt a kivándorlásban. De valamennyinél nagyobb arányú a kivándorlási mozgalom a tót Felföld területén; a megfigyelési időszaknak két első évében 100.000 lakóra itt 500-nál több kivándorló jutott; ez a szám 1924-ben több mint kétszeresére (1.174) szökkent fel, s bár azóta — a többi tartományokhoz hasonlóan — lényegesen csökkent, mégis minden esztendőben náluk közel háromszor akkora, sőt ennél nagyobb is volt. A mozgalom alakulása és arányai a következő viszonzszámokból ismerhetők fel.

Az egyes tartományok százezer lakójára esett kivándorló:

	1922	1923	1924	1925	1926	Az öt év átlagában
Csehszágban . . .	202	138	160	92	85	135
Morvaországban . .	236	202	196	115	120	174
Sziléziában . . .	169	114	117	152	149	140
Szlovákiában . . .	558	553	1.174	291	410	597
Kárpátországban . .	298	51	412	78	165	201
Átlag . . .	290	238	399	142	170	248

Az elszakított Felvidék, különösen pedig a tót Felföld sanyarú helyzetét éleseben nem világíthatja meg semmi más, mint a fenti felsorolás, melynek tanúsága szerint az elmúlt évtized átlagában minden ezer lakó közül 6 kényszerült kivándorolni, míg a cseh anyaországban és osztrák társtartományaiban ez az arány 1,3—1,7-nél magasabb nem volt.

3. A kivándorlás időbeli alakulása.

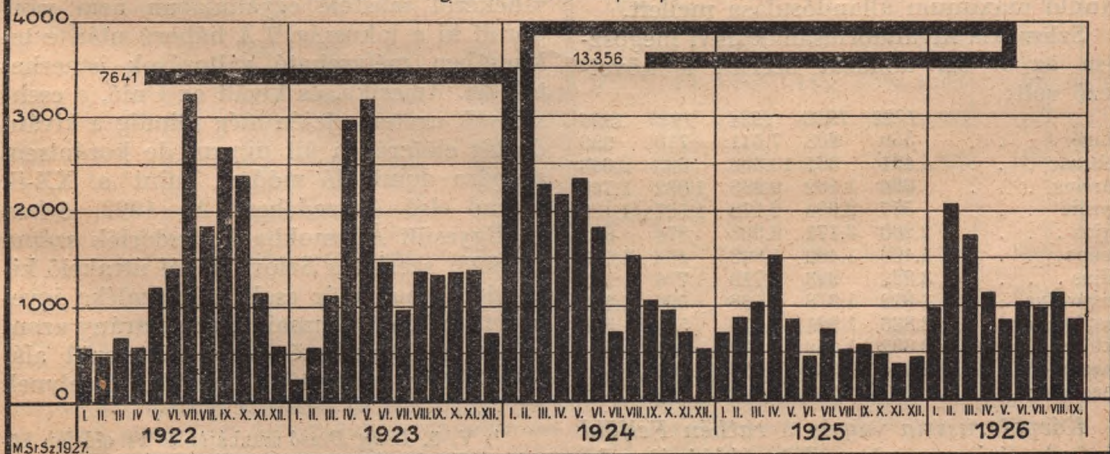
A cseh-szlovák kivándorlási statisztika szerint a tót Felvidék kivándorlása az 1922. év elején még mérsékelt határok között mozgott; a havonta 5—600 főnyi mozgalom azonban a nyári hónapok felé rohamosan fokozódott s a nyár derekán érte el tetőpontját. Júliusban nem kevesebb mint 3223 egyén kért útlevelet s ez az élenkség, mely havonta kétezernél több embert indított hazájának elhagyására, egészen októberig alig engedett erejéből. A téli hónapokban elcsendesült a mozgalom, de csak azért, hogy az 1923. év tavaszi hónapjaiban megújult erővel támadjon fel. Már április közeljárt a 3000 kivándorlóhoz s a május hó-

nap — 3171 kiadott útlevéllel — egészen nyomába haladt az előző év maximumának. Ezúttal azonban már júniusban beállt a csökkenés s a nyári és őszi hónapok szinte meglepő szabályszerűséggel ugyanegy magasságban (1300 kivándorló) tartották magukat. Végeredményben ez esztendőben Szlovákiából ugyanannyi ember vándorolt ki, mint 1922-ben, de a kivándorlás időrendi megoszlása lassankint kezdte magára öltetni a későbbi tipikus, a tavaszi maximum által jellemzett képét.

Az 1924. év a kivándorlási mozgalomnak váratlan, szinte ijesztő méreteket öltő fellobbanására vezetett. Az Egyesült Államok a bevándorlás szigorú korlátozásával az egyes államokból bebocsátható kivándorlók számát fix összegben állapították meg s ez a kvóta Cseh-Szlovákiára nézve 14.282 fő volt. A kivándorlók számának kontingentálása a köztársaság egész területén, de különösen a leginkább érdekelt tót Felföldön nagy ijedelmet idézett elő. A korlátozás hírének elterjedtével a kivándorolni szándékozók egyszerre sietve, óriási számban kérték útleveleiket, hogy az Egyesült Államokba való bejuthatásukat biztosítsák. Így már január hóban 7641 egyén vándorolt ki, februárban pedig majdnem ennek kétszeresére (13.356-ra) szökkent fel az útrakészülők száma. Soha még ilyen mértékben nem nyilvánult meg a kivándorlás szándéka; két hónap alatt több ember szánta magát rá hazájának elhagyására, mint az előző két év bármelyikének egész lefolyása alatt. Az óriási tülekedés persze

A SZLOVÁKIÁBÓL KIVÁNDORLÓK SZÁMA HAVONKINT.

Nombre des émigrés de la Slovaquie par mois.



hamar hagyott abba, de még március, április és május hónap is 2—2000 embernél több jelentkezett kivándorlásra s a mozgalom csak az őszi hónapok felé nyerte vissza megszokott, mondhatnók normális képét. A téli hónapok viszonylagos csöndje után az 1925. év, bár némi emelkedést hozott, feltűnően alatta maradt az előző év excessív magassága alatt. Az Egyesült Államokba való korlátlan beözönlésnek a megállapított kvóta gátat emelt; az elégedetlen lakosság — bár kisebb mértékben — Kanada felé fordult, sőt Franciaország felé is indultak kivándorlók; de az amerikai kivándorlás lehetőségének lecsökkenése a kivándorlási hajlamot erősen lehűtötte s ez év 8.715 kivándorlójával az előzőnek egynegyedét sem érte el s az 1922. és 1923. év kivándorlásánál is felével volt kisebb. Az 1926. év elején azonban újra lángra lobbant a kivándorlás láza. Már az első hónap, közel ezer kivándorlóval, jelezte a meginduló mozgalmat; februárban a kivándorlók száma már meghaladta a kétezret (2063), vagyis oly magasságot ért el, minő (a rendkívüli 1924. évtől eltekintve) e hónapban még soha sem volt észlelhető. Hasonló volt a március képe is, a reá következő hónapokban pedig állandóan ezer körül mozgott az útrakerlők száma, mely előreláthatólag az év három utolsó hónapjában is — amelynek kivándorlási statisztikája még ismeretlen — magasabb lesz az előző év megfelelő hónapjainak kivándorlóinak számánál. Bár végleges ítéletet még nem mondhatunk, mégis az utolsó két év adatai szerint a kivándorlás időbeli hullámzásának nivellálódása s így a mozgalomnak egyenletesebbé válása látszik beállani, az év első hónapjaiban nyilvánuló maximum állandósulása mellett.

Szlovákia kivándorlásának havi megoszlása az I. sz. táblázat szerint a következő volt:

	1922	1923	1924	1925	1926
Január . . .	559	203	7.641	710	998
Február . . .	491	561	13.366	893	2.063
Március . . .	696	1.102	2.289	1.032	1.740
Április . . .	577	2.964	2.172	1.527	1.130
Május . . .	1.200	3.171	2.333	874	862
Június . . .	1.400	1.482	1.848	464	1.023
Július . . .	3.223	993	719	776	999
Augusztus . .	1.912	1.378	1.538	520	1.130
Szeptember . .	2.836	1.321	1.078	586	856
Október . . .	2.392	1.350	979	495	—
November . .	1.114	1.363	717	376	—
December . .	337	708	532	462	—

Kárpátország vagyis a ruthén Felföld kivándorlási mozgalma Szlovákiáénál sok-

kal csekélyebb, de időbeli lefolyása amazéval lényegében egyező. Itt is az 1922. év nyári hónapjaiban volt a kivándorlás legélénkebb (havonta 277—286 kivándorlóval), a következő esztendőben azonban egészen ellanyhult s csak az amerikai bevándorlás korlátozásának híre szöktette fel az 1924. év első hónapjaiban szokatlanul magasra (januárban 919, februárban 723). Ezen túl mindinkább csökkent s az egész 1925. év folyamán igen csekély volt. 1926-ban itt is élenkült a mozgalom s bár jelentékenyebb magasságot nem ért el (maximuma márciusban 211), a tót Felföld kivándorlását jellemző egyenletesség itt is felismerhető.

A kivándorlóknak havi hullámzása a következő volt:

	1922	1923	1924	1925	1926
Január . . .	126	13	919	84	11
Február . . .	58	11	723	52	78
Március . . .	61	68	169	14	211
Április . . .	78	50	106	12	57
Május . . .	134	14	196	15	66
Június . . .	148	27	71	31	96
Július . . .	285	16	59	35	56
Augusztus . .	277	17	26	43	152
Szeptember . .	286	30	52	26	96
Október . . .	195	32	29	38	—
November . .	121	27	128	105	—
December . .	34	8	15	20	—

4. A kivándorlás irányai.

A tót és ruthén Felföld kivándorlása a magyar uralom alatt majdnem kizárólag Amerika felé irányult. A hivatalos magyar statisztika szerint a Szent István országai-ban észlelt kivándorlási mozgalomnak az 1899—1913. években, állandóan 83—88%-a Amerika felé tendált, a felvidéki vármegyékben ennek aránya rendszerint meghaladta a 90%-ot, sőt az Erdős Kárpátok vidékéről másfelé egyáltalában nem vándorolt ki a lakosság.¹⁾ A háború után e tekintetben mélyreható változások ismerhetők fel. Amerika, és kivált az Unió, a csehszlovák uralom elején még mindig a kivándorlás előterében áll ugyan, de korántsem annyira domináló módon, mint a XX-ik század első évtizedében. Az 1922. évben az Egyesült Államokba kivándorlók száma (13.993) szerint a Szlovákiából útrakerlő kivándorlóknak már csak 87 százaléka igyekezett az Unió államaiba, ez az arány azonban a reákövetkező évben hirtelenül alacsonyodott 22-re. A feltűnő apadás, amelynek

¹⁾ V. ö. *Laky Dezső* munkájának 14. oldalán közölt táblázatot és a szöveg 22. oldalát.

I. Cseh-Szlovákia kivándorlása az állam alkotórészei szerint, hónaponként.

Emigration de la Tchéco-Slovaquie, par mois et suivant les parties de pays.

Év — Année Hónap Mois	Csehszág Bohême	Morva- ország Moravie	Szilézia Silésie	Szlovákia Slovaquie	Kárpáto- russzia Russie Sub- carpathique	Összesen Total	Év, hónap Année, mois Évnegyed Trimestre	Csehszág Bohême	Morva- ország Moravie	Szilézia Silésie	Szlovákia Slovaquie	Kárpáto- russzia Russie Sub- carpathique	Összesen Total
1922.							1926.						
I.	818	404	85	559	126	1.992	I.	466	232	57	998	11	1.764
II.	877	355	91	491	58	1.872	II.	490	279	97	2.063	78	3.007
III.	1.403	501	100	696	61	2.761	III.	709	229	90	1.740	211	2.979
IV.	1.249	522	109	577	78	2.535	IV.	623	315	88	1.130	57	2.213
V.	1.306	628	126	1.200	134	3.394	V.	550	246	79	862	66	1.803
VI.	1.362	466	107	1.400	148	3.483	VI.	506	245	60	1.023	96	1.930
VII.	1.388	441	71	3.223	285	5.408	VII.	330	184	55	999	56	1.624
VIII.	1.460	538	79 ¹⁾	1.912	277	4.266	VIII.	548	360	167	1.130	152	2.357
IX.	1.216	763	117 ¹⁾	2.836	286	5.218	IX.	490	373	137	856	96	1.952
X.	1.075	759	105	2.392	195	4.526							
XI.	681	471	37	1.114	121	2.460							
XII.	634	434	75	337	34	1.514							
Össz. - Total	13.469	6.282	1.138	16.737	1.803	39.429	Évnegyedek szerint. Par trimestre.						
1923.							1922.						
I.	817	684	90	203	13	1.807	I.	3.098	1.260	276	1.746	245	6.625
II.	734	774	146	561	11	2.226	II.	3.917	1.616	342	3.177	360	9.412
III.	1.240	1.099	148	1.102	68	3.657	III.	4.064	1.742	267	7.971	848	14.892
IV.	1.037	521	99	2.964	50	4.671	IV.	2.390	1.664	253	3.843	350	8.500
V.	746	310	29	3.171	14	4.270	1923.						
VI.	765	349	46	1.482	27	2.669	I.	2.791	2.557	384	1.866	92	7.690
VII.	659	269	35	993	16	1.972	II.	2.548	1.180	174	7.617	91	11.610
VIII.	851	331	47	1.378	17	2.624	III.	2.217	941	117	3.692	63	7.030
IX.	707	341	35	1.321	30	2.434	IV.	1.722	709	92	3.421	67	6.011
X.	684	297	50	1.350	32	2.413	1924.						
XI.	523	286	23	1.363	27	2.222	I.	5.193	3.034	273	23.286	1.811	33.597
XII.	515	126	19	708	8	1.376	II.	2.015	717	177	6.353	373	9.635
Össz. - Total	9.278	5.387	767	16.596	313	32.341	III.	1.855	780	195	3.335	137	6.302
1924.							IV.	1.610	687	142	2.228	172	4.839
I.	2.662	1.854	106	7.641	919	13.182	1925.						
II.	1.770	913	95	13.356	723	16.857	I.	1.867	796	230	2.635	150	5.678
III.	761	267	72	2.289	169	3.558	II.	1.843	743	285	2.865	58	5.794
IV.	776	228	66	2.172	106	3.348	III.	1.506	874	365	1.882	104	4.731
V.	581	243	61	2.333	196	3.414	IV.	865	639	147	1.333	163	3.147
VI.	658	246	50	1.848	71	2.873	1926.						
VII.	612	221	58	719	59	1.669	I.	1.665	740	244	4.801	300	7.750
VIII.	535	288	62	1.538	26	2.449	II.	1.679	806	227	3.015	219	5.946
IX.	708	271	75	1.078	52	2.184	III.	1.368	917	359	2.985	304	5.933
X.	670	329	56	979	29	2.063							
XI.	447	218	50	717	128	1.560							
XII.	493	140	36	532	15	1.216							
Össz. - Total	10.673	5.218	787	35.202	2.493	54.373							
1925.													
I.	475	235	62	710	84	1.566							
II.	667	224	82	893	52	1.918							
III.	725	337	86	1.032	14	2.194							
IV.	629	378	86	1.527	12	2.632							
V.	740	230	97	874	15	1.956							
VI.	474	135	102	464	31	1.206							
VII.	564	273	153	776	35	1.801							
VIII.	454	255	124	520	43	1.396							
IX.	488	346	88	586	26	1.534							
X.	354	292	64	495	38	1.243							
XI.	292	180	50	376	105	1.003							
XII.	219	167	33	462	20	901							
Össz. - Total	6.081	3.052	1.027	8.715	475	19.350							

¹⁾ A havi kimutatások összege és az évi feldolgozás eredményei között mutatkozó 258 főnyi eltérést aránylagosan elosztva augusztus és szeptember hónapok adataihoz számítottuk hozzá. — *Entre le total des relevés mensuels et les résultats du dépouillement annuel, il s'est présenté une différence de 258 âmes, que nous avons ajoutée, divisée proportionnellement, aux données d'août et septembre.*

eredményeként ebben az évben csak 3.677 cseh-szlovák állampolgár kért az Egyesült Államokba szóló útlevelet, kétségkívül az ottani politikai viszonyokban találja magyarázatát. Az Egyesült Államokba való bevándorlás korlátozását célzó intézkedéseknek s nevezetesen a bevándorlási kvóta fix számban való megállapításának híre, mint már fentebb említettük, az 1924. év elején eddig ismeretlen mértékben dagasztotta fel a tengerentúlra igyekvő kivándorlók számát. Mindenki igyekezett, hogy még amerikai földre léphessen, mielőtt a korlátozások előtte bezárják az Ígérét földjének kapuit. Innen van, hogy az 1924. év első havában 6.810, a reá következő februárban pedig 12.075 egyén váltotta ki az Egyesült Államokba szóló útlevelét, oly tömeg tehát, minőhöz hasonló soha azelőtt ily rövid idő alatt egyszerre útnak nem indult. A kivándorlás óriási hullámai azonban csakhamar lecsendesedtek s az év második felében már alig pár száz ember szállt hajóra, hogy korlátozás és kvóta ellenére is igyekezzék az Unió területére bejutni.

Hogyha az Egyesült Államok kormányának a kvóta megállapításával a cseh-szlovák bevándorlás erős korlátozása volt a célja, ezt teljesen el is érte. A kivándorlók, a kvótát erősen meghaladó számuknál fogva, az Egyesült Államok területére nem birtak akkor bejutni, amikor útlevelüket kérték; tényleges kivándorlásuk tehát jóval később történt, mert még az 1924/25. évre is 3.352 oly egyén várakozott a kivándorlási engedélyre, akiknek útlevelük már előbb adatott ki.¹⁾ Érthető tehát, hogy az Egyesült Államokba igyekvő új kivándorlók száma az 1925. év elejétől kezdve óriásilag megcsökkent. Az 1924. év 22.672 főnyi kontingensével szemben 1925-ben csak 1.345 egyén kért útlevelet az Egyesült Államok területére s az 1926. év első háromnegyedében is csak 1.189 újabb jelentkező akadt. A mozgalom tehát oly szerény keretek közé szorult, minőkre azelőtt gondolni sem lehetett.

Természetes azonban, hogy közigazgatási korlátozásokkal s bevándorlási tilalommal a kivándorlásnak gátat vetni nem lehetett. A tót Felföld népe, melyet az Egyesült Államok rendszabályai saját területükről távoltartottak, másfelé keresett utat és

módot kivándorlási szándékának megvalósítására. Már az 1923. év elején mutatkoztak a *Kanadába* való kivándorlás első nyomai; nyár felé, de különösen ősszel nagyobb mérveket öltött ez a mozgalom s élénksége a következő évben sem csökkent. 1923-ban 2.279, 1924-ben 2.711 egyén szerzett kanadai útlevelet. A következő évben némi enyhülés mutatkozott, de 1926 első negyedében oly erősen lendült fel a Kanadába való kivándorlás, hogy már szeptember végéig 6.134 cseh-szlovák állampolgár vette útját Amerikának ezen része felé. Kanada ezzel magához ragadta az elsőséget, magához vonzva a tót Felföld kivándorlóinak 60 százalékát, míg ezzel szemben az Egyesült Államok felé a kivándorlóknak alig több, mint 10 százaléka vette útját.

Észak-Amerikán kívül az újvilág déli része sem maradt hatás nélkül a cseh-szlovák köztársaság kivándorlóira. Dél-Amerika államai közül *Argentína* volt az első, mely felé a Felföld népe nagyobb arányokban kezdett fordulni. A mozgalom 1923 tavaszán öltött nagyobb mérveket s a nyári hónapokon át folytatódott, az év végéig 3.721 ember kezébe adva a vándorbotot. De amily hirtelen lobbant lángra a kivándorlásnak ez az új iránya, éppoly hamar aludt is el. Már a következő évben 345-re zsugorodott össze azoknak száma, kik Argentínában próbáltak szerencsét s ha a rákövetkező két esztendőben kissé meg is erősödött az arra irányuló mozgalom, az évi 7—800 argentinai kivándorló Szlovákia kivándorlási statisztikájában nagyobb szerepet még sem játszik. Ugyanezt mondhatjuk *Braziliáról* is, ahová 1922-ben és 1923-ban 100—150 elkeseredett szlovák honos ment ki, de ott szerzett tapasztalataik kedvezőtlenek lehettek, mert azóta Braziliába alig kívánczolt néhány ember s a tengerentúli egyéb államok is alig gyakoroltak valami vonzást a Felföld népességére (5 év alatt mindössze 363 egyén szerzett más tengerentúli államokba szóló útlevelet.)

Ezek szerint a tót Felföldről a tengerentúlra kivándorolt:

		az összes kivándorlók %-ában
1922. évben	14.188, vagyis	84.70%
1923. "	9.919	" 59.8 "
1924. "	25.772	" 73.2 "
1925. "	2.885	" 33.1 "
1926. I—III. negyedében .	8.135	" 75.3 "
Az öt évben együtt 60.899		" 69.20%

¹⁾ V. ö. a cseh állam kivándorlási statisztikáját, Mitteilungen 1924. 79—80. sz., a 641. lapon.

A kivándorlóknak a tengerentúli államokra — vagyis lényegtelen kivételekkel Amerikára — eső hányada eszerint igen nagy, bár az egyes évek egymással szemben jelentékeny eltéréseket mutatnak, aszerint, amint az amerikai bevándorlási korlátozások a kivándorolni készülőknak kisebb vagy nagyobb kontingensét érintik. Az öt esztendő összefoglalása szerint azonban a kivándorlóknak közel 70 százaléka fordul a tengerentúli államok felé, így tehát általában elég jelentékeny azon néptömeg is, mely Európában keresi boldogulásának lehetőségét.

Az európai államokba való kivándorlás a tót és ruthén Felföldre nézve teljesen új jelenség. Ameddig ez országrészek a Magyarbirodalomhoz tartoztak, alig volt rá eset, hogy kivándorlásuk a kontinens államainak valamelyike felé irányult volna.¹⁾ Az országrészeknek átcsatolása után a helyzet lényegesen megváltozott. Az otthon megélni nem képes elemek nagyobb tömegekben fordultak Európának egyes államai felé, még pedig feltűnő módon nemcsak az új állammal szomszédos államok, hanem távolabbi idegen államok felé is. Meglepő, hogy a cseh-szlovák köztársaságot környező öt állam (Ausztria, Németország, Lengyelország, Románia és Magyarország) közül Magyarország felé irányult a legnagyobb kivándorlás (5 év alatt 7.157 egyén). Azon politikai ellentétek mellett, melyek Magyarország és Cseh-Szlovákia között fennállanak, csakis az elszakított országrészek és Magyarország között fennálló régi közgazdasági és érzelmi kapcsolatok magyarázhatják meg, hogy pár év alatt ennyi szlovák állampolgár tért vissza régi magyar hazájába. A Magyarország felé való özönlés 1923-ban volt a legerősebb (3.798 eset), a rákövetkező évben is még számottevő volt, de utóbb tetemesen megcsökkent. A Magyarországra való betelepülés egyenes folytatása egy természetes gazdasági folyamatnak, mely már ősidők óta fennállott, de azelőtt — politikai határ hiányában — nélkülözte a kivándorlás jellegét és így statisztikai megfigyelés alá sem kerülhetett.

A cseh-szlovák köztársaság többi hatá-

¹⁾ Egyedül a Németbirodalom felé mutatkozott némi kiszivárgás, mely az összes Dunabalszéli és Tiszajobbparti vármegyékben, tehát a Csehországhoz került országresznél sokkal nagyobb területen 15 év alatt (1899–1913) mindössze 4.281 lélekre rúgott. (V. ö. *Laky Dezső* munkájának 92. táblázatát.)

ros államai felé irányuló kivándorlás együttvéve is messze elmarad a régi magyar hazába való visszatérés folyamatának ma is észlelhető méreteitől. A történelmi fejlődés, melyet Felvidékünk vándormozgalma a világháborút megelőzőleg mutatott, Ausztria felé irányulna, amelyet azelőtt is tekintélyes tömegekben keresett fel népünk. Az arrafelévaló kihúzóddása a trianoni béke után sem szűnt meg, de most inkább csak szórványos tünete a népalakulásnak, mely évente alig másfélszáz embert indít útnak, mert Ausztria — szakszervezeteinek erős ellenállása révén — az idegen munkások beszivárgását erősen korlátozza. Még feltűnőbb a Németországgal szemben mutatkozó passzivitás, amelynek okát alighanem a felvidéki kivándorlók foglalkozásának a német gazdasági életbe való nehezebb beilleszkedési lehetőségében találhatjuk meg. Lengyelországgal a Felvidék azelőtt sem volt gazdasági vonatkozásban, nem csodálhatjuk tehát, hogy most sem fejlődött ki a két ország közt oly kapcsolat, mely a kivándorlókat ott jobb jövővel kecsegtetné. Végül Románia felé is veszi évente egy kis néptöredék útját, de jelentősége az oda való kivándorlásnak (öt év alatt 497 egyén) sincs. Végeredményben Szlovákia népe a szövetséges államokkal szemben nagyon passzív magatartást tanúsít.

Új tünet a Felvidék népmozgalmában a Szovjet-Oroszország és a Franciaország földjére való kivándorlás. Az első mozgalom számszerűleg jelentéktelen, mely az első 3 esztendőben csak szórványosan kiszállingózó egyes egyénnel növelte Oroszország népességét. 1925 vége felé azonban nagyobb tömegeket (három hó alatt 243 embert) szállított a szovjet hazájába s azóta sem szűnt meg teljesen. Sokkal érdekesebb és jelentősebb az az áramlat, amelynek célpontja Franciaország. A világháborút megelőző időben ily vándormozgalom egyáltalában nem állott fenn. A cseh-szlovák állam megalakulása után szórványosan akadtak Franciaországba kivándorló egyének; de ez a jelenség csak az 1922. év vége felé nyert térben s azóta havonta néhány száz egyén váltott Franciaországba szóló útlevelet. Az 1923. év folyamán összesen már 2.216 francia kivándorló jelentkezett; a következő év elején ezeknek száma gyorsan felszökött, a tavaszi hónapok mindegyikében már ezernél több francia útlevelet állítottak ki s mivel az őszi

hónapokban is nagy magasságban tartotta magát ez az áramlat, az év végéig már 7.458 Franciaországba kivándorló szlovákról számolhatott be a hivatalos statisztika. A mozgalom ezzel — úgy látszik — elérte tetőpontját, mert 1925 elejétől kezdve méretei kisebbedtek s ha a jelek nem csalnak, további enyhülésre lehet számítani.

Hogyha a Franciaország felé irányuló kivándorlás okait kutatjuk, két tényezőre bukkanunk. Franciaország az elpusztított területek újjáépítésére nagy számmal vette igénybe a külföldi államok munkásrétegeit. Tudjuk, hogy a mai Magyarország területéről is sok munkás jutott Franciaországba, hogy az ottani munkálathoz keresethez jusson. Így vándoroltak ki Szlovákiából a munkások százai és ezrei; de a helyreállítási munkálatok befejeztével ez a munkaalkalom megszűnt, a munkások lassan visszazsárlingóztak. Ekkor történt a

korompai híres vasműveknek a cseh ipar által kezdeményezett tervszerű megfojtása, mint egyik esete a Szlovenszko dezindusztriálására törő „iparpolitiká“-nak. Háromezer régi munkás vesztette kenyerét s évtizedes munkával szerzett családi házáat. A kenyértelenné vált munkásoknak a francia bányákban kínálkozott új élet: így szökött magasra a franciaországi kivándorlás hulláma s ezzel a felsőmagyarországi bányász és kohóipar történetének egyik gyászos fejezete bezáródott.

Mellőzve az egyéb európai államok felé irányuló, egészen szórványos kiszivárgási esetek felsorolását, *Szlovákiának* 1922—1926. évi kivándorlási mozgalmáról az alábbi áttekintést nyújthatjuk.

Kárpátország, vagyis a ruthén Felföld kivándorlásának arányai, mint említettük, a tót Felföldének mintegy csak harmadát érik el, jelentőségük tehát sokkal kisebb.

Szlovákia kivándorlása államok szerint.

Emigration de la Slovaquie suivant les pays.

Kivándorolt — Ont émigré	1922	1923	1924	1925	1926 I-III. negyed „ „ trimestre	Összesen Total
Magyarországba — <i>En Hongrie</i>	570	3.798	1.424	961	204	6.957
Ausztriába — <i>En Autriche</i>	120	129	172	136	138	695
Németországba — <i>En Allemagne</i>	58	15	26	84	43	226
Lengyelországba — <i>En Pologne</i>	36	25	60	63	7	191
Romániába — <i>En Roumanie</i>	105	145	77	99	71	497
A Sz. H. Sz. államba — <i>Au Royaume S. C. S.</i>	96	205	48	49	33	431
Oroszországba — <i>En Russie</i>	28	33	36	433	183	713
Franciaországba — <i>En France</i>	756	2.216	7.458	3.962	1.936	16.328
Egyéb európai államokba — <i>Dans d'autres pays europ.</i>	63	54	37	28	29	211
Európába együtt — <i>En Europe au total</i>	1.832	6.620	9.338	5.815	2.644	26.249
Az Egyesült Államokba — <i>Aux Etats-Unis</i>	13.993	3.677	22.672	695	1.189	42.226
Kanadába — <i>Au Canada</i>	24	2.279	2.711	1.345	6.134	12.493
Argentínába — <i>En Argentine</i>	15	3.721	345	711	744	5.536
Braziliába — <i>Au Brésil</i>	109	142	12	6	12	281
Egyéb amerikai államokba — <i>Dans d'autres pays améric.</i>	44	88	30	128	45	335
Amerikába együtt — <i>En Amérique au total</i>	14.185	9.907	25.770	2.885	8.124	60.871
Más világrészekbe — <i>Dans d'autres parties du monde</i>	3	12	2	—	11	28
Nem tudni hová — <i>On ne sait pas où</i>	717	57	92	15	22	903
Mindössze — <i>Au total</i>	16.737	16.596	35.202	8.715	10.801	88.051
A kivándorlók százalékos eloszlása. ¹⁾ — <i>Répartition des émigrés en %.</i> ¹⁾						
Magyarországba — <i>En Hongrie</i>	3.6	23.0	4.1	11.0	1.9	8.0
Franciaországba — <i>En France</i>	4.7	13.4	21.2	45.5	18.0	18.7
Más európai államokba — <i>Dans d'autres pays europ.</i>	3.2	3.6	1.3	10.3	4.7	3.4
Az Egyesült Államokba — <i>Aux Etats-Unis</i>	87.3	22.2	64.6	8.0	11.0	48.5
Más amerikai államokba — <i>Dans d'autres pays améric.</i>	1.2	37.7	8.8	25.2	64.3	21.4

¹⁾ A százalékok az ismeretlen esetek levonása után számítottak ki. — *Les pourcentages ont été calculés après avoir déduit les cas inconnus.*

A kivándorlás Kárpátorussziából országok szerint.
Emigration de la Russie Subcarpathique suivant les pays.

Kivándorolt — Ont émigré	1922	1923	1924	1925	1926 I-III. negyed " " trimestre	Összesen Total
Magyarországba — <i>En Hongrie</i>	48	12	—	—	2	62
Ausztriába — <i>En Autriche</i>	1	—	—	—	3	4
Németországba — <i>En Allemagne</i>	—	—	—	—	3	3
Lengyelországba — <i>En Pologne</i>	—	—	—	—	2	2
Romániába — <i>En Roumanie</i>	20	9	18	13	1	61
A Sz. H. Sz. államba — <i>Au Royaume S. C. S.</i>	15	—	2	—	—	17
Oroszországba — <i>En Russie</i>	—	13	5	10	1	29
Franciaországba — <i>En France</i>	2	1	148	316	193	660
Egyéb európai államokba — <i>Dans d'autres pays europ.</i>	—	—	—	—	14	14
Európába együtt — <i>En Europe au total:</i>	86	35	173	339	219	852
Az Egyesült Államokba — <i>Aux Etats-Unis</i>	1.696	263	2.243	72	129	4.403
Kanadába — <i>Au Canada</i>	—	9	66	37	466	578
Argentínába — <i>En Argentine</i>	—	4	2	8	1	15
Braziliába — <i>Au Brésil</i>	4	—	5	6	4	19
Egyéb amerikai államokba — <i>Dans d'autres pays améric.</i>	11	2	1	13	3	30
Amerikába együtt — <i>En Amérique au total:</i>	1.711	278	2.317	136	603	5.045
Más világrészekbe — <i>Dans d'autres parties du monde</i>	1	—	1	—	1	3
Nem tudni hová — <i>On ne sait pas où</i>	5	—	2	—	—	7
Mindössze — <i>Au total:</i>	1.803	313	2.493	475	823	5.907

A kivándorlók százalékos eloszlása¹⁾ — Répartition des émigrés en %¹⁾

Magyarországba — <i>En Hongrie</i>	2.7	3.9	—	—	0.2	1.1
Franciaországba — <i>En France</i>	0.1	0.3	5.9	66.5	23.5	11.2
Más európai államokba — <i>Dans d'autres pays europ.</i>	2.0	7.0	1.0	4.8	2.9	2.1
Az Egyesült Államokba — <i>Aux Etats-Unis</i>	94.3	84.0	90.1	15.2	15.7	74.6
Más amerikai államokba — <i>Dans d'autres pays améric.</i>	0.8	4.8	3.0	13.5	57.6	10.9

¹⁾ A százalékok az ismeretlen esetek levonása után számítottak ki. — *Les pourcentages ont été calculés après avoir déduit les cas inconnus.*

A kivándorlás irányai azonban itt is nagyjából ugyanazok, mint Szlovákiában. A tengerentúli kivándorlás itt is dominál. Itt is az Egyesült Államok voltak kezdetben az ígért föld s csak jóval később, midőn az oda bejuthatás lehetősége kéteessé vált, fordult a kivándorlók érdeklődése Kanada felé. Amerika többi államai itt szerepet nem játszanak. Európa államai közül egyedül Franciaországba irányult — kivált az utolsó három évben — élénkebb folyamat, más országokat a kivándorlás hullámai alig érintettek. Az egész kivándorlási folyamatnak országok szerinti tagozódását a fenti táblázatban tüntethetjük fel.

5. A kivándorlás jellege.

A kivándorlás, mint tömeges népmozgalmi jelenség, foglalatla mindazon eseteknek, amelyekben a sorsával meg nem elégedett lakosság a vándorbotot veszi kezébe s hazájának hátat fordítva, idegen ország-

ban próbál szerencsét. Ebben a mozgalomban a legkülönbözőbb társadalmi rétegek vesznek részt s az okok, melyek őket otthonuk s hazájuk elhagyására bírják, a legkülönbözőbbek s legsokfélebbek. Attól a kalandortól kezdve, akit az aranybányák csábító ígérete kerget Kaliforniába, egészen a családja egzisztenciáját becsületes munkával biztosítani kívánó gondos apáig, egész hosszú skálája van a különböző embertípusoknak, kikből a kivándorlók nagy tömege összetevődik. Munka- és keresetnélküli egyén, tönkrement egzisztencia, menekülő sikkasztó, elkeseredett honpolgár, kit a nemzeti kisebbségek üldözése otthonából kikerget, könnyűszerrel gazdagodni kívánó kalandor mellett nagy számmal vannak az élet gondjaitól sujtott reménytelenek, kik elvesztvén hazájukba vetett hitüket, a kivándorlás kockájára teszik fel mindenüket s a boldogulás vagy megsemmisülés lehetőségei közti bizonytalanságban választanak új hazát. Az ok, mely őket a nagy elhatáro-

Szlovákia kivándorlása. — *Emigration de la Slovaquie.*

		Állandó Définitive	Időleges Temporaire	Szezon- munkás — Ouvriers saisonniers	Bizonytalan Incertaine	Nem tudni Pas de donnée	Összesen Total
		jellegű					
a) Évszakok szerint. — Par trimestre..							
1922	I. negyed — trimestre	407	888	23	90	338	1.746
	II. " "	790	1.570	41	257	519	3.177
	III. " "	1.541	5.137	372	441	480	7.971
	IV. " "	728	2.562	394	51	108	3.843
1923	I. negyed — trimestre	237	1.179	302	77	71	1.866
	II. " "	601	5.710	1.125	38	143	7.617
	III. " "	373	2.723	454	33	109	3.692
	IV. " "	422	2.647	187	23	142	3.421
1924	I. negyed — trimestre	3 300	18.088	87	1.028	783	23.286
	II. " "	437	4.092	1.356	325	143	6.353
	III. " "	170	2.440	561	110	54	3.335
	IV. " "	176	1.887	30	43	92	2.228
1925	I. negyed — trimestre	251	2.174	75	66	69	2.635
	II. " "	210	2.317	37	261	40	2.865
	III. " "	213	1.569	14	51	35	1.882
	IV. " "	216	1.046	17	23	31	1.333
1926	I. negyed — trimestre	378	4 110	23	234	56	4.801
	II. " "	298	2.482	77	90	68	3.015
	III. " "	415	2.388	13	108	61	2.985
b) Évek szerint. — Par année.							
1922	3 466	10.157	830	839	1.445	16.737
1923	1 633	12.259	2.068	171	465	16.596
1924	4.083	26.507	2.034	1.506	1 072	35.202
1925	890	7.106	143	401	175	8.715
1926 I—III. n. — trimestre		1.091	8.980	113	432	185	10.801

zásra rábírja, ezerféle, az előttük lebegő cél a legkülönbözőbb, így kivándorlásuk jellege és természete is nagyon eltérő és különböző.

A cseh-szlovák kivándorlási statisztika több szempont megfigyelésével kíván a kivándorlás okainak és jellegének rejtélyeibe belevilágítani. Egyrészt a kivándorló egyének megkérdezésével kívánja megállapítani, hogy állandó, vagy időleges kivándorlásról van-e szó, másrészt annak kiderítésével, hogy mi célból történt a kivándorlás, így kerstik világosságot deríteni azokra az okokra, melyek miatt az egyes emberek magukat hazájuk elhagyására rászánták. Nyomozza a kivándorlók vagyoni helyzetét is és megkérdezi, hogy hányadszor kelnek útra, mert a többszöri kivándorlás elég gyakori jelenség. Ezek a kérdések, ha rájuk a valóságnak megfelelő, megbízható feleletek érkeznének be, mélyen belevilágítanak a kivándorlók lelkiállapotába s rendkívül

élesen engednék felismerni azon motívumokat, melyek közrejátszottak a kivándorlás mozgalmának ily nagyra növesztésében. Sajnos azonban, éppen ebben a tekintetben marad a statisztika hiányos, egyrészt mert sokan röstellik a valóságot bevallani, másrészt pedig a kérdésekre gyakran teljesen hiányzik a válasz.

A Felvidékről útnak induló kivándorlók nem ugyanazon szándékkal hagyják el otthonukat; egy részük végkép búcsút akaráván mondani hazájának, új hazát keres túl az Oceánon vagy Európa más államaiban, túlnyomó többségük azonban csak időlegesen távozik s ezek zömének visszatérésére számítani lehet. Van azután egy bizonyos töredéke a kivándorlóknak, kik *szezonmunkásokként* szegődnek — többnyire kollektív szerződés alapján — Ausztriába, Németországba vagy a Sz. H. Sz. államba, túlnyomóan mezőgazdasági munkára; ezeknek kivándorlását külön állam-

II. Kivándorlás Szlovákiából és Kárpátorussziából a kivándorlás jellege és irányai (országok) szerint.
Emigration de la Slovaquie et de la Russie Subcarpathique, suivant le caractère et la direction (pays) de l'émigration.

A kivándorlás éve és jellege <i>Année et caractère de l'émigration</i>	A kivándorlók összes száma <i>Emigrés au total</i>	Ezek közül kivándorolt — <i>Dont on a émigré</i>															
		Európába — <i>en Europe</i>										Amerikába — <i>en Amérique</i>					
		Magyarországra <i>en Hongrie</i>	Ausztriába <i>en Autriche</i>	Németországra <i>en Allemagne</i>	Lengyelországra <i>en Pologne</i>	Romániába <i>en Roumanie</i>	Sz. H. Sz. államba <i>au Royaume S.C.S.</i>	Orszországra <i>en Russie</i>	Franciaországra <i>en France</i>	más államokba <i>en d'autres pays</i>	Egyes-Államokba <i>aux Etats-Unis</i>	Kanadába <i>au Canada</i>	Argentínába <i>en Argentine</i>	Braziliába <i>au Brésil</i>	más államokba <i>en d'autres pays</i>	más világrészekbe <i>en d'autres parties du monde</i>	nem tudni hová <i>On ne sait pas où</i>
a) Szlovákiából — <i>De la Slovaquie.</i>																	
1922.																	
Állandó — <i>Définitive</i> . . .	3.466	269	26	21	6	45	21	15	1	2	2.864	3	6	64	8	2	113
Időleges — <i>Temporaire</i> . .	10.157	188	75	32	25	50	64	10	572	50	8.880	20	8	34	12	1	136
Szezonmunkások — <i>Ouvriers saisonn.</i>	830	80	3	—	—	—	6	—	174	4	547	—	—	—	12	—	4
Bizonytalan — <i>Incertaine</i> . .	839	19	6	2	—	2	2	3	7	3	782	—	—	10	2	—	1
Nem tudni — <i>Pas de donnée</i>	1.445	14	10	3	5	8	3	—	2	4	920	1	1	1	10	—	463
Együtt — <i>Total</i> . .	16.737	570	120	58	36	105	96	28	756	63	13.993	24	15	109	44	3	717
1923.																	
Állandó — <i>Définitive</i> . . .	1.633	124	18	2	13	38	15	16	35	6	772	224	331	18	15	4	2
Időleges — <i>Temporaire</i> . .	12.259	2.845	92	12	9	104	110	13	1.437	38	2.564	1.862	2.943	118	59	6	47
Szezonmunkások — <i>Ouvriers saisonn.</i>	2.068	749	10	—	2	1	70	—	699	6	58	140	321	2	6	—	4
Bizonytalan — <i>Incertaine</i> . .	171	3	7	—	—	—	3	4	5	3	88	4	43	4	4	—	3
Nem tudni — <i>Pas de donnée</i>	465	77	2	1	1	2	7	—	40	1	195	49	83	—	4	2	1
Együtt — <i>Total</i> . .	16.596	3.798	129	15	25	145	205	33	2.216	54	3.677	2.279	3.721	142	88	12	57
1924. (I. és II. negyed) (I et II trimestr.)																	
Állandó — <i>Définitive</i> . . .	3.737	47	2	1	—	2	2	7	17	—	3.531	105	10	6	—	1	6
Időleges — <i>Temporaire</i> . .	22.180	421	74	6	4	38	24	9	2.572	17	16.840	2.032	81	—	3	1	58
Szezonmunkások — <i>Ouvriers saisonn.</i>	1.443	53	5	—	—	—	—	—	1.379	—	1	2	—	2	—	—	1
Bizonytalan — <i>Incertaine</i> . .	1.353	31	20	1	—	—	1	1	81	—	1.130	82	2	—	—	—	4
Nem tudni — <i>Pas de donnée</i>	926	10	—	1	1	—	—	1	68	1	785	51	—	—	—	—	8
Együtt — <i>Total</i> . .	29.639	562	101	9	5	40	27	18	4.117	18	22.287	2.272	93	8	3	2	77
b) Kárpátorussziából — <i>De la Russie Subcarpathique.</i>																	
1922.																	
Állandó — <i>Définitive</i> . . .	529	14	—	—	—	13	14	—	—	—	475	—	—	3	8	—	2
Időleges — <i>Temporaire</i> . .	1.113	19	—	—	—	—	1	—	—	—	1.087	—	—	1	3	1	1
Szezonmunkások — <i>Ouvriers saisonn.</i>	16	—	—	—	—	6	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—
Bizonytalan — <i>Incertaine</i> . .	28	1	—	—	—	—	—	—	—	—	27	—	—	—	—	—	—
Nem tudni — <i>Pas de donnée</i>	117	14	1	—	—	1	—	—	2	—	97	—	—	—	—	—	2
Együtt — <i>Total</i> . .	1.803	48	1	—	—	20	15	—	2	—	1.696	—	—	4	11	1	5
1923.																	
Állandó — <i>Définitive</i> . . .	106	12	—	—	—	6	—	13	—	—	70	2	3	—	—	—	—
Időleges — <i>Temporaire</i> . .	176	—	—	—	—	3	—	—	1	—	165	6	1	—	—	—	—
Szezonmunkások — <i>Ouvriers saisonn.</i>	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Bizonytalan — <i>Incertaine</i> . .	17	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	—	—	—	—	—	—
Nem tudni — <i>Pas de donnée</i>	12	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	1	—	—	2	—	—
Együtt — <i>Total</i> . .	313	12	—	—	—	9	—	13	1	—	263	9	4	—	2	—	—
1924. (I. és II. negyed) (I et II trimestr.)																	
Állandó — <i>Définitive</i> . . .	509	—	—	—	—	3	—	—	—	—	488	17	1	—	—	—	—
Időleges — <i>Temporaire</i> . .	1.404	—	—	—	—	—	—	—	2	—	1.381	20	—	—	—	—	1
Szezonmunkások — <i>Ouvriers saisonn.</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bizonytalan — <i>Incertaine</i> . .	240	—	—	—	—	5	—	—	1	—	229	4	—	—	—	1	—
Nem tudni — <i>Pas de donnée</i>	31	—	—	—	—	—	—	—	—	—	30	—	—	—	—	—	1
Együtt — <i>Total</i> . .	2.184	—	—	—	—	8	—	—	3	—	2.128	41	1	—	—	1	2

Természeteszerűleg felvetődik az a kérdés, van-e eltérés a kivándorlás állandó, vagy időleges jellege tekintetében az egyes országok szerint, amerre a kivándorlás irányul? A cseh-szlovák statisztika erre vonatkozólag 1922 elejétől 1924 közepéig, tehát harmadfél évről évnegyedenként közölt adatokat, melyeket a II. sz. táblázatban foglaltunk össze. A legtöbb ország azonban oly csekély számokkal szerepel ebben a statisztikában, melyekből biztos következtetést vonni nem lehet. Egyedül az Amerikai Egyesült Államok, Kanada, Magyarország és Franciaország adatai látszanak elégségeseknek arra, hogy belőlük az oda irányuló kivándorlás természetét némi biztossággal megítélhessük. Ezekből az világlik ki, hogy egyedül csak az Egyesült Államokban emelkedik az állandó kivándorlás oly magasságra, mely a mozgalom komoly voltának meggyőző bizonyítéka; itt az oda vándorlóknak egy ötöde jelezte kivándorlási szándékát véglegesnek és állandónak, míg Kanadában ez az arány ennél sokkal kisebb, Franciaországba pedig az állandó megtelepedés szándékát alig jelezte pár ember, ami a való tényállással merőben ellenkezik. A Magyarországra kivándorlók között az 1922. évben rendkívül magas (47·2%) volt azoknak aránya, kik a trianoni békeszerződés által rájuk erőszakolt új hazának végképen búcsút kívántak mondani; de a kivándorlók számának aránylag csekély volta mellett ennek a jelenségnek túlnagy súlyt tulajdonítani nem szabad, különben is a rákövetkező években ez a jelenség teljesen eltűnt. Az említett négy állam felé irányuló kivándorlás jellegének megismerésére a következő százalékos arányszámok adják meg a kellő alapot:

	Végleges kivándorlók			Időleges kivándorlók			Szezonmunkások		
	1922	1923	¹⁾ 1924	1922	1923	¹⁾ 1924	1922	1923	¹⁾ 1924
Egyesült Államokba	20·5	21·0	15·8	63·5	69·7	75·5	3·9	1·6	0·0
Kanadába	12·5	9·8	4·6	83·3	81·7	89·4	—	6·1	0·1
Magyarországra	47·2	3·3	8·4	33·0	74·9	74·9	14·0	19·7	9·4
Franciaországba	0·1	1·6	0·4	75·7	64·8	62·5	23·0	31·5	33·5

Feltűnően nagy a szezonmunkások kivándorlása Franciaországba és Magyarországra, de még a tengerentúli államokba is mennek kivándorlók szezonmunkások gyanánt, így 1923-ban Kanadába 140, Argentínába 321 ily kivándorló váltott útlevelet.

A ruthén Felföldről a kivándorlás csak az Egyesült Államok felé ölt akkora mérvet, hogy arányszámok számítása lehetőségessé válik; a kivándorlók megoszlása itt annyira egyenletes, hogy szinte állandónak nevezhetők. A végleges jellegű kivándorlók aránya magasabb mint bármely más államban; a három esztendőben a kivándorlóknak 28·0, 26·6 és 22·9 százaléka jelezte kivándorlási szándékát véglegesnek, míg az időleges jellegű kivándorlók aránya 64·1, 62·7 és 64·9 volt. Szezonkivándorló Kárpátorussziából alig ment ki.

A Felvidék tényleges népvesztésének szempontjából a *végleges jellegű kivándorlás* a legsúlyosabb tünet; a hivatalos adatok szerint az 1922. elejétől 1926. szeptember hó végéig Szlovákiából 11.163, Kárpátorussziából pedig 1408 egyén távozott el a visszatérés szándéka nélkül, de a tényleges népvesztés — mint a franciaországi eset is mutatja — ennél kétségkívül jóval nagyobb, mert a tapasztalat azt tanúsítja, hogy azok közül is, akik — bizonyos szegyenérzetből vagy hatósági beavatkozástól való félelmükben — csak időleges kivándorlás szándékát vallják be, sokan végkép künnmaradnak s így régi hazájukra nézve teljesen elvesznek. Ez tűnik ki az Egyesült Államok bevándorlási adatainak a cseh kivándorlási statisztika megfelelő számaival való egybevetéséből is. Az amerikai statisztika ugyanis szembeállítja nemzetiségenként (race or people) az Egyesült Államokba bevándorolt s onnan ugyanazon időben visszavándorolt (elutazott) egyének számát. Bár a visszavándorlók kontingense nem okvetlenül a vele szembe állított kivándorlók, hanem esetleg korábbi időben kivándorlottak tömegéből is kerül ki, —

amely eltérés azonban több évi megfigyelés mellett többé-kevésbé eliminálódik — és bár az amerikai statisztikában szereplő szlovák és ruthén (rusznyák) bevándorlók nem merítik ki a Szlovenszkóból és Rusz-kakrajnából útnak indult összes kivándorlókat (az innen kivándorolt magyar- és né-

¹⁾ Az adatok az 1924. évnél csak első feléről állnak rendelkezésre.

metajkú kivándorlók ugyanis az amerikai statisztikában természetesen nem szerepelnek a szlovákok és ruthének között): a kétféle adatok szembeállítására mégis határozottan arra utal, hogy a Felvidékről az Egyesült Államokba a végleges letelepedés szándékával kiutazott egyének száma lényegesen nagyobb, mint azoké, akik magukat a cseh statisztikában végleges jellegű kivándorlóknak vallották. Mivel az Egyesült Államok kivándorlási statisztikája július 1-től június 30-ig terjedő fiskális évekre van alapítva, a cseh statisztikából a megfelelő időszaknak megfelelő adatokat állítjuk szembe az amerikai adatokkal. Ezek szerint az 1922—23. évben a cseh statisztika szerint az Egyesült Államokba való állandó kivándorlás céljából útnak indult, illetve útlevelet váltott:

Szlovákiában . . .	2396 egyén
Kárpátorussziában . . .	364 „

Ezzel szemben az amerikai statisztika ¹⁾ szerint a bevándorlottaknak a visszavándorlók fölötti többlete volt ugyanazon esztendőben:

a szlovákoknál . . .	5843
a ruthénekénél . . .	1139

amely többletet természetesen még növelné a két Felvidékről útnak indult magyar és német nemzetiségű kivándorlók száma is, mely azonban az amerikai statisztikából nem állapítható meg.

A kivándorlási mozgalmak természetbe erősen bevilágítanak a cseh statisztikának azon táblázatai is, melyek a *kivándorlás okait* kívánják kideríteni. Az ez iránt felvetett kérdésre a való tényállásnak megfelelő feleletet nyerni nem könnyű dolog; a vallomást tevő sokszor talán maga sem tudja annak igazi okát megmondani, ami őt hazájának elhagyására bírta és gyakran általánosságba vesző választ ír be, melyből a való igazságot kihámozni nehéz. A cseh-szlovák statisztika e tárgyban közölt táblázatainak adatait ezért nem is kívánjuk a kivándorlást felidéző okok megvilágítására felhasználni, hanem inkább annak megállapítására, hogy *mily célból és mily szándékkal* távozott külföldre. A cseh-szlovák statisztikának erre vonatkozó táblázata is ebből a szemszögből nézve részletezi a kivándorlókat és tévesen ne-

vezi a táblázat fejében felsorolt szempontokat a kivándorlás okainak. A táblázat nem az összes kivándorlókról, hanem az útleveletulajdonosokról közli e részletezést, mellőzve annak kimutatását, hogy az útleveletulajdonosok kísérői, kik — mint látni fogjuk — az összkivándorlóknak elég jelentékeny hányadát teszik, a kivándorlás céljait tekintve, mely kategóriába volnának beosztandók. A cseh-szlovák statisztika 8 kategóriát különböztet meg, aszerint amint az útleveletulajdonosok munkakeresés céljából, állás elfoglalása céljából, iparüzlet átvételére, családjukhoz vagy rokonaikhoz, családi ügyben, továbbképzésük céljából, más okokból, vagy nem tudni mi célból vándoroltak ki. Ezek közül azon kivándorlókat, kik fix állásba, iparüzlet átvételére vagy már künnlévő családjuk, avagy rokonaikhoz való csatlakozás céljából vándoroltak ki, olyanoknak tekinthetjük, akik állandó meglepedés céljából mentek ki. Számuk volt a III. számú táblázat adatai szerint:

	Szlovákiában	Kárpátorussziában
1922-ben	3.161, köztük 2.221 nő	352, köztük 277 nő
1923-ban	4.284 „ 979 „	73 „ 51 „
1924-ben	9.902 „ 3.945 „	680 „ 488 „
1925-ben	1.797 „ 834 „	228 „ 38 „
Összesen	19.144, köztük 7.979 nő	1.333, köztük 854 nő

Náluk sokkal számosabbak voltak azok, kik munkakeresés céljából keresték fel az idegen országokat. Róluk nem tudhatjuk, hogy kimenetelük végleges-e avagy csak időleges, s ha fel is tesszük, hogy túlnyomó részük csak időleges munkakeresés céljából ment oda, mégis bizonyára lesz köztük elég, aki kedvező elhelyezkedés esetén végleg külföldön telepszik meg. A cseh-szlovák statisztika szerint munkakeresés céljából kivándorolt:

	Szlovákiából	Kárpátorussziából
1922-ben	9.317, köztük 2.035 nő	881, köztük 302 nő
1923-ban	10.238 „ 590 „	113 „ 24 „
1924-ben	19.707 „ 3.843 „	1.115 „ 296 „
1925-ben	5.501 „ 521 „	161 „ 4 „
Összesen	44.763, köztük 6.989 nő	2.270, köztük 626 nő

Azok a kivándorlók, kik családi ügyben utaztak ki, valamint a továbbképzésük céljából távozott egyének nem állandó letelepedés céljából tették ezt, hanem csak rövidebb-hosszabb időre hagyták el hazájukat; számuk különben sem nagy. Szlovákiából 612, Kárpátorussziából 39 egyén (köztük 397, illetve 33 nő) jelezte utazását családi ügyben levőnek, keresetében való

¹⁾ Statistical Abstract of the United States. 1923. Washington 1924., a 84. oldalon.

III. Kivándorlás Szlovákiából és Kárpátorussziából a kivándorlás oka és hánszorossága szerint.

Tableau de l'émigration de la Slovaquie et de la Russie Subcarpathique suivant la cause de l'émigration et indiquant combien de fois on a émigré.

Megjelölés Désignation		Évek szerint Suivant les années				Évnyegyedék szerint Suivant les trimestres							
		1922	1923	1924	1925	1923				1924			
						I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.
1. A kivándorlás oka szerint. — Suivant la cause de l'émigration.													
a) Szlovákiából. — De la Slovaquie.													
Az útlevéltulajdosok száma — Nombre des possesseurs de passeport	férfi — hommes nő — femmes együtt — ensemble	9.133 5.070 14 203	13.358 1.757 15.115	22.784 8.350 31.134	6.006 1.402 7.408	1.475 189 1.664	6.268 784 7.052	2.967 378 3.345	2.648 406 3.054	14.128 6.228 20.356	4.474 1.265 5.739	2.617 450 3.067	1.565 407 1.972
Ezek közül kivándorolt — Sur ces personnes, ont émigré:													
munkakeresés céljából — pour trouver du travail	férfi — hommes nő — femmes	7.282 2.035	9.648 590	15.864 3.843	4 980 521	1.282 98	3.337 295	2.676 122	2.353 75	11.031 3.134	2.768 552	1.216 70	849 87
állás elfoglalására — pour occuper un emploi	férfi — hommes nő — femmes	60 64	3.049 163	4.784 733	831 112	94 10	2.703 114	141 21	111 18	1.333 242	1.514 170	1.350 199	587 122
iparüzlet átvételére — pour prendre une industrie	férfi — hommes nő — femmes	8 —	33 1	21 —	8 1	1 —	28 —	— —	4 1	11 —	9 —	1 —	— —
családjához vagy rokonaihoz — pour rejoindre sa famille ou ses parents	férfi — hommes nő — femmes	872 2.157	223 815	1.152 3.212	124 721	12 67	64 283	37 189	110 276	996 2.366	101 498	23 165	32 183
családi ügyben — pour affaire de famille	férfi — hommes nő — femmes	88 140	40 68	73 166	14 23	1 6	15 35	14 15	10 12	54 135	17 17	2 6	— 8
továbbképzés céljából — pour compléter son instruction	férfi — hommes nő — femmes	31 5	25 2	38 5	23 —	— —	20 2	1 —	4 —	28 5	5 —	1 —	4 —
más okokból — pour d'autres causes	férfi — hommes nő — femmes	199 187	117 67	63 21	12 6	4 5	67 32	22 19	24 11	38 11	9 2	9 6	7 2
nem tudni mi okból — on ne sait pas pourquoi	férfi — hommes nő — femmes	593 482	223 51	789 370	14 18	81 3	34 23	76 12	32 13	637 335	51 26	15 4	86 5
b) Kárpátorussziából. — De la Russie Subcarpathique.													
Az útlevéltulajdosok száma — Nombre des possesseurs de passeport	férfi — hommes nő — femmes együtt — ensemble	712 644 1.356	137 82 219	1.025 808 1.833	363 49 412	47 25 72	46 20 66	22 21 43	22 16 38	742 628 1.370	83 139 222	62 31 93	138 10 148
Ezek közül kivándorolt — Sur ces personnes, ont émigré:													
munkakeresés céljából — pour trouver du travail	férfi — hommes nő — femmes	579 302	89 24	819 296	157 4	24 9	32 7	17 5	16 3	622 286	53 4	48 5	96 1
állás elfoglalására — pour occuper un emploi	férfi — hommes nő — femmes	11 6	5 2	44 4	176 2	— —	3 —	1 2	1 —	1 1	5 2	— —	38 1
iparüzlet átvételére — pour prendre une industrie	férfi — hommes nő — femmes	4 —	1 —	1 —	— —	— —	— —	— —	1 —	— —	— —	1) —	— —
családjához vagy rokonaihoz — pour rejoindre sa famille ou ses parents	férfi — hommes nő — femmes	60 271	16 49	147 484	14 36	7 12	4 13	2 11	3 13	116 318	19 132	9 26	3 8

1) Az évnegyedes kimutatások összege és az évi feldolgozás eredménye között mutatkozó csekély eltérést a IV. negyed adatahoz számítottuk hozzá. — Entre le total des relevés trimestriels et du dénombrement annuel, une légère différence s'est présentée, que nous avons ajoutée aux données du IV^e trimestre.

Megjelölés Désignation	Évek szerint Suivant les années				Évnegyedek szerint Suivant les trimestres							
	1922	1923	1924	1925	1923				1924			
					I.	II.	III.	IV.	I.	II.	III.	IV.
családi ügyben — pour affaire de famille	3	1	2	—	1	—	—	—	—	1	—	1
továbbképzés céljából — pour compléter son instruction	14	2	14	3	2	—	—	—	13	1	—	—
más okokból — pour d'autres causes	5	—	3	—	—	—	—	—	2	—	1	—
nem tudni mi okból — on ne sait pas pourquoi	2	—	1	1	—	—	—	—	1	—	—	—
férfi — hommes	25	20	1	—	12	7	1	—	—	1	—	—
nő — femmes	26	2	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—
férfi — hommes	25	5	8	16	3	—	1	1	1	4	3	—
nő — femmes	23	3	9	3	—	—	3	—	9	—	—	—

2. A kivándorlás hányszorossága szerint. — Combien de fois on a émigré.

a) Szlovákiából. — De la Slovaquie.

Ont émigré:

Először vándorolt ki — la 1 ^{re} fois	10.041	10.172	23.574	4.823	1.244	4.518	2.163	2.247	15.793	4.477	1.994	1.310
Másodszor — la 2 ^e fois . . .	1.324	1.035	1.396	340	67	545	167	256	952	267	106	71
Harmadszor — la 3 ^e fois . . .	415	703	922	182	33	416	177	77	684	137	56	45
Ennél többször — plus de 3 fois	190	760	813	736	61	442	187	70	264	79	398	72
Nem tudni hányadszor — on ne sait pas combien de fois . . .	2.233	2.445	4.429	1.327	259	1.131	651	404	2.663	779	513	474
Összesen — Total . . .	14.203	15.115	31.134	7.408	1.664	7.052	3.345	3.054	20.356	5.739	3.067	1.972

b) Kárpátorussziából. — De la Russie Subcarpathique.

Ont émigré:

Először vándorolt ki — la 1 ^{re} fois	1.032	184	1.583	311	62	59	36	27	1.217	191	80	95
Másodszor — la 2 ^e fois . . .	94	24	98	26	8	4	6	6	60	14	9	15
Harmadszor — la 3 ^e fois . . .	51	10	55	10	2	2	1	5	32	10	2	11
Ennél többször — plus de 3 fois	20	—	18	9	—	—	—	—	9	2	1	6
Nem tudni hányadszor — on ne sait pas combien de fois . . .	159	1	79	56	—	1	—	—	52	5	1	21
Összesen — Total . . .	1.356	219	1.833	412	72	66	43	38	1.370	222	93	148

¹⁾ Az évnegyedes kimutatások összege és az évi feldolgozás eredménye között mutatkozó csekély eltérést a IV. negyed adatahoz számítottuk hozzá. — Entre le total des relevés trimestriels et du résultat du dépouillement annuel, une légère différence s'est présentée, que nous avons ajoutée aux données du IV^e trimestre.

továbbképzés céljából pedig 129, illetve 12 egyén ment ki (köztük 12, illetve 4 nő).

Ha mindez adatokat összefoglaljuk, azon eredményre jutunk, hogy az 1922—1925. években mintegy 23—25.000 főre rúghatott azon kivándorlók száma, kiknek eredeti hazájukba való visszatérésére számítani nem lehet. Ekkorának kell felvennünk számukat azért, mivel a számszerűleg kimutatható útleveletulajdonosokkal együtt a kíséretükben levő családtagok állandó kinnmaradására is kell számítanunk, akiknek száma — bár a hivatalos adatokból nem tűnik ki — néhány ezer főre mindenesetre tehető.

Az európai államokból kiinduló kivándorlásnak régóta egyik jellemző vonása ismerhető fel abban, hogy a kivándorlók egy része, mielőtt a külföldön végleg leteleped-

nék, ismételten visszatér hazájába s csak többszöri kimenetel után határozza el magát arra, hogy régi hazájának végkép hátat fordítson. Ez a jelenség különösen a tengerentúli kivándorlás egyik jellemző tünete. A cseh-szlovák kivándorlási statisztika erre a szempontra is kiterjeszkedik s ennek megfelelően a kivándorlókat részletezi aszerint, amint először, másodszor, harmadszor vagy még ennél is többször vándoroltak ki. E kimutatást ugyan nem kombinálja a kivándorlás célpontját képező országgal, s ezzel a jelenség tipikus vonásait sok tekintetben elhomályosítja. Adatai azonban így is figyelemreméltók s élénken világítják meg a népesség kivándorlási hajlamának fellobbbanását. Az 1922—1925. évekre vonatkozó statisztika — azon esetek figyelmenkívül hagyása után, melyekben a

kivándorlás hányzorosságát nem lehetett megállapítani — Szlovákiára vonatkozólag 57.426, Kárpátorussziára vonatkozólag pedig 3.525 esetet részletez a kivándorlás sorrendje szerint (lásd a 3. sz. táblázat 2-ik részét). Ezen adatokból kiviláglik, hogy a kivándorlóknak túlnyomó nagy zöme, a tót Felföldön 79—88 százaléka, a ruthén Felföldön 84—90 százaléka új kivándorló, azaz olyan, aki elsőízben hagyja el hazáját. Ezeknek nagy része künnmarad új hazájában, vagy ha régi otthonába visszatér, többé nem kívánczik vissza első kivándorlásának országába. Csak aránylag kis részük, 5—11%, veszi másodszor is kezébe a vándorbotot, s ezeknek ismét alig a fele szánja rá magát harmadik kiutazásra is, sőt negyedszer is útra kél. Minden újabb kivándorlás kisebb s kisebb tömeget hoz mozgásba, csak 1925-ben észlelték a tót Felvidéken a harmadszornál is gyakoribb kivándorlás eseteinek feltűnő elszaporodását. A négy év eredményei szerint (1922—1925):

	Szlovákiából	Kárpátorussziából
először vándorolt ki	48.610	3.110
másodszor „	4.095	242
harmadszor „	2.222	126
ennél többször „	2.499	47

Ha pedig a kivándorlás egyes változatainak százalékos eloszlását keressük, úgy látjuk, hogy

	1922	1923	1924	1925	átlag
Szlovákiából { először vándorolt ki	83·9	80·3	88·2	79·3	84·8
{ másodszor „	11·1	8·2	5·2	5·6	7·2
{ harmadszor „	3·5	5·5	3·5	3·0	3·9
{ ennél többször „	1·5	6·0	3·1	12·1	4·1
Kárpátorussziából { először vándorolt ki	86·2	84·4	90·3	87·4	88·2
{ másodszor „	7·8	11·0	5·6	7·3	6·9
{ harmadszor „	4·3	4·6	3·1	2·8	3·6
{ ennél többször „	1·7	—	1·0	2·5	1·3

Ezekből az adatokból megállapítható, hogy az évenként kivándorló egyének számának *összegezése* a kivándorlási *mozgalom* nagyságát adja csak, de nem adja a tényleg kivándorolt *egyének* számát, mert e kimutatásban nagyobb számmal vannak olyanok, kik többször szerepelnek s így látszólag növelik a hazájukat elhagyó lakosok számát, anélkül, hogy tényleg szaporítanak a kivándorlott egyének számát.

6. A kivándorlók neme és családi állapota.

A kivándorlók demografiai struktúrája vagyis a kivándorló tömegeknek a különböző demografiai szempontok szerinti ta-

gozódása mély bepillantást enged a mozgalom néprajzi, társadalmi és gazdasági jelentőségébe. Ezen szempontok közül a nem, kor és családi állapot ismerete újabb következtetést enged annak megítélésére, hogy a kivándorlás végleges vagy csak ideiglenes jellegű-e, mert utóbbi esetben a kivándorlók családjaikat rendszerint idehaza hagyják — s ez a legtöbb esetben egyúttal visszatérésük záloga, — az előbbi esetben ellenben családotól indulnak útnak. Minél nagyobb arányokat ölt a kivándorlás és minél erősebbek a kivándorlásra ösztönző okok, annál gyakoriabbá válik a kivándorló családok száma, úgyhogy ezeket bizonyos mértékig a kivándorlás jellemzőinek tekintetnek. Hogy minő jelentősége van a két nem részvételének a kivándorlásban, arra általánosságban felelni nehéz. Tény, hogy a férfikivándorlók szaporodása a közgazdasági életet, a termelést alapjaiban támadja meg, viszont ott, ahol a nők kivándorlása fokozódik erősen, a családi élet keretei bomolnak meg, a nő kivándorlása rendszerint a családnak végleges künnmaradását jelenti.

Sajnos, hogy a cseh-szlovák statisztika éppen arra a kérdésre, hogy a kivándorló tömegekből mekkora hányadot tesznek a családok, feleletet nem ad; ez a statisztika kimutatja ugyan a kivándorlókat nem, kor és családi állapot szerint, de azoknak családi összetételét nem deríti ki, mivel arra vonatkozólag, hogy az a nő férfi vagy az a házas nő, aki hazáját elhagyta, egymaga, avagy nejevel, illetve férjével, avagy egész családjával vándorol-e ki, semmiféle felvilágosítást nem tud adni. Ez mindenesetre hiánya a cseh kivándorlási statisztikának, de oly hiány, mely majdnem mindenütt ismétlődik, ahol ilyen felvételeket eszközölnék. Itt is tehát csak kombinációkra, más adatokból való következtetésre vagyunk utalva, ha ehhez a fontos kérdéshez hozzá akarunk szólni.

A hiányt csak kis részben pótolják azok az adatok (IV. sz. táblázat), melyek az ütleltulajdonosok és kísérőik számát tüntetik fel. Ezekből megállapítható, hogy az ütleltulajdonosokat hány személy kísérte el útjában. Ezek a kísérők lehetnek vele rokonságban nem álló idegen egyének is, de az esetek túlnyomó nagy számában bizonyára családtagok (feleség és gyermekek) társaságában indult el a kivándorló. Erre vonatkozó adataink szerint volt:

IV. Szlovákiából és Kárpátorussziából kivándorolt útleveltulajdonosok és kísérőik.

Possesseurs de passeport ayant émigré de la Slovaquie et de la Russie Subcarpathique et les personnes les accompagnant.

Évnegyed Trimestre	1922		1923		1924		1925		1926	
	Útleve- tulajdo- nok Possesseurs de transport	Kísérők Personnes les accompagnant	Útleve- tulajdo- nok Possesseurs de transport	Kísérők Personnes les accompagnant	Útleve- tulajdo- nok Possesseurs de transport	Kísérők Personnes les accompagnant	Útleve- tulajdo- nok Possesseurs de transport	Kísérők Personnes les accompagnant	Útleve- tulajdo- nok Possesseurs de transport	Kísérők Personnes les accompagnant
a) Szlovákiából — De la Slovaquie.										
I.	.	.	1.664	202	20.356	2.930	2.253	382	4.536	265
II.	.	.	7.052	565	5.739	614	2.507	358	2.671	344
III.	.	.	3.345	347	3.067	268	1.660	222	2.483	502
IV.	.	.	3.054	367	1.972	256	988	345	.	.
Összesen Total	14 203	2.534	15.115	1.481	31.134	4.068	7.408	1.307	.	.
b) Kárpátorussziából. — De la Russie Subcarpathique.										
I.	.	.	72	20	1.370	441	136	14	293	7
II.	.	.	66	25	222	151	44	14	185	34
III.	.	.	43	20	93	44	88	16	269	35
IV.	.	.	38	29	148	24	144	19	.	.
Összesen Total	1.356	447	219	94	1.833	660	412	63	.	.

V. Szlovákia és Kárpátorusszia kivándorlóinak nemszerinti megoszlása.

Répartition par sexe des personnes ayant émigré de la Slovaquie et de la Russie Subcarpathique.

Év és évnegyed <i>Année et trimestre</i>	Szlovákia — Slovaquie				Kárpátorusszia — Russie Subcarpath.			
	<i>E</i>		<i>m</i>		<i>i</i>		<i>g</i>	
	<i>r</i>		<i>é</i>		<i>s</i>			
	összes — <i>au total</i>		15 éven feletti <i>au-dessus de 15 ans</i>		összes — <i>au total</i>		15 éven feletti <i>au-dessus de 15 ans</i>	
	kivándorlói között volt — <i>leur répartition par sexe</i>							
	fi <i>hommes</i>	nő <i>femmes</i>	fi <i>hommes</i>	nő <i>femmes</i>	fi <i>hommes</i>	nő <i>femmes</i>	fi <i>hommes</i>	nő <i>femmes</i>
1922 Összesen — <i>Total:</i>	10.198	6.539	9.117	5.419	889	914	718	705
1923 I.	1.565	301	1.470	233	57	35	47	28
II.	6.493	1.124	6.228	932	53	38	46	26
III.	3.098	594	2.937	445	32	31	22	26
IV.	2.777	644	2.619	466	35	32	22	16
Összesen — <i>Total:</i>	13.933	2.663	13.254	2.076	177	136	137	96
1924 I.	15.394	7.892	14.227	6.770	935	876	758	703
II.	4.729	1.624	4.496	1.352	152	221	85	144
III.	2.725	610	.	.	82	55	.	.
IV.	1.685	543	.	.	149	23	.	.
Összesen — <i>Total:</i>	24.533	10.669	22.889	9.062	1.318	1.175	1.045	898
1925 I.	1.944	691	1.781	554	128	22	124	15
II.	2.268	597	2.114	464	43	15	37	10
III.	1.472	410	1.382	315	83	21	77	14
IV.	856	477	726	327	133	30	128	20
Összesen — <i>Total:</i>	6.540	2.175	6.003	1.660	387	88	366	59
1926 I.	4.353	448	4.233	358	279	21	276	15
II.	2.470	545	2.325	415	174	45	157	30
III.	2.341	644	2.150	460	257	47	237	38

	a Szlovákiából kivándorlók között			a Kárpátorussziából kivándorlók között		
	útlevél- tulajdonos	kísérő- számszerinti	százalékban	útlevél- tulajdonos	kísérő- számszerinti	százalékban
1922	14.203	2.534	15 1	1.356	447	24 8
1923	15.115	1.481	8 9	219	94	30 0
1924	31.134	4.068	11 6	1.833	660	26 5
1925	7.408	1.307	15 0	412	63	13 3
1926 (I-III. n.)	9.690	1.111	10 3	747	76	9 2
Összesen . . .	77.550	10.501	11 9	4.567	1.340	22 7

A két országrész tekintetében eszerint nagy eltérések vannak. A ruthén Felvidékről kivándorlók között átlag kétszer nagyobb a kísérő családtagok aránya, mint a tótság körében. Amott minden nyolcadik kivándorlóra (útlevéltulajdonosra) jut egy kísérő, itt már minden negyedike. Igaz, hogy ezen adatokból sem tudjuk meg, hogy hány család vándorolt ki; annyi azonban kétségtelen, hogy Kárpátorussziából sűrűbb a családok kivándorlása, mint a tót Felföldről. A ruthén kivándorlók közül tehát ezen adatok szerint is többen mennek ki végleges letelepedés céljából, mint a tótok közül s így ezek az adatok is megerősítik azt, amit a kivándorlás végleges és időleges jellegéről fentebb (az 5. szakaszban) mondtunk volt.

Még nyomósabb megerősítést nyerünk ezen tényről, ha (a III. sz. táblázat alapján) az útlevéltulajdonosok között szereplő nők számára és arányára vagyunk tekintettel. A nő kivándorlása — bár itt számolni kell a cselédek kivándorlásával is — rendszerint a feleségnek, a családnak a kivándorolt családapához való kiutazását, tehát — ceteris paribus — végleges eltávozását jelenti. Minél nagyobb az útlevéltulajdonosok között a nők száma, annál több család végleges kivándorlásával van dolgunk. Erre vonatkozó adataink az eddigieknél jóval súlyosabbnak tüntetik fel a bajt, mert — bár újabb adataink némileg enyhülő viszonyok kialakulására látszanak utalni — az önállóan kivándorló nők arányát igen magasnak tüntetik fel. Az 1922—1925. évek átlagában ugyanis a szlovákiai útlevéltulajdonosok között 24 4%-ra, a ruthén vidékiek között 41 4%-ra rúgott a nők száma, tehát feltűnően magas kvótával állunk szemben. A kérdés fontosságára való tekintettel álljanak itt az egyes évekre vonatkozó százalékos arányszámok is, melyek a két országrész közti különbségeket,

a női útlevéltulajdonosok tekintetében, a következőképen tüntetik fel:¹⁾

	Szlovákia	Kárpátorusszia
1922	35 7	47 5
1923	11 6	37 4
1924	26 8	44 1
1925	18 9	11 9
Átlag	24 4	41 4

A kivándorlóknak *nemek szerinti* megoszlása a cseh statisztikának több táblázatból ismerhető fel. Az idevonatkozó adatokból, melyeket az V. sz. táblázatban foglaltunk össze, a finemnek túlsúlya határozottan lép elő; mivel az egyes évek e tekintetben nagy hullámzásokat mutatnak s különösen a női nemnek erős ingadozása nagyon szembeűnő, az utolsó évek folyamán határozott irányzatról nem szólhatunk. Mégis felismerhető a két országrész közt bizonyos párhuzamosság, de azzal a különbséggel, hogy a tót Felföldről mindig aránylag több férfi vándorolt ki az utolsó két év kivételével, amelyben Kárpátorusszia kivándorlóinak férfihányada Szlovenszkónál magasabbra szökött fel. Ezer kivándorló között volt ugyanis

	a szlovákiai kivándorlók között		a kárpátorusszai kivándorlók között	
	fi	nő	fi	nő
1922	609	391	493	507
1923	839	161	565	435
1924	697	303	529	471
1925	751	249	814	186
1926 (I—III. n.)	849	151	885	115
Átlag	731	269	589	411

A két nemnek a kivándorlásban való részvételére vonatkozó ezen adatokból kiderül, hogy az a különbség, mely e tekintetben az északnyugati és az északkeleti Felföld között a régi időkben fennállott, jelenleg is megvan, sőt fokozódott. Már a magyar adatgyűjtésből is tudjuk, hogy azóta, mióta a kivándorlás mozgalmi rendszeres hivatals megfigyelés alatt állottak, tehát 1899 óta, a tót Felföld vármegyében a nők hányada a kivándorlásban rendszerint 20 és 30% között ingadozott, míg a Tiszajobbparti vármegyékben átlag 8—10%-kal magasabb volt; amikor pedig a tót vármegyékben a kivándorló nők aránya 40—50 százalékgig fokozódott, a ruthén vármegyékben

¹⁾ A Kárpátorussziában észlelhető nagyobb ugrások az onnan eredő esetek csekélyebb számából magyarázandók.

száz kivándorló között 50—65 volt a nő.¹⁾ A magyar megfigyelési időszak 15 évének átlagában (1899—1913) pedig a Duna balparti vármegyékben 28·8%-kal szerepeltek a nők a kivándorlók között, a Tiszajobbparti-akban ellenben (ahová a mai Kárpátország vármegyéi tartoznak) 36·8%-kal. Az Erdős-Kárpátok kivándorlásában eszerint a világháború óta erősen fokozódott a női nem képviseltetése s így az ottani kivándorlás jellege határozottan súlyosbodott, szemben a tót Felfölddel, ahol a viszonyokban némi csekély enyhülés látszik bekövetkezni.

A kivándorlók nemi arányának helyes megítélését bizonyos fokig zavarja a kivándorlottak között szereplő gyermekek kisebb-nagyobb száma. Kétségtelen, hogy amikor a kivándorlók nemi megoszlásából kívánunk a mozgalmat természetére és jelentőségére következtetést vonni, azokhoz a korosztályokhoz tartozó egyéneket, kik nem saját elhatározásukból, hanem szülőiktől való függésük folytán keltek útra, figyelmen kívül kell hagynunk, mert az ő nemi arányuk érezhetően módosíthatja az önszántukból kivándorlók nemi összetételét. A cseh-szlovák statisztika ezért helyesen jár el, midőn a nemeket a főbb korcsoportokon belül is megkülönbözteti s így bizonyos adatokat a 15 éven felüli kivándorlókról külön mutat ki. Ezen alapon (az V. sz. táblázat adatai szerint) arra az eredményre jutunk, hogy ezer 15 éven felüli kivándorló között volt

	a szlovákiai kivándorlók között		a kárpátországi kivándorlók között	
	fi	nő	fi	nő
1922	627	373	505	495
1923	865	135	588	412
1924	716	284	538	462
1925	784	216	861	139
1926 (I—III. n.)	876	124	890	110
Átlag	755	245	614	386

Értékesek a cseh kivándorlási statisztika adatai annyiban, hogy a kivándorlók *családi állapotát* is kimutatják. Ez a szempont sem a magyar kivándorlási statisztikában, sem pedig az Egyesült Államok bevándorlási statisztikájában nem szerepel, a cseh adatok tehát egészen új világításban

mutatják be a felvidéki kivándorlást. A cseh-szlovák adatok a családi állapotot egyénenként mutatják ki, de nem tájékoztatnak arról, hogy hányan vándoroltak ki családotúl s hányan magányosan, családtagok nélkül. Annak megállapítására pedig, hogy a nemházasok között hányan voltak az önállóan kivándorlók s hányan a családtagok, a 15 éves életkor, mely a családi állapot kimutatásának alsó korhatárát képezi, semmiképen nem alkalmas, mert a 15 éven felüli kivándorlók között is kétségkívül sok a szülőivel útrakelt ifjú és leány.

A VI. sz. táblázatban összefoglalt adatok sok tekintetben érdekesek. Egyik sajátosságuk az özvegy nőknek a kivándorlók közt való megjelenése, mint egyik jele annak, hogy a férjüket vesztett nők önállóan is rászánják magukat a családi tűzhely elhagyására. A másik, ennél komolyabb tünet, a házasoknak magas aránya a kivándorlók között. Az 1922—1926. években Szlovákiából kivándorlott 79.421 tizenöt éven felüli egyén között 47.564 volt házias, a 4.777 kárpátországi kivándorló között pedig 2.716; ezer kivándorlóra jutott tehát amott 599, itt 568 házasságban élő. Ez adatok jelentőségének kellő megítélése céljából ismernünk kellene a két országrész népességének megfelelő megoszlását. A megfelelő számok hiányában az 1910. évi magyar népszámlálás idevonatkozó adataira vagyunk utalva. Ezek szerint a tót Felföldön a 15 éven túli lakoságnak 61·1 százaléka, az Erdős Kárpátokban pedig 61·7 százaléka volt házias. Szlovákia kivándorlóinak családi állapot szerinti összetétele eszerint majdnem teljesen egyezik az országrész népességének családi struktúrájával, míg Kárpátország kivándorlói között a házasoknak aránya valamivel kisebb. Ez a megállapítás csak látszólag ellenkezik a családoknak Kárpátországból nagyobb mértékben való kivándorlásról fentebb mondottakkal. A kivándorlók családi állapotának egyénenkénti kimutatása ugyanis — mint már megjegyeztük — nem adja a kivándorló *családoknak* hű képét. Erre jobban világít rá a kivándorló házias nőknek száma és aránya. Ez pedig Szlovákiában ezer kivándorlóra 440, a ruthén Felföldön ellenben 469. Az utóbbi tartomány kivándorlóinak aránylag csekély száma mellett ez a jelenség nem állandó, de az öt év átlagában mégis túlnyomó.

¹⁾ Pl. 1911-ben 45·4 és 1913-ban 51·3%, a Tiszajobbparti vármegyék átlagában ellenben 51·2 és 64·9%. V.ö. *Laky Dezső* említett munkájának 10—11. oldalait.

VI. A 15 éven felüli kivándorlók családi állapot szerint.

Les émigrés au-dessus de 15 ans suivant l'état de famille.

É v Année	Férfiak — Hommes						Nők — Femmes						Együtt — Ensemble					
	összesen total	nőlen célibatari- res	nős mariés	özvegy veufs	elvált divorcés	ismeretlen pas de donnée	összesen total	hajadon célibatari- res	férjes mariés	özvegy veufs	elvált divorcés	ismeretlen pas de donnée	összesen total	nőlen hajadon célib.	házas mariés	özvegy veufs	elvált divorcés	ismeretlen pas de donnée
a) Szlovákiából. — De la Slovaquie.																		
1922	9.117	3.029	5.942	63	3	80	5.419	3.001	2.051	328	14	25	14.536	6.030	7.993	391	17	105
1923	13.254	4.649	8.471	91	15	28	2.076	863	1.091	104	8	10	15.330	5.512	9.562	195	23	38
1924	22.889	7.823	14.845	124	19	78	9.062	5.005	3.570	429	28	30	31.951	12.828	18.415	553	47	108
1925	6.003	2.346	3.594	43	7	13	1.660	533	1.039	84	3	1	7.663	2.879	4.633	127	10	14
1926 (I—III. n.) (I—III trimestr.)	8.708	2.454	6.164	52	10	28	1.233	341	797	85	8	2	9.941	2.795	6.961	137	18	30
b) Kárpátországából. — De la Russie Subcarpathique.																		
1922	718	301	400	4	2	11	705	355	274	66	2	8	1.423	656	674	70	4	19
1923	137	37	98	1	—	1	96	30	60	4	—	2	233	67	158	5	—	3
1924	1.045	367	645	5	5	23	898	429	437	29	2	1	1.943	796	1.082	34	7	24
1925	366	135	225	4	2	—	59	13	40	6	—	—	425	148	265	10	2	—
1926 (I—III. n.) (I—III trimestr.)	670	180	484	2	2	2	83	24	53	6	—	—	753	204	537	8	2	2

VII. A kivándorlók korosztályok szerint. — Les émigrés suivant les groupes d'âge.

A kivándorlók neme és kora Sexe et âge des émigrés	Szlovákiából — De la Tcheco-Slovaquie					Kárpátországából — De la Russie Subcarpath.				
	1922	1923	1924	1925	1926 I—III. n.	1922	1923	1924	1925	1926 I—III. n.
1. Összes kivándorlók. <i>Émigration au total.</i>										
De 0—14 éves — ans	2.201	1.266	3.251	1.052	860	380	80	550	50	70
" 15—19 "	2.175	1.550	3.933	896	562	291	26	312	16	32
" 20—24 "	3.940	3.683	7.625	1.990	2.701	336	43	404	106	221
" 25—29 "	3.803	4.338	9.210	1.982	3.349	328	69	514	121	253
" 30—39 "	2.963	3.735	7.034	1.713	2.325	285	63	481	129	175
" 40—49 "	1.086	1.541	2.930	713	664	109	20	163	36	49
" 50—59 "	329	371	718	203	143	44	5	46	7	7
60 éven felüli — au-dessus de 60 ans	240	99	258	110	89	30	7	19	10	12
Ismeretlen korú — d'âge inconnu	—	13	243	56	108	—	—	4	—	4
Összesen — Total:	16.737	16.596	35.202	8.715	10.801	1.803	313	2.493	475	823
2. Férfikivándorlók. <i>Sexe masculin.</i>										
De 0—14 éves — ans	1.081	679	1.644	537	456	167	40	273	21	40
" 15—19 "	788	1.196	1.917	658	376	99	11	106	10	13
" 20—24 "	2.298	3.062	4.691	1.535	2.376	151	25	145	92	207
" 25—29 "	2.819	3.900	7.368	1.579	3.044	206	47	358	110	237
" 30—39 "	2.127	3.299	5.673	1.382	2.110	175	37	297	114	159
" 40—49 "	820	1.409	2.482	605	583	62	12	106	32	42
" 50—59 "	170	320	501	158	88	18	2	25	4	2
60 éven felüli — au-dessus de 60 ans	95	55	108	47	39	11	3	5	4	6
Ismeretlen korú — d'âge inconnu	—	13	149	39	92	—	—	3	—	4
Összesen — Total:	10.198	13.933	24.533	6.540	9.164	889	177	1.318	387	710
3. Nőkivándorlók. — Sexe féminin.										
De 0—14 éves — ans	1.120	587	1.607	515	404	213	40	277	29	30
" 15—19 "	1.387	354	2.016	238	186	192	15	206	6	19
" 20—24 "	1.642	621	2.934	455	325	185	18	259	14	14
" 25—29 "	984	438	1.842	403	305	122	22	156	11	16
" 30—39 "	836	436	1.361	331	215	110	26	184	15	16
" 40—49 "	266	132	448	108	81	47	8	57	4	7
" 50—59 "	159	51	217	45	55	26	3	21	3	5
60 éven felüli — au-dessus de 60 ans	145	44	150	63	50	19	4	14	6	6
Ismeretlen korú — d'âge inconnu	—	—	94	17	16	—	—	1	—	—
Összesen — Total:	6.539	2.663	10.669	2.175	1.537	914	136	1.175	88	113

A családi állapot a kivándorlók között egyes évek szerint a következőképen alakult:

Ezer kivándorló között volt házas:

	a férfiak között		a nők között		az összes ki- vándorlók között	
	Szlovákia- ban	Kárpáto- russziában	Szlovákia- ban	Kárpáto- russziában	Szlovákia- ban	Kárpáto- russziában
1922	652	557	378	389	550	474
1923	639	715	525	625	624	678
1924	649	588	394	487	576	557
1925	599	615	626	678	605	624
1926 (I. III.)	708	722	646	639	700	713
Átlag	651	621	440	469	599	569

7. A kivándorlók korviszonyai.

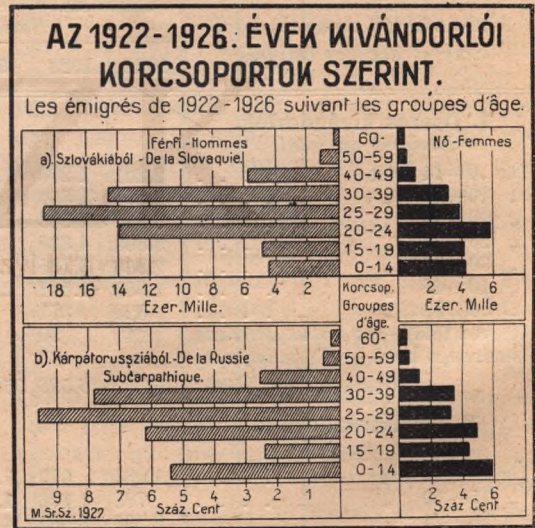
Laky Dezső a kivándorlásról írt munkájában meggyőzően fejti ki, hogy az a kár, melyet a kivándorlás a nemzeti termelésben okoz, attól függ, hogy a kivándorlás mily mértékben pusztít az ország keresőképes népessége között s milyen arányban tartoznak résztvevői a lakosságnak már nem, vagy még nem produktív rétegeihez.¹⁾ Ebből a szempontból nézve, nagy jelentősége van a kivándorlási statisztika koradatainak s így örvendetes, hogy a cseh-szlovák statisztika ezen adatokat állandóan gyűjti és közli, még pedig felölve az összes kivándorlókat, míg ezzel szemben a magyar statisztika csak a családfők és az önállóan kivándoroltak kor megoszlásának megfigyelésére szorítkozott és így az összkivándorlók korviszonyairól — a kivándorolt családtagok korának ismerete híján — teljesen szabatos képet nem adhatott.

A magyarországi kivándorlást a régebbi időben, amennyire ez az Egyesült Államok bevándorlási statisztikájából megítélhető,²⁾ a mozgalomban résztvevő gyermekek s idősebb egyének arányának fokozatos csökkenése jellemezte, míg ezzel szemben a munkaképesség teljében levő 15—40 éves egyének aránya állandóan emelkedett. Az új cseh-szlovák kivándorlási statisztika szerint a tót Felvidékről kiinduló kivándorlás korösszetétele ehhez hasonló. A kivándorlásban résztvevő gyermekek (0—15 évesek) hányada elég csekély s inkább csökkenő tendenciát mu-

tat, mint emelkedést. Igen magas a munkaképes korban (15—40 év) álló kivándorlók száma s szintén tekintélyes számmal vannak a 40 éven túli kivándorlók is. A kivándorlási mozgalom tehát az ország termelését eléggé sújtja, mert java-
részben munkabíró elemeket von el tőle. A szokásos négy főkorcsoport szerint állítva össze a VII. sz. táblázat adatait, a következő kor megoszlást találjuk, 100-ra számítva:

	0—14	15—39	40—59	60—
éves korban álló kivándorlók				
1922	13·1	77·0	8·5	1·4
1923	7·6	80·3	11·5	0·6
1924	9·2	79·7	10·4	0·7
1925	12·2	76·0	10·5	1·3
1926 (I—III. n.)	8·0	83·7	7·5	0·8
Átlag	9·8	79·4	9·9	0·9

Lényegesen más a ruthén Felföld kivándorlóinak korpépe; itt a még impro-
duktív korok képviseltetése mintegy két-



szerese a tót felvidéki arálynak, amivel szemben a magasabb korosztályok kisebb számokkal szerepelnek. Kétségtelen tehát, hogy ebből az országrészből több a család-
dos kivándorló, aminthogy erre már több ízben reautaltunk. Kárpátorusszia kiván-
dorlóit kor szerint ekként oszlanak meg:

	0—14	15—39	40—59	60—
éves korban álló kivándorlók				
1922	21·1	68·7	8·5	1·7
1923	25·5	64·2	8·1	2·2
1924	22·1	68·7	8·4	0·8
1925	10·5	78·4	9·0	2·1
1926 (I—III. n.)	8·5	83·2	6·8	1·5
Átlag	19·1	71·4	8·2	1·3

¹⁾ L.: *Laky Dezső* id. m., a 23. lapon.
²⁾ L.: *A magyarországi kivándorlás és a külföldi magyarság* című munkám 146. oldalán, ahol az 1873—1893-ra vonatkozó adatok vannak összeállítva.

A rendelkezésre álló (1922—1926. évi) adatok összefoglalásával a kivándorlóknak kisebb korok szerinti megoszlását a következőkben mutathatjuk be:

	Szlovákiából kivándorolt			Kárpátországából kivándorolt		
	fi	nő	együtt	fi	nő	együtt
0—14 éves .	4.397	4.233	8.630	541	589	1.130
15—19 „ .	4.935	4.181	9.116	239	438	677
20—24 „ .	13.972	5.967	19.939	620	490	1.110
25—29 „ .	18.710	3.972	22.682	958	327	1.285
30—39 „ .	14.591	3.179	17.770	782	351	1.133
40—49 „ .	5.899	1.035	6.934	254	123	377
50—59 „ .	1.237	527	1.764	51	58	109
60 éven felüli .	344	452	796	29	49	78
Ismeretlen korú	293	127	420	7	1	8

Összesen 64.378 23 673 88.051 | 3.481 2.426 5.907

vagyis százalékokban:

	Szlovákiából kivándorolt			Kárpátországából kivándorolt		
	fi	nő	együtt	fi	nő	együtt
0—14 éves .	6·9	18·0	9·8	15·6	24·3	19·1
15—19 „ .	7·7	17·7	10·4	6·8	18·1	11·5
20—24 „ .	21·8	25·3	22·8	17·9	20·2	18·8
25—29 „ .	29·2	16·9	25·9	27·6	13·5	21·8
30—39 „ .	22·8	13·5	20·3	22·5	14·4	19·2
40—49 „ .	9·2	4·4	7·9	7·3	5·1	6·4
50—59 „ .	1·9	2·3	2·0	1·5	2·4	1·9
60 éven felüli .	0·5	1·9	0·9	0·8	2·0	1·3
Összesen	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

Ezekből az adatokból többrendbeli meglepő eltérés tűnik ki. Az egyik a két nemnek az egyes korosztályokban mutatkozó elütő megjelenése. Itt az a jellemző tünet, hogy a fiatalabb korosztályokban, egészen a 24-ik életévig bezáró-

A kivándorlók megoszlása kisebb korcsoportok szerint (százalékokban).

Répartition des émigrés par petits groupes d'âge (en %)o

a) Szlovákiából — De la Slovaquie.

Összes kivándorlók. — Emigrés au total.

	0—14	15—19	20—24	25—29	30—39	40—49	50—59	60—
1922	13·1	13·0	23·6	22·7	17·7	6·5	2·0	1·4
1923	7·6	9·4	22·2	26·2	22·5	9·3	2·2	0·6
1924	9·2	11·2	21·8	26·6	20·1	8·3	2·1	0·7
1925	12·1	10·4	23·1	22·9	19·7	8·2	2·3	1·3
1926 I—III. n. — trimestre	8·0	5·2	25·3	31·5	21·7	6·2	1·3	0·8
Átlag—Moyenne	9·8	10·4	22·8	25·9	20·3	7·9	2·0	0·9

Férfikivándorlók. — Sexe masculin.

	0—14	15—19	20—24	25—29	30—39	40—49	50—59	60—
1922	10·6	7·7	22·6	27·7	20·8	8·0	1·7	0·9
1923	4·9	8·6	22·0	28·0	23·7	10·1	2·3	0·4
1924	6·7	7·9	19·2	30·2	23·3	10·2	2·1	0·4
1925	8·3	10·1	23·6	24·3	21·3	9·3	2·4	0·7
1926 (I—III. n. — trimestre)	5·0	4·2	26·2	33·6	23·3	6·4	0·9	0·4
Átlag—Moyenne	6·9	7·7	21·8	29·2	22·8	9·2	1·9	0·5

Női kivándorlók. — Sexe féminin.

	0—14	15—19	20—24	25—29	30—39	40—49	50—59	60—
1922	17·2	21·2	25·0	15·1	12·8	4·1	2·4	2·2
1923	22·0	13·3	23·3	16·4	16·4	5·0	1·9	1·7
1924	15·2	19·1	27·7	17·4	12·9	4·2	2·1	1·4
1925	23·9	11·0	21·1	18·7	15·3	5·0	2·1	2·9
1926 (I—III. n. — trimestre)	24·9	11·6	20·0	18·8	13·2	5·0	3·4	3·1
Átlag—Moyenne	18·0	17·7	25·3	16·9	13·5	4·4	2·3	1·9

b) Kárpátországából. — De la Russie Subcarpathique.

Összes kivándorlók. — Emigrés au total.

	0—14	15—19	20—24	25—29	30—39	40—49	50—59	60—
1922	21·1	16·1	18·6	18·2	15·8	6·1	2·4	1·7
1923	25·5	8·3	13·8	22·0	20·1	6·4	1·7	2·2
1924	22·1	12·5	16·2	20·7	19·3	6·5	1·9	0·8
1925	10·5	3·4	22·3	25·5	27·2	7·5	1·5	2·1
1926 (I—III. n. — trimestre)	8·5	3·9	27·0	30·9	21·4	6·0	0·8	1·5
Átlag—Moyenne	19·1	11·5	18·8	21·8	19·2	6·4	1·9	1·3

Férfikivándorlók. — Sexe masculin.

	0—14	15—19	20—24	25—29	30—39	40—49	50—59	60—
1922	19·1	11·1	17·0	23·1	19·6	6·9	2·0	1·2
1923	22·6	6·2	14·1	26·5	20·9	6·7	1·2	1·8
1924	20·8	8·1	11·0	27·2	22·6	8·1	1·9	0·3
1925	5·4	2·6	23·8	28·4	29·4	8·4	1·0	1·0
1926 (I—III. n. — trimestre)	5·7	1·8	29·3	33·6	22·5	5·9	0·3	0·9
Átlag—Moyenne	15·6	6·8	17·9	27·6	22·5	7·3	1·5	0·8

Női kivándorlók. — Sexe féminin.

	0—14	15—19	20—24	25—29	30—39	40—49	50—59	60—
1922	23·0	21·1	20·3	13·4	12·1	5·2	2·8	2·1
1923	29·4	11·0	13·2	16·2	19·2	5·9	2·2	2·9
1924	23·6	17·5	22·1	13·3	15·7	4·8	1·8	1·2
1925	33·0	6·8	15·9	12·6	17·0	4·5	3·4	6·8
1926 (I—III. n. — trimestre)	26·6	16·9	12·3	14·2	14·2	6·1	4·4	5·3
Átlag—Moyenne	24·3	18·1	20·2	13·5	14·4	5·1	2·4	2·0

lag, a nőnem arányos képviseltetése sokkal erősebb, mint a finemé. Azután megfordul a dolog s ellenkezőleg a finem valamennyi korosztályban túlsúlyba kerül. Ez az eltérés nemcsak a földrajzi tagozásban — Szlovákiában éppen úgy, mint Kárpátorussziában — állandó, de időbeli megjelenésében is változatlanul megvan, és egyes években még kirívóbb, mint az öt év átlagában. Találunk oly esetet, midőn 7.7% férfival szemben 21.2% nő áll (p. o. 1922-ben a 15—19 évesek korcsoportjában), vagy amidőn 5% férfira 24.9% nő jutott (mint p. o. 1926-ban a 0—14 évesek korcsoportjában), mindkét esetben a szlovenszkói kivándorlók között. (Kárpátorusszia eseteit, azoknak csekély száma miatt, itt figyelmen kívül hagyjuk). Ha a kivándorlókat a 24-ik életév határol elfogadása mellett két nagy korcsoportra osztjuk, a következő feltűnő különbségeket ismerjük fel:

a szlovenszkói | a kárpátorussziai
férfi | férfi
női | női
kivándorlók között volt

a) 24 éven aluli korú:

1922	40.9	63.4	47.2	64.4
1923	35.5	58.6	42.9	53.6
1924	33.8	62.0	39.9	63.2
1925	42.0	56.0	31.8	55.7
1926 (I—III. n.)	35.4	56.5	36.8	55.8
Átlag	36.4	61.0	40.3	62.6

b) 24 éven felüli korú:

1922	59.1	36.6	52.8	35.6
1923	64.5	41.4	57.1	46.4
1924	66.2	38.0	60.1	36.8
1925	58.0	44.0	68.2	44.3
1926 (I—III. n.)	64.6	43.5	63.2	44.2
Átlag	63.6	39.0	59.7	37.4

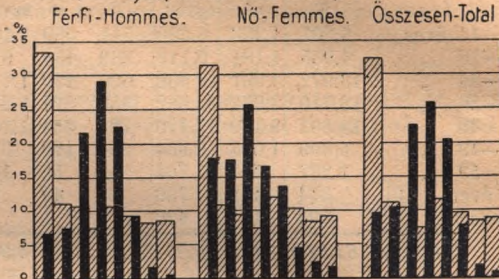
A két nem ezen különböző kormegoszlása, mely a cseh hivatalos statisztikából élénk tárul, nem valamely társadalmi jelenségen alapul, hanem tisztán azon fizikai tény következménye, hogy a kivándorló családok gyermekei között természetesen a két nem egyenlően van képviselve, a magasabb korokban ellenben már a kivándorlók akarata nyilvánul meg, közöttük sokkal több a kivándorló férfi, mint a nő. A magasabb korosztályok férfítöbblete természetesen lenyomja az alsóbb korcsoportok arányszámait, melyek ezért a férfiaknál annál kisebbek, a nőknél viszont annál nagyobbak lesznek, minél fiatalabbak a korosztályok. A fentebb közölt felsorolásból, mely az egyes korcsoportok tagjainak abszolút számait

A KIVÁNDORLÓK SZÁZALÉKOS KORMEGOSZLÁSA

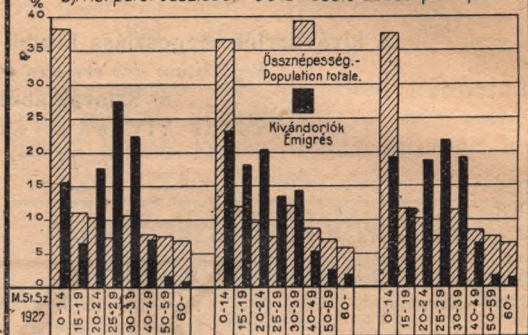
összehasonlítva az összes népességével.

Répartition d'âge des émigrés par rapport à la population totale, en %.

a) Szlovákiából. - De la Slovaquie.



b) Kárpátorussziából - De la Russie Subcarpathique.



adja, világosan kitűnik a női nemnek a magasabb korok felé folyton csökkenő létszáma, mely azonban a legmagasabb korokban — meglepő módon — ismét meghaladja a férfiak számát. Az egyes korosztályokban volt, százalékokban kifejezve:

	Szlovákiában		Kárpátorussziában	
	férfi	nő	férfi	nő
a 0—14 évesek között	50.9	49.1	47.9	52.1
a 15—19 " "	54.1	45.9	35.3	64.7
a 20—24 " "	70.1	29.9	55.9	44.1
a 25—29 " "	82.5	17.5	74.7	25.3
a 30—39 " "	82.1	17.9	69.0	31.0
a 40—49 " "	85.1	14.9	67.4	32.6
az 50—59 " "	70.1	29.9	46.8	53.2
a 60 éven felüliek "	43.2	56.8	37.2	62.8

Az egyes korcsoportokat megtizedelő kivándorlás valódi jelentőségéről és mérvéről akkor kapunk teljesen szabatos képet, ha az ország összességének megfelelő korcsoportjaival állítjuk szembe s megállapítjuk, hogy minden egyes korcsoport mennyit veszít létszámából a kivándorlás folytán. A kivándorlóknak a népeséggel való szembeállítására nyújtja a kivándorlás komoly voltának s intenzitásának egyedüli helyes mértékét. Az ösz-

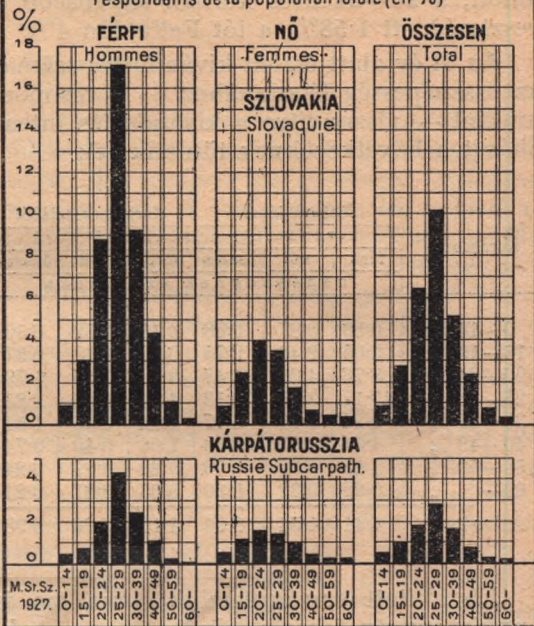
szevetés először is arról tanuskodik, hogy a tót felvidéken a kivándorlás intenzitása sokkal nagyobb — mintegy háromszor akkora — mint Ruszinszkóban. De ez csak a kivándorlás átlagában áll, mert egyes korcsoportokban még sokkal nagyobbak az eltérések. Ha az 1922—1926. évek adatait összefoglaljuk, megállapíthatjuk, hogy ezen 5 év (helyesebben $4\frac{3}{4}$ év) tanúsága szerint Kárpátorusszia népességének 0·98%-át veszítette el kivándorlás által, Szlovákiában ellenben a veszteség 2·93 százalékra rúg. Ez a veszteség aránylag csekély a gyermek- és serdülőkorban; de a 15—19 évesek csoportjának vesztesége (2·75%) Szlovákiában már megközelíti az országos átlagot, a 20—24 éveseknél felszökik 6·47-re s a 25—29 éves kategóriában 10·13 százalékkal tetőpontját éri el. Ez azt jelenti, hogy a tót Felvidék lakosságának ezt az erejének teljességében álló rétegét *teljes egytizedrésztől* fosztotta meg az évötöd kivándorlása, ha tehát a kivándorlás ebben a magasságban tartja magát s nem ellensúlyozza nagyobb fokú visszavándorlás, Szlovenszko gazdasági élete nagy katasztrófa elé megy. A magasabb korosztályokban természetesen gyorsan csökken a kivándorlás foka, de még a 40—50 évesek is két százaléknál nagyobb veszteséggel zárják a kivándorlás öt évét, amely még a 60 évnél idősebb aggak közül is 796 egyént vont be hálójába.

Ez a szomorú kép még sokkal sötétebb szint nyer, ha a kivándorlottak tömegeibe mélyebben pillantunk bele s azokat szétbontjuk a korcsoportokon belül a kivándorló neme szerint. Hogy a legfiatalabb korban távozottak között fiú és leány egyenlő számokkal szerepelnek, természetes következménye annak, hogy a fiatalok passzív részesei a kivándorlásnak, kik szüleiket kényszerűségből követik; mivel pedig a népességben fiúk és lányok megközelítőleg egyenlő számmal vannak képviselve, a kivándorlottak gyermekeinél sem várható más arány. A magasabb korokban azonban, már a 15—19 évesektől kezdve, érvényesül a kivándorlók saját akarata s elhatározása s így természetesen nagy túlsúlyba kerülnek a férfiak a nehezebben útrakelő nők fölött. Már a 20—24 éves korban a férfiak kivándorlási intenzitása kétszer akkora (8·78), mint a nőké (4·00%); a rákövetkező öt éves korcsoport kivándorlása pedig ötször any-

A KIVÁNDORLÓK KORCSOPORTONKINT,

az össznépséggel megfelelő korcsoportjaihoz viszonyítva (%ban)

Les émigrés par groupe d'âge par rapport aux groupes d'âge correspondants de la population totale (en %)



nyi férfit emészt meg, mint nőt. Az ebben a korban álló női népesség egy évötöd alatt 3·45 százalékat veszítette el kivándorlás által, a megfelelő korú férfinépesség ellenben 17 százalékat! Meggondolta-e a cseh-szlovák köztársaság kormánya, mit jelent az, hogy Szlovenszko legértékesebb férfikorosztálya öt év alatt *egy teljes hatodával csökkent* meg s milyen hatása lesz ennek a ténynek az országrész gazdasági életére, jólétére s egész jövő fejlődésére, ha a legmunkaképesebb férfierő ily arányban megy veszendőbe? Valóban kétségesnek kell mondanunk a tót Felvidék jövő sorsát, ha a legproduktívabb korban álló férfinépesség kivándorlásának nem sikerül gátat vetni. E komor kép alig változik derüesebbé azáltal, hogy a női nem kivándorlása sokkal kisebb méretű; mert a 20—30 éves nők 3—4 százalékanak elvesztése is, a családi élet egészséges fejlődésének megbolygatása folytán, elég súlyos társadalmi s demografiai csapásnak minősíthető.

Kárpátorussziában, melynek kivándorlása a tót Felföldénél jóval mérsékeltebb, a viszonyok kevésbé aggasztók. Itt is a 25—29 évesek száma csökkent a legna-

gyobb mértékben, de az ezen korú férfiak 4·36 százaléknyi maximális vesztesége mégis lényegesen enyhébbnek tünteti fel a bajt, mint aminőnek azt Szlovenszko statisztikája mutatja. A nőknél itt is, mint amott, a 20—24 éves korban legerősebb a veszteség; itt 1·58%, a tót Felföldön 4%.

Az öt év alatt észlelt kivándorlás számai az össznépesség létszámához — korcsoportonként — viszonyítva a kivándorlás intenzitását a következőknek tüntetik fel:

Korcsoport	Szlovákiából			Kárpátorussziából		
	kivándorolt a megfelelő korú					
	férfi	női	összes	férfi	női	összes
	népességnek százaléka					
0—14 év	0·89	0·87	0·88	0·48	0·52	0·50
15—19	3·05	2·46	2·75	0·72	1·18	0·97
20—24	8·78	4·00	6·47	2·00	1·58	1·79
25—29	17·17	3·45	10·13	4·36	1·42	2·85
30—39	9·24	1·71	5·17	2·44	0·95	1·64
40—49	4·34	0·65	2·36	1·06	0·46	0·74
50—59	1·03	0·39	0·70	0·22	0·27	0·24
60—	0·28	0·32	0·30	0·05	0·27	0·21
Átlagban :	4·41	1·54	2·93	1·16	0·79	0·98

Elszakított országrészeink sorsa ma is annyira szívén fekszik minden magyarnak, hogy a kivándorlási folyamat tüzetes vizsgálata s különösen annak megállapítása, hogy a régebbi időkhez képest miként módosult ez a folyamat, indokoltnak látszik. A folyamatnak közgazdasági jelentősége s kivált az országos termelés szempontjából való szerepe különösen a munkaképes koroknak részvételétől függ. A mostani adatoknak a régi magyar statisztika eredményeivel való összehasonlítás azonban nincs nehézség nélkül. Mint már említettük, a magyar adatgyűjtés csak a családfők és önállóan kivándorlottak korát állapította meg, az egyes korcsoportokra kiszámított arányszámok tehát — a kiskorú fiatal családtagok híján — egyenlő koreloszlás ese-

tén is — magasabbak kell hogy legyenek, mint a cseh kivándorlási statisztika megfelelő adatai, melyeket a gyermekek figyelembevétele természetesen lenyom. Ha ennek dacára azt látjuk, hogy a cseh statisztika szerint a produktív korcsoportok (különösen a 20—29 és a 30—39 évesek) aránya lényegesen magasabb, mint a régebbi magyar adatgyűjtés szerint, úgy megállapíthatjuk, hogy a megszállott magyar Felföldről ma folyó kivándorlás sokkalta súlyosabb természetű a nemzeti termelés szempontjából, mert fokozott mértékben vonja el a munkaképes legjobb termelő korosztályokat s ezzel szinte pótolhatatlan űrt támaszt a közgazdasági életben.

A kivándorlásnak ily irányú módosulását igazoló statisztikai adatok a következők:

	—20 éves	20—29 éves	30—39 éves	40—49 éves	50—59 éves
a) Nemzetiség szerint.					
Tótok					
1905—1907 ¹⁾	28·9	34·3	25·1	10·1	1·5
1911—1913 ¹⁾	24·5	38·9	20·6	12·2	3·8
1922 ²⁾	12·1	37·4	41·1	8·2	1·2
Ruthének					
1905—1907 ¹⁾	29·6	34·5	24·5	10·2	1·2
1911—1913 ¹⁾	26·0	38·8	18·9	13·8	2·5
1922 ²⁾	23·6	30·4	38·0	6·7	1·3
b) Földrajzi terület szerint.					
Duna balpartja					
1905—1907 ³⁾	22·4	38·3	28·5	9·7	1·1
1911—1913 ³⁾	17·9	38·2	26·5	14·1	3·3
Szlovákia					
1922—1926 ⁴⁾	20·3	48·6	20·3	7·9	2·9
Tisza jobbpartja					
1905—1907 ³⁾	33·5	32·4	22·1	10·5	1·5
1911—1913 ³⁾	28·2	38·3	18·2	11·5	3·8
Kárpátorusszia					
1922—1926 ⁴⁾	30·9	40·6	19·2	6·4	3·1

¹⁾ L.: *Laky Dezső* munkájában a 34. lapon.

²⁾ A cseh statisztika szerint, mely a kivándorlók nemzetiségét kor szerint csak az egy 1922. évről részletezi.

³⁾ L.: *Laky Dezső* munkájában a 64. lapon.

⁴⁾ A cseh-szlovák statisztika szerint.

Résumé. Au point de vue de la nationalité des émigrés, on peut établir qu'en 1922—1926, 0·20% de Hongrois, 0·44% d'Allemands et 0·75% de Slovaques ont émigré de Slovaquie, contre 0·08, 0·30 et 0·61% avant la guerre (1899—1913). Donc, l'intensité de l'émigration était supérieure à celle d'avant-guerre, mais entre les différentes nationalités, les écarts de degré n'ont pas varié au fond. En 1922—1925, leur participation à l'émigration a été la suivante : Hongrois, 7·3% ; Allemands, 3·5% ; Slovaques, 85·6% ; et leur rapport à la population : Hongrois, 21·7% ; Allemands, 4·9% ; Tchéco-Slovaques, 67·5%. Dans la Russie Subcarpathique, l'émigration était numériquement moindre, mais, quant à sa nature, plus grave. Plus de la moitié (51·6%) des émigrés y étaient des Ruthènes, qui perdaient en moyenne $\frac{3}{4}$ % de leur effectif par an ; la proportion des émigrés hongrois (20·1%) y était également considérable, mais celle des Allemands et des Slovaques insignifiante. La répartition par sexe des émigrés montre de grands écarts. En Slovaquie, les femmes représentaient 37·5% des émigrés slovaques, 46·6% des émigrés hongrois, 49·0% des émigrés allemands ; dans la Russie Subcarpathique leur proportion était, à toute nationalité, encore plus grande (58·6, 52·3 et 51·4%) ; dans l'ensemble des deux provinces, elles formaient 37·5% des émigrés slovaques, 48·1% des émigrés hongrois, 49·2% des émigrés allemands, 46·9% des émigrés russes (ruthènes). La prépondérance du sexe féminin parmi les émigrés de Russie Subcarpathique est signe de ce que l'émigration y tendait plus qu'en Slovaquie à l'établissement définitif à l'étranger.

Quant aux écarts se présentant dans la proportion des confessions à l'émigration, ils peuvent être expliqués par ce fait que la langue maternelle et la religion étant en étroits rapports, c'est plutôt l'influence de la nationalité que celle de la religion qui s'y manifeste, et cette influence est indubitable, car certaines races tendent plus à l'émigration, d'autres s'attachent plus à la terre natale. En Slovaquie où les $\frac{1}{10}$ des habitants sont catholiques romains, l'énorme majorité des émigrés appar-

tient également à cette religion ; dans la Russie Subcarpathique, à moitié catholique grecque, la moitié des émigrés est également catholique grecque. Mais si l'on rapporte les émigrés au nombre de la population, on voit que de Slovaquie, c'étaient les catholiques grecs qui émigraient relativement le plus (pendant 5 ans, 4·38% des habitants de cette religion) ; venaient ensuite, avec une proportion considérable, les luthériens (3·30%) et les catholiques romains (2·89%), tandis que la proportion d'émigration des calvinistes (1·48%) et des israélites (1·74%) était beaucoup plus basse. Par contre, dans la Russie Subcarpathique l'émigration des confessions était bien moins intense (cath. r., 1·03% ; cath. grecs, 0·89% ; luthériens, 0·22 ; calvinistes, 0·72) ; seule la proportion des israélites (1·93%) y a dépassé celle des israélites de Slovaquie.

Actuellement, le degré d'instruction des émigrés est beaucoup plus favorable qu'avant la guerre. Pour la moyenne des cinq années en question, parmi les émigrés au-dessus de 10 ans de Slovaquie, il y avait 1·4% d'illettrés, et parmi ceux de la Russie Subcarpathique, 5·8%, tandis que le nombre proportionnel des émigrés ne sachant que lire était 0·1% seulement. D'après la statistique américaine de l'immigration, avant la guerre (1898—1902), sur les Slovaques et les Ruthènes immigrés de plus de 14 ans, 27·6%, respectivement 49·5 ne savaient ni lire ni écrire ; en 1910—1914, cette proportion était de 15·3%, respectivement de 40·6. Par contre, selon la statistique précitée, en 1923 et 1924, parmi les Slovaques la proportion des illettrés n'était que de 1·0 et de 0·5%, et parmi les Ruthènes, de 4·2 et de 3·1%. Il est donc clair que par les mesures mises en vigueur ces dernières années, pour restreindre l'immigration, les États-Unis réussirent non seulement à diminuer le nombre des immigrants, mais aussi à retenir les masses illettrées, empêchant ainsi l'entrée des éléments indésirables.

On voit par les chiffres relatifs à la situation matérielle des émigrés, que, quoique la grande majorité (les $\frac{4}{5}$) en fût sans fortune, toutefois, la proportion de ceux

ayant quelque avoir était assez considérable, ce qui indique que ce n'est pas le désir d'avoir de la terre, le manque de fortune, qui fut l'unique cause de l'émigration. Pendant quatre ans, 10.245 propriétaires d'immeubles ont émigré de Slovaquie, dont la plupart avaient une maison et de la terre. Les émigrés de Russie Subcarpathique ayant toujours été plus pauvres, la proportion des gens ne possédant aucune fortune était plus élevée parmi eux (84,7%, contre 79,8 en Slovaquie). Il est singulier qu'un très grand nombre d'émigrés avaient chez eux un emploi et un revenu réguliers. Parmi ceux de Slovaquie, avaient une occupation régulière: 40,2% des producteurs du sol; 43,3% des commerçants; 23,8% des industriels; 51,1% des personnes de la catégorie des services publics; parmi les émigrés de Russie Subcarpathique: 75,2, 57,5, 39,0 et 68,8%. La proportion de ceux chez qui la cause de l'émigration n'était pas le chômage ou le manque d'occupation, fut de 30,9% en Slovaquie et de 55,9% dans la Russie Subcarpathique.

En ce qui concerne les professions, on voit, également, une différence entre les émigrés de Slovaquie et de Russie Subcarpathique. De cette dernière, ce sont plutôt des gens faisant de gros travaux corporels et ne demandant pas d'instruction qui émigrent; de Slovaquie, plutôt des producteurs du sol et les classes industrielles ayant une plus haute instruction. Sur 100 émigrés, il y avait en Slovaquie, 33,5 de producteurs du sol; 21,6% d'industriels; 1,6% de commerçants; 0,5% d'employés

publics; 42,8% d'une autre profession (domestiques, journaliers, sans occupation); par contre, dans la Russie Subcarpathique, il y en avait 22,1, 15,3, 4,4, 2,0 et 56,2%. Sur ces deux territoires, l'intensité de l'émigration différait beaucoup dans les groupes de professions. Sur 1000 habitants s'occupant de production du sol, 14,2 ont émigré de Slovaquie, 2,7 de Russie Subcarpathique; sur 1000 industriels, 31,5, respectivement 12,2; sur 1000 commerçants, 5,2 dans tous les deux territoires; sur 1000 employés publics, 2,6, respectivement 4,0. Un fait notable est que, parmi les émigrés de Slovaquie, il y avait 23,4% de personnes entretenues, et parmi ceux de Russie Subcarpathique, 50,3%; donc l'émigration des familles avait une proportion bien plus grande dans la Russie Subcarpathique.

Quant à la répartition topographique de l'émigration, si l'on compare le nombre des émigrés à celui de la population, on voit que c'est dans l'ancien comitat de Liptó que l'émigration a été la plus intense, 6,4% de la population en ayant émigré pendant les cinq années en question. Viennent ensuite les comitats de Sáros et de Bars (4,5 et 4,0%); puis ceux d'Árva, d'Ung, de Zólyom, de Gömör, de Szepes, de Trencsén, de Zemplén (3 - 4%); puis ceux de Nyitra, de Turóc, de Pozsony, de Nógrád, d'Abauj-Torna, de Hont (2 - 3%). Dans la Russie Subcarpathique, la population des comitats d'Ung et d'Ugocsa a diminué de 2% par l'émigration; et celle des comitats de Bereg et de Máramaros, en moyenne de 0,5%.

8. A kivándorlók nemzetisége.

A Magyarországtól elszakított két felvidék, Szlovákia és Kárpátorusszia, kivándorlása már évtizedek óta tartó folyamat, mely régebben leginkább a tótok és a rutének közül szedte áldozatait, lassanként azonban bevonta a maga érdekkörébe a Felvidék többi nemzetiségeit is s elveszítve nemzetiségi jellegét, általános népesedési jelenséggé vált.

A kivándorlásnak a világháború okozta kényszerű szünetelése után a mozgalom 1922-ben ismét teljes erővel megindult. S a mozgalom most talán még komolyabb s aggasztóbb, mint volt azelőtt, mert egy a világháború s annak következményei által sújtott, anyagi jólétében megcsökkent s békés fejlődésében megzavart népességgel találta magát szemben, amelynek szunnyadó kivándorlási hajlamát a politikai viszonyok szülte elégedetlenség is növelte. A kíván-

dorlás káros népesedési és gazdasági hatásai most fokozottan érvényesültek. Kérdés, mily mértékben indították ezek kivándorlásra a felvidék különböző népfajait?

Erre a kérdésre felelni nem egészen könnyű dolog, különösen akkor nem, ha a jelenlegi kivándorlási folyamatot a magyar uralom alatt észlelt mozgalmakkal kívánjuk összehasonlítani. A nehézség itt nemcsak abban rejlik, hogy a magyar és a cseh-szlovák népszámlálás nemzetiségi adatai, melyek a kivándorlás mértékének megállapításánál alapul szolgálnának, nem teljesen azonosak, mert a cseh népszámlálás az anyanyelv megállapításánál a magyar rendszertől eltérő elvek szerint járt el s külön nemzetiség gyanánt mutatta ki a zsidóknak egy részét is, kiket ez okból a magyar felvételnek a nemzetiségekre vonatkozó adataival azonosítani nem bírunk; de

megnehezíti az összehasonlítást az a körülmény is, hogy a cseh-szlovák népszámlálás tótokat nem ismer, hanem csakis „cseh-szlovák” nemzetiséget mutat ki, amely magában foglalja a tótságon kívül a nagy számmal betelepített cseheket is. S ha nem is valószínű, hogy a kivándorlott „cseh-szlovákok” között nagyobb számmal voltak csehek, a kivándorlási adatoknak a népszámlálások eredményeivel való összehasonlítása mégsem vihető keresztül teljes szabadsággal. Az adatokhoz fűzött megjegyzéseink eszerint nem igényelhetnek abszolút megbízhatóságot, hanem inkább csak megközelítő valószínűségekre tarthatnak számot.¹⁾

Szlovenszko és Ruszinszko kivándorlásában a különböző népfajok nem osztozkodtak ugyanazon mértékben. A túlnyomóan tót lakosságú Szlovákia, melyben az 1921. évi cseh népszámlálás 67.5% cseh-szlovákot, 21.7% magyart, 4.9% németet s 2.9% oroszot mutat ki, az utolsó 7 év kivándorlásában nem kevesebb mint 85.6% „cseh-szlovákkal” vett részt. Ha ezek az adatok a való tényállást híven tükröztetik vissza, azt kell belőlük következtetnünk, hogy a kivándorlásra való hajlam a tótok között sokkal nagyobb, mint a többi nemzetiségek között. Ezt a régi magyar adatgyűjtés is igazolja, amely szerint ugyanis a Dunabalszéli országrészből az 1899—1913. évek átlagában a magyarok lakosságából évente 0.08%, a németekéből 0.30%, a tótok közül ellenben 0.61% vándorolt ki.²⁾ A cseh-szlovák statisztika öt évi megfigyelésének átlagában ez az arány a magyaroknál 0.20%, a németeknél 0.44%, a tótoknál 0.75%. Hogyha a kivándorlás intenzitása az egyes nemzetiségeken belül a világháború utáni időben némileg módosult is, a fokozati különbségek a nemzetiségek között mégis megmaradtak: ma is a tótok kivándorlása a legintenzívebb, körülbelül felével kisebb a németeké s még

ezeknél is jóval csekélyebb a magyarajkúak kivándorlási hajlama. Ha pedig az egyes nemzetiségek részesedését magában a kivándorlók tömegében figyeljük, úgy a következő eredményre jutunk:

A kivándorlók között volt (százalékokban kifejezve):

	magyar	német	tót
az 1899—1913. években (magyar adatgyűjtés)	6.4	4.9	88.6
az 1922—1925. években (cseh-szlovák adatgyűjtés)	7.3	3.5	85.6

Nem érdektelen az egyes népfajok kivándorlásának időbeli megfigyelése sem. Az erre vonatkozó adatok évnegyedenkénti állanak rendelkezésre. Egészben véve meglehetősen párhuzamosság látszik a nemzetiségek görbéin (l. a grafikont), jelölve annak, hogy a kivándorlás fokozódására és apadására ható tényezők elég egyenletesen hatnak az egyes népfajokra. A kivándorlók zöme, a tótok, a megfigyelésünk két első évében, amidőn évente 14.000 egyén kelt útra, leginkább a tavaszi és nyári hónapokra esett; 1922-ben az év harmadik negyedében, a rákövetkező évben a második negyedben hat-hatezernél több tót váltott útlevelet, de a kivándorlás példátlan meklendülése az 1924. év első negyedében állott be, amikor 20.254 tót lakó kívánt útrakelni. Az amerikai korlátozó intézkedések hamar lelohasztották a kivándorlási lázat; már a tavaszi hónapokban egynegyedére szállott le a távozni vágyódók kontingense s ezután negyedekenként kétezer körül mozgott ez a szám. Az 1925. év végén beállott nagy apadást 1926-ban erősebb megmozdulás követte, amelynek további alakulására azonban biztos következtetést vonni még nem lehet. Az öt év folyamán elvándorolt tótok összes száma 75.378 volt, vagyis a tartomány tót népességének 3.7%-a.

Miként a múlt század utolsó éveiben, úgy jelenleg is a tótokat sújtja a kíván-

¹⁾ Összehasonlításainknál a következő adatokra támaszkodunk:

A cseh-szlovák 1921. évi népszámlálás adatai szerint (lásd: Manuel statistique de la République

Tchécoslovaque. II. Prague 1925. 368. lap) a két tartomány tényleges lakossága *nemzetiség szerint* ekként oszlott meg:

	Összlakosság	Cseh-szlovák	Magyar	Német	Orosz	Zsidó	Egyéb
Szlovákia	3,000.870	2,025.003	650.597	145.844	88.970	73.628	16.828
Kárpátország	606.568	19.945	104.177	10.792	375.117	81.529	15.008
Együtt	3,607.438	2,044.948	754.774	156.636	464.087	155.157	31.836

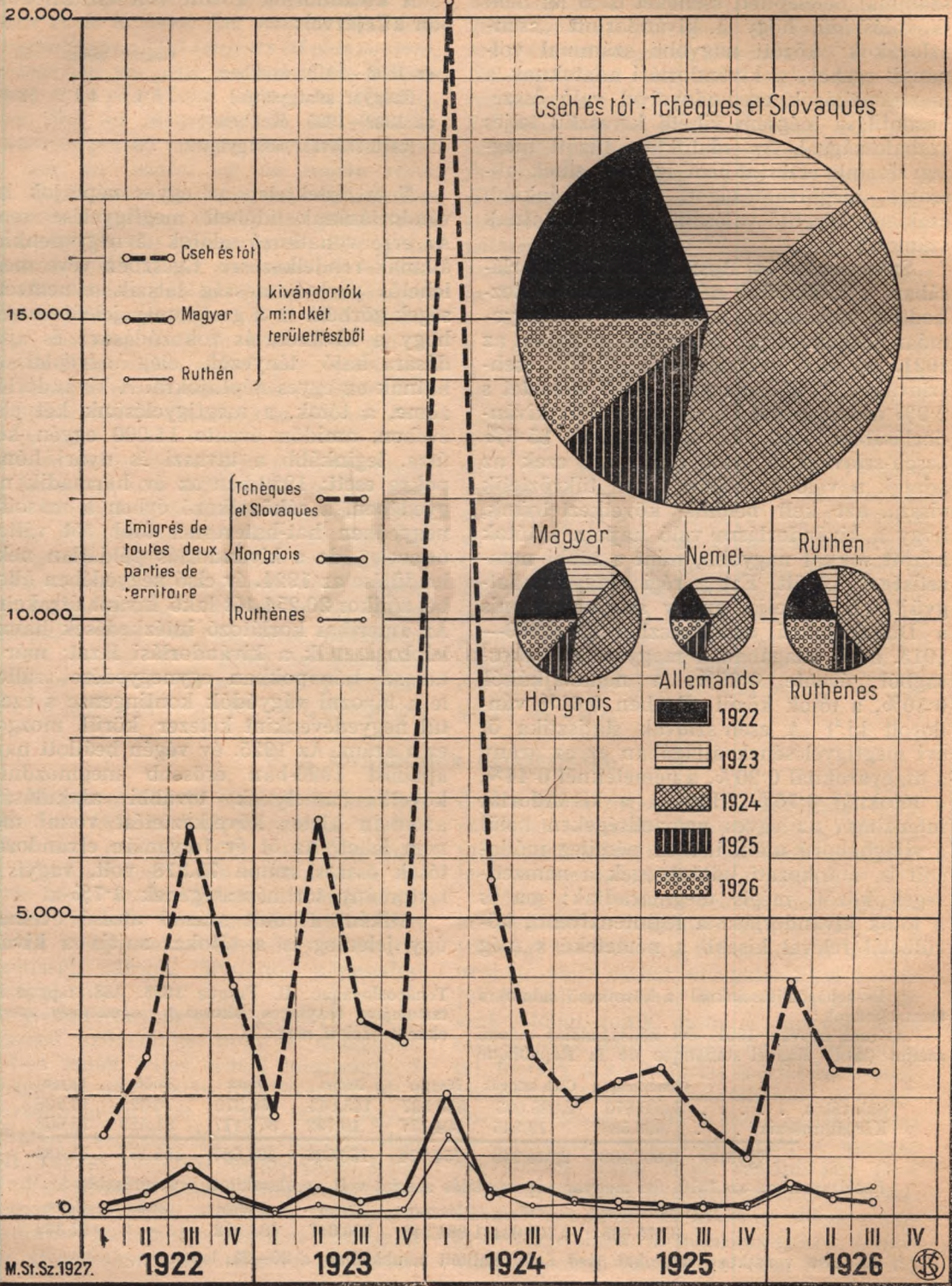
Ezzel szemben az 1910. évi magyar népszámlálás szerint volt az elszakított országrészben:

	Összlakosság	Tót	Magyar	Német	Ruthén	Zsidó	Egyéb
	3,575.685	1,702.064	1,084.343	266.047	435.892	—	87.339

²⁾ Az erre vonatkozó adatokat lásd *Laky* említett munkájában, a 20—21. lapon.

A KIVÁNDORLÓK NEMZETISÉGE.

NATIONALITÉ DES EMIGRÉS.



VIII. A kivándorlók nemzetisége.¹⁾Nationalité des émigrés.¹⁾

Megjelölés Désignation	Szlovákia — Slovaquie										Kárpátország — Russie Subcarpathique									
	Kivándorlók összes száma Émigrés au total	Ebből — Dont								Kivándorlók összes száma Émigrés au total	Ebből — Dont									
		Cseh- szlovák Tchéco- Slovaques	Orosz Russes	Német Allemands	Magyar Hongrois	Lengyel Polonais	Zsidó Israélites	Egyéb Autres	Cseh- szlovák Tchéco-Slov.		Orosz Russes	Német Allemands	Magyar Hongrois	Lengyel Polonais	Zsidó Israélites	Egyéb Autres				
1. Évek és évnegyedek szerint. — Par année et trimestre.																				
1922.																				
I. negyed — trimestre	1.597	1.363	1	30	132	3	68	—	149	—	74	5	42	—	28	—	—	—	—	—
II. " "	3.177	2.653	56	140	268	1	58	1	294	2	124	3	89	—	76	—	—	—	—	—
III. " "	7.713	6.509	171	256	605	3	168	1	848	20	326	24	198	—	279	1	—	—	—	—
IV. " "	4.250	3.863	37	81	226	1	41	1	512	8	244	8	98	—	154	—	—	—	—	—
Összesen — Total	16.737	14.388	265	507	1.231	8	335	3	1.803	30	768	40	427	—	537	1	—	—	—	—
1923.																				
I. negyed — trimestre	1.815	1.689	7	49	63	3	4	—	92	—	38	1	16	—	37	—	—	—	—	—
II. " "	7.617	6.686	119	355	424	2	31	—	91	1	54	1	24	—	11	—	—	—	—	—
III. " "	3.692	3.281	56	125	210	1	18	1	63	3	11	3	28	—	18	—	—	—	—	—
IV. " "	3.472	2.897	76	118	367	—	13	1	67	—	22	4	21	—	20	—	—	—	—	—
Összesen — Total	16.596	14.553	258	647	1.064	6	66	2	313	4	125	9	89	—	86	—	—	—	—	—
1924.																				
I. negyed — trimestre	23.286	20.254	568	699	1.624	1	138	2	1.811	23	774	91	403	1	519	—	—	—	—	—
II. " "	6.353	5.616	196	213	261	3	54	10	373	14	209	5	51	—	94	—	—	—	—	—
III. " "	3.335	2.683	86	93	461	2	2	8	137	2	75	6	39	—	15	—	—	—	—	—
IV. " "	2.228	1.874	58	51	233	1	10	1	172	—	147	1	14	—	8	2	—	—	—	—
Összesen — Total	35.202	30.427	908	1.056	2.579	7	204	21	2.493	39	1.205	103	507	1	636	2	—	—	—	—
1925.																				
I. negyed — trimestre	2.635	2.238	64	122	204	2	2	3	150	12	106	2	16	—	7	7	—	—	—	—
II. " "	2.865	2.479	86	112	182	—	6	—	58	5	32	—	14	—	7	—	—	—	—	—
III. " "	1.882	1.547	108	87	127	1	12	—	104	7	77	3	10	—	7	—	—	—	—	—
IV. " "	1.333	959	45	170	143	—	16	—	163	9	107	1	24	—	12	10	—	—	—	—
Összesen — Total	8.715	7.223	303	491	656	3	36	3	475	33	322	6	64	—	33	17	—	—	—	—
1926.																				
I. negyed — trimestre	4.801	3.912	247	154	480	—	8	—	300	—	236	4	53	—	7	—	—	—	—	—
II. " "	3.015	2.450	159	134	254	2	15	1	219	—	163	4	28	—	24	—	—	—	—	—
III. " "	2.985	2.425	262	84	196	1	17	—	304	3	230	4	21	—	46	—	—	—	—	—
2. A kivándorlás jellege szerint. — Suivant le caractère de l'émigration.																				
1922.																				
Állandó — Définitive . .	3.466	2.709	70	142	422	5	116	2	529	15	150	27	174	—	163	—	—	—	—	—
Időleges — Temporaire .	10.157	8.965	125	290	594	2	180	1	1.113	12	574	10	209	—	307	1	—	—	—	—
Szezonmunkás — Ouvriers saisonniers	830	752	21	3	50	—	4	—	16	—	9	1	2	—	4	—	—	—	—	—
Bizonytalan időre — Pour un temps incertain . .	839	738	1	51	35	1	13	—	28	2	3	—	2	—	21	—	—	—	—	—
Nem tudni — Pas de donnée	1.445	1.224	48	21	130	—	22	—	117	1	32	2	40	—	42	—	—	—	—	—
Együtt — Ensemble	16.737	14.388	265	507	1.231	8	335	3	1.803	30	768	40	427	—	537	1	—	—	—	—
1923.																				
Állandó — Définitive . .	1.633	1.301	58	77	174	6	17	—	106	2	31	6	33	—	34	—	—	—	—	—
Időleges — Temporaire .	12.259	10.784	170	468	796	—	39	2	176	—	81	3	55	—	37	—	—	—	—	—
Szezonmunkás — Ouvriers saisonniers	2.068	1.963	12	56	37	—	—	—	2	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—
Bizonytalan időre — Pour un temps incertain . .	171	159	4	1	7	—	—	—	17	1	6	—	—	—	10	—	—	—	—	—
Nem tudni — Pas de donnée	465	346	14	45	50	—	10	—	12	1	6	—	1	—	4	—	—	—	—	—
Együtt — Ensemble	16.596	14.553	258	647	1.064	6	66	2	313	4	125	9	89	—	86	—	—	—	—	—

¹⁾ Az utólagosan bejelentett kivándorlási esetek, melyeknek nemzetiségi megoszlása havonként nem részletezhető, e táblázatban a IV. negyedhez vannak hozzászámítva. Ezzel szemben ezen esetek az I. sz. táblában az illető hónap alatt vannak kimutatva; innen egyes évnegyedekre vonatkozólag a végösszegek közötti eltérések az I. és VIII. sz. táblák között. — Les cas d'émigration déclarés ultérieurement, dont la répartition par nationalité ne peut être détaillée par mois, sont, dans ce tableau, ajoutés au IV^e trimestre. Par contre, dans le tableau I, ces cas sont relevés aux mois respectifs; de là les écarts se produisant, pour certains trimestres, quant aux totaux finals, entre les tableaux I et VIII.

Megjelölés Désignation	Szlovákia — Slovaquie								Kárpátország — Russie Subcarpathique							
	Kivándorlók összes száma Émigrés au total	Ebből — Dont							Kivándorlók összes száma Émigrés au total	Ebből — Dont						
		Cseh- szlovák Tchéco- Slovaques	Orosz Russes	Német Allemands	Magyar Hongrois	Lengyel Polonais	Zsidó Israélites	Egyéb Autres		Cseh- szlovák Tchéco-Slov.	Orosz Russes	Német Allemands	Magyar Hongrois	Lengyel Polonais	Zsidó Israélites	Egyéb Autres
1924.																
(I. és II. negyed) — (I. et II. trim.)																
Állandó — Définitive . .	3.737	2.878	102	230	472	1 52	2	509	13	137	17	150	1 191	—	—	—
Időleges — Temporaire .	22.180	19.744	494	510	1.296	1 126	9	1.404	8	763	45	254	— 334	—	—	—
Szezonmunkás — Ouvriers saisonniers	1.443	1.303	2	118	19	1 —	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Bizonytalan időre — Pour un temps incertain . .	1 353	1.172	117	24	32	— 8	—	240	12	63	34	45	— 86	—	—	—
Nem tudni — Pas de donnée	926	773	49	30	66	1 6	1	31	4	20	— 5	— 2	—	—	—	—
Együtt — Ensemble	29.639	25.870	764	912	1.885	4 192	12	2.184	37	983	96	454	1 613	—	—	—
3. Nem szerint. — Suivant le sexe. ¹⁾																
1922.																
Férfi — Hommes . . .	9.951	8.769	139	255	636	3 147	2	803	12	368	19	197	— 207	—	—	—
Nő — Femmes	6.379	5.260	126	245	556	5 186	1	838	17	322	20	216	— 262	1	—	—
Együtt — Ensemble	16.330	14.029	265	500	1.192	8 333	3	1.641	29	690	39	413	— 469	1	—	—
4. Korcsoportok szerint. — Suivant les groupes d'âge. ¹⁾																
1922.																
de 0—14 éves — ans .	2.152	1.700	61	91	241	2 57	—	349	5	163	9	81	— 91	—	—	—
" 15—24 " " "	5.967	5.247	63	182	340	— 133	2	571	9	210	13	145	— 194	—	—	—
" 25—39 " " "	6.586	5.769	122	155	440	4 95	1	558	11	262	12	134	— 138	1	—	—
" 40—59 " " "	1.388	1.150	18	53	128	2 37	—	135	3	46	4	46	— 36	—	—	—
" 60— " et au-dessus	237	163	1	19	43	— 11	—	28	1	9	1	7	— 10	—	—	—
Együtt — Ensemble	16.330	14.029	265	500	1.192	8 333	3	1.641	29	690	39	413	— 469	1	—	—

¹⁾ Az 1922. évi kivándorlóknak nem és kor szerinti részletezése itt 407, illetve 162 egyénnel kisebb összegeket ad, mint az V. és VII. sz. táblázatok megfelelő részletezése. Az eltérés oka a cseh statisztikai közleményekből nem állapítható meg. — *La répartition par sexe et par âge des émigrés de 1922 donne ici des totaux inférieurs de 407 personnes, respectivement de 162, aux répartitions correspondantes des tableaux V et VII. La cause de la différence ne peut être établie des publications de la statistique tchèque.*

dorlás legerősebben. Vidékükön már behatolt a legfélreesebb községekbe is s megmértelyezte a népesség összes rétegeit. Ennek oka már régóta benne rejlik a tótok ősi vándorhajlamában, mely nekik emberemlékezet óta kezükbe adta a vándorbotot s hazájukon kívül is hajtotta őket, a kontinenzen éppenúgy, mint a tengerentúlra. A kivándorlásra ráutalta őket otthonuk elégtelen termőföldje s az ebből fakadt viszonylagos túlnépesedés, de a mozgalomnak újra való feléledéséhez mindenesetre hozzájárult a tótság az új államalakulatban ért csalódás s az a kiegyenlíthetetlen ellentét, mely a tótokat és cseheket elválasztja s az új viszonyokba belenyugodni nem képes elemeket évezredes lakóhelyükből kiűzi.

A felvidéki *magyarság* a kivándorlásban a tótoknál ugyan jóval kisebb mértékben vesz részt, de a mozgalom állandó és tartós. Lefolyása lényegében hasonló a tót kivándorláséhoz, mégis azzal a különbség-

gel, hogy az 1924. év elején mutatkozott nagy felszökést (1.624 kivándorló) az év harmadik negyedében egy másik, bár kisebb hullámhegy (461 kivándorlóval) követte, akkor, amidőn a Felföld többi nemzetiségeinek távozási szándéka már lényegesen enyhült. Az 1925. év igen mérsékelt kivándorlási mozgalma után az 1926. év eleje ismét tetemesen felszöktette a külföldi lázat, de ez a tünet valamennyi nemzetiségnél egyformán állott be. A kivándorlott magyarok száma ezen öt év alatt 6.460 volt. Náluk még fokozottabb mértékben érvényesülnek azok a politikai okok, melyek a tótokat is hazájuk elhagyására késztetik, súlyosbítva a nemzeti és kulturális sérelmek egész sorával.

A többi nemzetiségek közül a *németek* és *ruthének* mutatnak még elköltözési hajlamot, mozgalmuk időbeli rendje nagyjából azonos a magyarok és tótokéval. E címen szenvedett veszteségük a megfigyelés öt évében 3.073 és 2.402 volt. Kivülük a

cseh statisztika még 681 zsidó nemzetiségű kivándorlóról számol be. Mivel az izraelita vallású kivándorlók száma lényegesen nagyobb, nem tudjuk, hogy a cseh statisztika mit ért zsidó nemzetiségű kivándorlók alatt.

Kárpátorusszia népet, melyben a cseh-szlovák népszámlálás szerint 61·8% ruthén, 17·2% magyar, 1·8% német s 3·3⁰/₁₀₀ cseh-szlovák él — a tót Felföldhöz viszonyítva — ha számszerűleg mérsékeltebb, de — mint már ismételve említettük — természete szerint súlyosabb kivándorlás apasztja. Ennek nemzeti összetétele éppoly tarka, mint Szlovenszkóé; kivándorlóinak jó felét (51·6%) a ruthének szolgáltatják, kik évente létszámuknak átlag $\frac{3}{4}$ százalékát veszítik ez úton. Tekintélyes a magyar kivándorlók hányada (20·1%) is, szemben a németek és tótok elenyésző csekély töredékével. A cseh-szlovák statisztika által ki-tüntetett 1.369 zsidó kivándorló (az összlétszám 23·2%-a) nemzetiségi hovatartozását itt sem ismerjük. Összehasonlítva az utolsó öt év kivándorlási adatait a világháború előtti idők, nevezetesen az 1899—1913. évek statisztikájával, arra az eredményre jutunk, hogy a ruthén népet kivándorlásra indító gazdasági okok ma is ugyanazok, amelyek ezt a népfajt már azelőtt is hazája elhagyására készítették. Utalhatunk e tekintetben *Laky Dezső* fejtegetéseire,¹⁾ melyek e kérdést minden oldalról megvilágítják.

Összefoglalva — a VIII. sz. táblázat alapján — a két Felvidék kivándorlásának nemzetiségi összetételére vonatkozó adatokat, a következő kép tárul elénk:

	Kivándorlók össz. sz.	Cseh-szlovák	Orosz	Német	Magyar	Len- gyel	Zsidó	Egyéb
a) Szlovákiából								
1922	16.737	14.388	265	507	1.231	8	335	3
1923	16.596	14.553	258	647	1.064	6	66	2
1924	35.202	30.427	908	1.056	2.579	7	204	21
1925	8.715	7.223	303	491	656	3	36	3
1926								
(I-III n.)	10.801	8.787	668	372	930	3	40	1
Össz.	88.051	75.378	2.402	3.073	6.460	27	681	30
b) Kárpátorussziából								
1922	1.803	30	768	40	427	—	537	1
1923	313	4	125	9	89	—	86	—
1924	2.493	39	1.205	103	507	1	636	2
1925	475	33	322	6	64	—	33	17
1926								
(I-III n.)	823	3	629	12	102	—	77	—
Össz.	5.907	109	3.049	170	1.189	—	1.369	20
Mindössz.	93.958	75.487	5.451	3.243	7.649	28	2.050	50

¹⁾ Id. m. 28.* oldal.

Az egyes nemzetiségek köréből kívándorló néptömegek strukturájának vizsgálata lehetővé válik azáltal, hogy a cseh-szlovák statisztika egyes évekről a kívándorlók nemzetiségét nem, kor és a kívándorlás jellege szerint is részletezi. A nemi megkülönböztetés csak az 1922. évről áll rendelkezésre, amely esztendőben Szlovákiából 9.951 férfi és 6.379 nő, Kárpátorussziából 803 férfi és 838 nő váltott útlevelet; amott a kívándorlóknak 39·1 százaléka, emitt ellenben 51·1 százaléka volt nő. Ez a feltűnő eltérés az egyes nemzetiségek körében még erősebben jut kifejezésre. Szlovákiában a tót kívándorlóknak nem sokkal több mint egyharmada (37·5%) nő; a ruthén Felföldön magasabb a női arány, de az onnan útra kelő tótok csekély számánál fogva erre nagy súlyt nem vehetünk. Az egyéb nemzetiségű kivándorlók között a nők aránya jóval magasabb, a ruthén felföldiek között a nők meg is haladják a férfiak számát. Ez a többlet a zsidók körében a legnagyobb, akiknél száz kívándorló közül 55·9 a nő. A részletes adatok a következők:

Száz kivándorló között volt nő:

	a Szlovákiából	a Kárpátorussziából	mindkét tartományból
	kiából	kivándorlott	kivándorlott
tótok	37·5	58·6	37·5
magyarok	46·6	52·3	48·1
németek	49·0	51·4	49·2
oroszok	47·5	46·7	46·9
zsidók	55·9	55·9	55·9
általában	39·1	51·1	40·2

A ruthénföldi kivándorlók között túlsúlyban levő női nem újabb tanujele annak a már fentebb hangoztatott meggyőződésünknek, hogy az ottani kivándorlási mozgalom nagyobb mértékben tendál a végleges kitelepedésre, mint a tót Felvidékről észlelhető kiözönlés; mert ha a nő elhagyja családi tűzhelyét, rendszerint oda megy családjá, gyermeke is s ez esetben a visszatérésre való kilátás csekélyebb, mint amikor a férfi egyedül kél útra. Ezt a feltevést megerősíti a kivándorlottaknak kor szerinti megoszlása is, mely az 1922. évről nemzetiségek szerint részletezve szintén rendelkezésre áll. Ez is igazolja, hogy a Ruthénföld kivándorlói között jóval több a gyermek, mint a szlovákiaiak között; Kárpátorussziában a kivándorlók 21·1 százaléka 14 éven aluli gyermek, Szlovákiában csak 13·1 százaléka. Ez az arány a ruthének (oroszok) között 23·6-ig megy fel s a magyar kivándorlók körében is 20·2 Szlovákiában, 19·6 Kárpátorussziában. A maga-

IX. Magyar nyelvű kivándorlók, a kivándorlás iránya szerint.¹⁾
Emigrés de langue hongroise suivant la direction de l'émigration.¹⁾

Az ország, melybe a kivándorlás történt <i>Pays où ils ont émigré</i>	Szlovákiából <i>De Slovaquie</i>			Kárpátországából <i>De Russie Subcarpath.</i>			Összesen — Total					
	1922	1923	1924 I—II. n. l'er et IIe trimestr.	1922	1923	1924 I—II. n. l'er et IIe trimestr.	1922	1923	1924	1925	1926 I—III. n. l'er—IIIe trimestr.	Össz. Total
Ausztria — Autriche	3	2	—	—	—	—	3	2	—	5	10	20
Németország — Allemagne	1	—	1	—	—	—	1	—	1	3	2	7
Lengyelország — Pologne	—	—	—	—	—	—	—	—	5	9	—	14
Magyarország — Hongrie	188	128	43	26	11	—	214	139	70	26	25	474
Románia — Roumanie	5	16	1	9	—	—	14	16	2	4	—	36
Sz. H. Sz. áll. — Royaume S. C. S.	—	3	1	—	—	—	—	3	1	—	—	4
Franciaország — France	—	159	140	—	—	3	—	159	705	292	89	1.245
Olaszország — Italie	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oroszo., Ukrajna — Russie, Ukraine	11	5	5	—	—	—	11	5	5	18	14	53
Egyéb eur. áll. — Autr. pays d'Eur.	—	—	2	—	—	—	—	—	6	4	3	13
Európa össz. — Europe au total :	208	313	194	35	11	3	243	324	795	361	143	1.866
Egyesült-Államok — Etats-Unis	1.019	142	1.385	378	71	436	1.397	213	1.862	83	85	3.640
Kanada — Canada	1	221	265	—	7	15	1	228	335	178	694	1.436
Argentína — Argentine	—	347	22	—	—	—	—	347	74	67	98	586
Brazília — Brésil	2	16	3	—	—	—	2	16	4	4	—	26
Egyéb Amerika — Autres parties de l'Amérique	1	4	—	10	—	—	11	4	2	28	6	51
Egyéb világrészek — Autres parties du monde	—	5	—	—	—	—	—	5	—	—	1	6
Tengeren túl. összesen — Pays d'outre-mer, au total :	1.023	735	1.675	388	78	451	1.411	813	2.277	360	884	5.745
Ismeretlen — Inconnu	—	16	16	4	—	—	4	16	17	4	12	53
Mindössze — Total :	1.231	1.064	1.885	427	89	454	1.658	1.153	3.089	725	1.039	7.664

¹⁾ A cseh-szlovák statisztika a kivándorlóknak anyanyelv és a kivándorlás iránya szerinti kimutatását csak az 1924. év közepéig részletezte Szlovákia és Kárpátország szétválasztásával, azontúl csak az egész köztársaságból kivándorolt magyarokat tüntette ki, onnan erednek az utóbbi évek adatai tekintetében a többi táblázatokhoz képest mutatózó csekély eltérések. A két tartomány szerint szétválasztott adatok eszerint csak 1924. év közepéig közölhetők.

¹⁾ Les légers écarts qui se présentent, quant aux données de ces dernières années, par rapport aux autres tableaux, sont dus à ce fait que la répartition des émigrés selon la langue maternelle et la direction de l'émigration n'a été relevée séparément pour la Slovaquie et la Russie Subcarpathique que jusqu'au milieu de 1924 par les statistiques tchéco-slovaques, qui n'indiquent depuis que les Hongrois ayant émigré de la République entière. Pour cette raison, on ne peut publier que jusqu'au milieu de 1924, des données séparées suivant les deux provinces.

sabb korosztályok még nagyobb hányadát teszik a kivándorlóknak; legszámasabbak a 25—39 évesek, kikhez Szlovákiában a kivándorlók kétötöde, Kárpátországban több mint egyharmada tartozik. A tüzetesebb részletek az alábbi felsorolásból tűnnek ki, mely az egyes nemzetiségek kivándorlóinak százalékos megoszlását adja az 1922. évről:

	a cseh-szlovák	az orosz	a német	a magyar	a zsidó	az összes
	kivándorlók között volt					szes
a) Szlovákiában.						
14 éven aluli	12.1	23.0	18.2	20.2	17.1	13.2
15—24 éves	37.4	23.8	36.4	28.5	40.0	36.5
25—39 „	41.1	46.0	31.0	36.9	28.5	40.3
40—59 „	8.2	6.8	10.6	10.8	11.1	8.5
60 éven túli	1.2	0.4	3.8	3.6	3.3	1.5

a cseh-szlovák az orosz német magyar zsidó az összes
kivándorlók között volt

b) Kárpátországban.

14 éven aluli	17.2	23.6	23.1	19.6	19.4	21.3
15—24 éves	31.0	30.4	33.3	35.1	41.4	34.8
25—39 "	37.9	38.0	30.8	32.5	29.4	34.0
40—59 "	10.4	6.7	10.3	11.1	7.7	8.2
60 éven túli	3.5	1.3	2.5	1.7	2.1	1.7

c) A két tartományban együttvéve.

14 éven aluli	12.2	23.5	18.6	20.1	18.4	13.9
15—24 éves	37.4	28.6	36.2	30.2	40.8	36.3
25—39 "	40.9	40.2	31.0	35.8	29.1	39.8
40—59 "	8.2	6.7	10.6	10.7	9.1	8.5
60 éven túli	1.3	1.0	3.6	3.2	2.6	1.5

Az itt kifejtettek megerősítést nyernek azon adatokban, melyek a kivándorlás természetére vonatkoznak. Ily adatok az

X. Szlovákia és Kárpátország kivándorlói 1922 január 1-től 1924 június 30-ig anyanyelv és a kivándorlás iránya (országok) szerint kimutatva.¹⁾

Emigrés de la Slovaquie et de la Russie Subcarpathique du 1^{er} janvier 1922 au 30 juin 1924, suivant la langue maternelle et la direction (pays) de l'émigration.¹⁾

Az ország, melybe a kivándorlás történt <i>Pays où ils ont émigré</i>	Kivándorlók összes száma <i>Émigrés au total</i>	E z e k k ö z ü l — D o n t							
		Tót (cseh-szlovák) <i>Slováques (Tchéco-Slovaques)</i>	Ruthén (orosz) <i>Ruthènes (Russes)</i>	Német <i>Allemands</i>	Magyar <i>Hongrois</i>	Lengyel <i>Polonais</i>	Zsidó <i>Israélites</i>	Egyéb <i>Autres</i>	
Ausztria — <i>Autriche</i>	351	301	—	27	5	1	17	—	
Németország — <i>Allemagne</i>	82	65	—	12	2	—	3	—	
Lengyelország — <i>Pologne</i>	66	53	5	2	—	5	1	—	
Magyarország — <i>Hongrie</i>	4.990	4.355	13	182	396	—	43	1	
Románia — <i>Roumanie</i>	306	188	47	32	31	—	8	—	
Sz. H. Sz. áll — <i>Royaume S. C. S.</i>	340	306	17	8	4	—	3	2	
Franciaország — <i>France</i>	7.094	6.541	4	242	302	1	4	—	
Olaszország — <i>Italie</i>	14	13	—	—	1	—	—	—	
Oroszország, Ukrajna — <i>Russie, Ukraine</i>	82	35	25	—	21	—	—	1	
Egyéb európai áll. — <i>Autr. pays d'Eur.</i>	119	115	—	2	2	—	—	—	
Európa összesen — <i>Europe au total</i>	13 444	11.972	111	507	764	7	79	4	
Egyesült-Államok — <i>Etats-Unis</i>	43.911	34.547	2.704	1.491	3.431	11	1.715	12	
Kanada — <i>Canada</i>	4.621	3.891	150	54	509	—	17	—	
Argentína — <i>Argentine</i>	3 829	3 343	2	111	369	—	4	—	
Brazília — <i>Brésil</i>	256	214	—	18	21	—	3	—	
Egyéb Amerika — <i>Autres parties de l'Amérique</i>	151	108	3	22	15	—	3	—	
Egyéb világrészek — <i>Autres parties du monde</i>	17	6	—	3	5	—	3	—	
Tengeren túl összesen — <i>Pays d'outre-mer, au total</i>	52 785	42.109	2.859	1.699	4.350	11	1.745	12	
Ismeretlen — <i>Inconnu</i>	859	801	11	5	36	1	5	—	
Mindössze — <i>Total</i>	67.088	54 882	2 981	2.211	5.150	19	1.829	16	

¹⁾ Ezen táblázat adatai végeredményben 184 egységgel kevesebbet adnak ki, mint a nemzetiségi táblázat (VIII. sz.) adatai. Az eredeti táblázatok eltéréseit nem volt módunkban kiegyenlíteni.

¹⁾ En fin de compte, les chiffres de ce tableau sont de 184 unités inférieurs à ceux du tableau des nationalités (no VIII.). Nous n'étions pas en mesure d'égaliser les écarts des tableaux tchéco-slovaques.

1922. és 1923. évekről s az 1924. év első feléről vannak közzétéve. Azok a kivándorlók, kik állandó jellegűnek jelezték kiutazásukat, Szlovákiában az összkivándorlóknak 14 százalékát teszik ki, Kárpátországban ellenben 26,6 százalékra rúgnak, együttvéve az útrakelt tömegnek 14,8 százalékát teszik. Legkisebb arányban a tótok (12,6%) vallották be a végleges kivándorlás szándékát; legszámosabban (31,3%) a zsidók. Sajnos, elég nagy ez az arány a magyarok (27,7%) és németek (22,6%) között is, kik bár számszerint jelentékeny kisebbségben vannak a kivándorlók között, mégis nagyobb tanultságuk folytán — úgy látszik — inkább számítanak a külföldön való végleges megtelepedés lehetőségére, mint az inkább nyers testi erejükben bízók tótok, kik között — miként már fentebb rámutattunk — a végleg külföldön

letelepedni kívánók száma csökkenőben van.

Rövid pillantást kívánunk vetni még a kivándorló nemzetiségeknek a kivándorlás iránya szerinti megoszlására. Az erre vonatkozó adatok szintén csak harmadfélévről (1922 elejétől 1924 közepéig) állnak rendelkezésre, de mivel éppen a legerősebb kivándorlási mozgalom idejét ölelik fel, tanulságosan világítanak rá arra a kérdésre, hogy az egyes nemzetiségek fiai, mely országok felé veszik útjukat s mily mértékben özőnlenek az egyes államok felé. Ha itt — a X. számú tábla szerint — összefoglaljuk Szlovákia és Kárpátország adatait, úgy arról győződünk meg, hogy az Európa különböző államai felé irányuló kivándorlásban a tótok és németek vesznek részt a legnagyobb arányban, mert kivándorlóiknak egyötöde veszi útját kontinensünk ál-

lamai felé, míg a magyarajkú kivándorlók-
nak csak 14·8 százaléka, a ruthéneknek pe-
dig ennél is sokkal kisebb hányada. A szá-
razföldi államok közül kettő gyakorolt ki-
vándorlóinkra nagyobb vonzóerőt: Magyar-
ország és Franciaország. A felvidéki kiván-
dorlóknak egytized része ment Francia-
országba, legnagyobb arányban a tótok, sőt
a németek is s aránylag kevés magyar. Ma-
gyarország felé viszont németek, magya-
rok és tótok húzódtak legszívesebben, leg-
kevésbé a zsidó nemzetiségű kivándorlók.
Elenyésző kis töredék — csak néhány pár
ember — kereste fel Ausztriát, Romániát és
a Sz. H. Sz. államot s feltűnően mellőzték
— még a németajkúak is — a Németbiro-
dalmat.

A tengerentúli államok közül az ame-
rikai Egyesült Államok a felföldi nemzeti-
ségeket nagyon különböző arányban moz-
gósították. Érdekes tünet, hogy a tótság,
mely eredetileg majdnem kizárólag Ameri-
kába tódult, ma kivándorlóinak csak 62·9
százalékát bocsátja oda, tehát valamivel ki-
sebb részét mint a magyarság és németiség.
Ezzel szemben a ruthéneknek kilentized
részé, a zsidóknak még ennél is nagyobb
kontingense veszi útját az Unió államai felé.
Kanadát viszont a magyarság keresi fel vi-
szonylag legsűrűbben, éppen úgy, mint Ar-
gentinát, ahová a tótok és németek sokkal
kisebb mértékben mennek, zsidók pedig
egyáltalában nem igyekeznek.

Az egyes nemzetiségek kivándorlásának
méréteiről a következő összeállítás nyújt
képet. Szlovákiából és Kárpátorussziából
harmadfél év alatt (1922. I. 1.—1924. VI.
30.) kivándorolt:

	mind- össze	tót	ruthén	német	ma- gyar	zsidó
nemzetiségű egyén						
Magyarországba .	4990	4355	13	182	396	43
Franciaországba .	7094	6541	4	242	302	4
Az Egy.-Államokba	43911	34547	2704	1491	3431	1715
Kanadába	4621	3891	150	54	509	17
Argentínába . . .	3829	3343	2	111	369	4
Európába mindössze	13444	11972	111	507	764	79
Tengeren túlra						
mindössze	52785	42109	2859	1699	4350	1745

vagyis százalékokban kifejezve:

Magyarországba .	7·4	7·9	0·4	8·2	7·7	2·3
Franciaországba .	10·6	11·9	0·1	10·9	5·9	0·2
Az Egy.-Államokba	65·4	62·9	90·7	67·4	66·6	93·7
Kanadába	6·9	7·1	5·0	2·5	9·9	0·9
Argentínába . . .	5·7	6·1	0·1	5·0	7·2	0·2
Európába mindössze	20·0	21·8	3·7	22·9	14·8	4·3
Tengeren túlra						
mindössze	78·7	76·7	95·9	76·9	84·5	95·4

Végül szemügyre kívánjuk venni a ki-
vándorlók nemzetiségét topográfiai meg-
oszlásuk szerint, ami a cseh statisztika
adatai alapján az 1922. és 1925. évekre vo-
natkozólag lehetséges. Minthogy a tótság s
illetve a keleti részen a ruthénség az egész
Felvidéken döntő túlsúlyban van, itt csak
annak vizsgálatára szorítkozunk, hogy a
magyar elem a Felvidék egyes részeiből
mily számarányban kelt útra. A ma-
gyarság kivándorlása a Felvidék egyes vár-
megyéiből a következő adatokból ismer-
hető fel (a régi magyar vármegyei beosz-
lás szerint):

	1922	1925 ¹⁾
Pozsony városa	4	—
„ vármegye	138	12
Nyitra	3	69
Trencsén	2	—
Bars	5	127
Hont	29	31
Zólyom	26	—
Liptó	1	—
Nógrád	21	61
Komárom	6	15
Gömör	326	174
Abauj-Torna	194	51
Kassa városa	32	15
Szepes vármegye	3	—
Sáros	—	13
Zemplén	441	30
Bereg	103	14
Ung	207	27
Ugocsa	117	23

9. A kivándorlók hitfelekezete és műveltségi állapota.

Alig tehető fel, hogy a *vallásnak* vagy
hitfelekezetnek a kivándorlásra valamely
közvetlen befolyása volna. Az egyes vallás-
felekezetek kivándorlási arányában mutat-
kozó eltérések inkább onnan magyarázha-
tók, hogy az anyanyelvi és a vallási viszo-
nyok között szoros kapcsolat áll fenn s így
azokban nem is annyira a vallás, mint in-
kább a nemzetiség befolyása jut kifejezésre,
amely befolyásról tudjuk, hogy kétségtelen-
ül fennáll, mert némelyik faj jobban haj-
lik a kivándorlásra, más szívósabban ra-
gaszkodik a hazai rögöz.

¹⁾ 1925-ről az adatok járasonként is közzé van-
nak téve. Ezek a következők: *Pozsony vm.*: Duna-
szerdahely 12; *Nyitra vm.*: Nyitra 56, Érsekújvár 13;
Bars vm.: Aranyosmarót 34, Verebély 51, Zseliz 29,
Léva 13; *Hont vm.*: Korpona 31; *Nógrád vm.*:
Kékkő 19, Losonc 42; *Komárom vm.*: Komárom 15;
Gömör vm.: Rozsnyó 108, Torna 47, Feled 19;
Abauj-Torna vm.: Szepsi 51; *Sáros vm.*: Kapi 13;
Zemplén vm.: Királyhelmec 30. — Kárpátorussziából
a járási részletezés hiányzik.

XI. A kivándorlók hitfelekezete.

Religion des émigrés.

Év és évnegyed Année et trimestre	a) Szlovákia — Slovaquie										b) Kárpátorusszia — Russie Subcarpathique											
	Kivándorlók összes száma Nombre total des émigrés	E b b ő l — D o n t								Kivándorlók összes száma Nombre total des émigrés	E b b ő l — D o n t											
		Katholikus Catholiques				Protestáns Protestants					Zsidó — Israélites	Egyéb és ismeretlen Autres et inconn.	Katholikus Catholiques				Protestáns Protestants				Zsidó — Israélites	Egyéb ismeretlen Autres et inconn.
		Római romains	Görög és örmény grecs et arméniens	Cseh testvérek tchèques frères	Ag. evang. luthériens	Református calvinistes	Egyéb Autres	Római — romains	Görög és örmény grecs et arméniens				Cseh testvérek tchèques frères	Ag. evang. luthériens	Református calvinistes	Egyéb — Autres						
1922	16.737	9.973	2.664	—	2.604	587	—	764	145	1.803	190	738	—	3	128	—	683	61				
1923																						
I.	1.815	1.457	30	—	272	2	—	19	35	92	8	30	—	—	11	—	42	1				
II.	7.617	5.851	282	3	1.198	95	1	137	50	91	9	47	—	—	5	—	22	8				
III.	3.692	2.756	188	—	580	50	1	103	14	63	4	23	—	—	12	—	24	—				
IV.	3.472	2.539	192	—	599	85	1	48	8	67	9	21	—	—	10	—	27	—				
Év	16.596	12.603	692	3	2.649	232	3	307	107	313	30	121	—	—	38	—	115	9				
1924																						
I.	23.286	16.592	1.857	—	3.441	488	2	849	57	1.811	184	731	1	1	155	—	730	9				
II.	6.353	4.511	590	1	1.033	76	—	121	21	373	25	208	—	—	31	—	108	1				
III.	3.335	2.674	231	1	276	123	—	22	8	137	11	77	—	—	8	—	36	5				
IV.	2.228	1.759	101	—	253	42	1	34	38	172	4	152	—	1	7	—	8	—				
Év	35.202	25.536	2.779	2	5.003	729	3	1.026	124	2.493	224	1.168	1	2	201	—	882	15				
1925																						
I.	2.635	2.078	153	1	317	40	—	25	21	150	15	107	—	—	8	—	8	12				
II.	2.865	2.216	215	347	11	38	—	27	11	58	6	34	—	—	9	—	7	2				
III.	1.882	1.355	217	—	204	51	—	32	23	104	11	77	—	—	5	—	7	4				
IV.	1.333	995	89	—	170	38	—	38	3	163	7	114	—	—	11	—	17	14				
Év	8.715	6.644	674	348	702	167	—	122	58	475	39	332	—	—	33	—	39	32				
1926																						
I.	4.801	2.906	733	—	881	221	3	30	27	300	59	219	—	—	14	—	7	1				
II.	3.015	2.018	374	—	431	110	3	48	31	219	17	160	—	—	9	—	30	3				
III.	2.985	1.878	578	—	363	86	1	66	13	304	11	211	—	—	12	—	49	21				

A kivándorlás időbeli lefolyását tekintve, az egyes felekezeteknél ismétlődnek azok az általános jelenségek, melyekről a 3. és 8. szakaszban már megemlékeztünk. Mellőzzük tehát ezeknek részletezését s csak a mozgalomnak évek szerinti alakulását mutatjuk be a XI. sz. táblázat alapján az alábbi összeállításban.

Kivándorlók össz. sz.	Róm. kath.	Görög. kath.	Ag. evang.	Református	Más protes- táns	Zsidó	Egyéb
a) Szlovákiából							
1922	16.737	9.973	2.664	2.604	587	—	764 145
1923	16.596	12.603	692	2.649	232	6	307 107
1924	35.202	25.536	2.779	5.003	729	5	1.026 124
1925	8.715	6.644	674	702	167	348	122 58
1926							
(I-III. n.)	10.801	6.802	1.685	1.675	417	7	144 71
Össz.	88.051	61.558	8.494	12.633	2.132	366	2.363 505

Kivándorlók össz. sz.	Róm. kath.	Görög. kath.	Ag. evang.	Református	Más protes- táns	Zsidó	Egyéb
b) Kárpátorussziából							
1922	1.803	190	738	3	128	—	683 61
1923	313	30	121	—	38	—	115 9
1924	2.493	224	1.168	2	201	1	882 15
1925	475	39	332	—	33	—	39 32
1926							
(I-III. n.)	823	87	590	—	35	—	86 25
Össz.	5.907	570	2.949	5	435	1	1.805 142
Mindössze	93 958	62.128	11.443	12.638	2.567	367	4.168 647

Azon időbeli eltérésektől eltekintve, melyek a fenti összeállítás szerint egyes felekezetek vándormozgalma tekintetében fennállanak, egyben azt látjuk, hogy a felekezetek kivándorlóinak száma bizonyos fokig arányban van a felekezetek létszámával. Szlovákiában, melynek népessége héttized részben római katolikus, a kivándorlók óriási többsége is e felekezethez tartozik; viszont a felerészben görög katolikus

Ruszinszko a kivándorlók felét is e felekezetből szedi. Emellett a kisebb felekezetek is nagyjából létszámuknak megfelelő hányaddal adóznak a kivándorlásnak s csak a ruthén Felföldön észlelhető a zsidóknak, népszámukat háromszorosan meghaladó kiözlése, mely azonban 1925 óta erősen megcsökkent. Összefoglalva az öt esztendő észleléseit, az egyes felekezeteknek az összkivándorlásban való részvétele — összehasonlítva a felekezetek össznépszámával — százalékokban kifejezve a következő volt:

	Szlovákia		Kárpátorusszia	
	népesség	kivándorlók	népesség	kivándorlók
római katolikus	70·9	69·9	9·1	9·6
görög katolikus	6·5	9·7	54·8	49·9
ág. evangélikus	2·7	14·4	0·4	0·1
református	4·8	2·4	9·9	7·4
zsidó	4·5	2·7	10·1	30·6

A két rendbeli százalékos adat (népesség és kivándorlók) egybevetése rávilágít arra, az intenzitásra, mely az egyes felekezetek kivándorlásának mértékét adja. Ezt szabatosan megállapíthatjuk, ha kiszámítjuk, hogy évente a felekezeteknek mekkora része vándorol el. Az eredmény a következő:

Szlovákiában:		5 év alatt	5 év alatt	1 év alatt
2,128,205 róm. kath. lakos				
közül kivándorolt	61,558	= 2·89%	0·58%	0
193,778 gör. kath. lakos				
közül kivándorolt	8,494	= 4·38 „	0·88 „	0
382,428 ág. evang. lakos				
közül kivándorolt	12,633	= 3·30 „	0·66 „	0
144,549 református lakos				
közül kivándorolt	2,132	= 1·48 „	0·30 „	0
135,918 zsidó lakos közül				
kivándorolt	2,363	= 1·74 „	0·35 „	0

Kárpátorussziában:

55,164 római kath. lakos				
közül kivándorolt	570	= 1·03%	0·21%	0
332,458 gör. kath. lakos				
közül kivándorolt	2,949	= 0·89 „	0·18 „	0
2,267 ág. evang. lakos közül				
kivándorolt	5	= 0·22 „	0·04 „	0
60,277 ref. lakos közül				
kivándorolt	435	= 0·72 „	0·14 „	0
93,341 zsidó lakos közül				
kivándorolt	1,805	= 1·93 „	0·39 „	0

Ebből tehát az tűnik ki, hogy a tót Felföldön a görög katolikusok vándorolnak ki aránylag legsűrűbben, utánuk az ágostai evangélikusok és a római katolikusok következnek sorban. Ruszinszkóban valamennyi felekezet kivándorlása jóval kevésbé intenzív, kivéve a zsidókat, kik itt e tekintetben vezetnek s meghaladják a

szlovákiai zsidók kivándorlásának mértékét is.

Köztudomású, hogy hazánkban a lakosság műveltségi állapota sok tekintetben összefügg a vallással, sőt attól bizonyos fókig egyenesen függ is. Ismeretes, hogy a görög keleti és görög katolikusok körében a műveltség alapfeltétele, az írni-olvasni tudás, kisebb mértékben van meg, mint a római katolikusok vagy a protestáns felekezetek körében; ennél fogva az ezen felekezethez tartozó nemzetiségek műveltségi foka is más-más s ez az eltérés, mely különösen a régebbi időben, midőn a népnevelés ügye még rendezetlenebb volt, igen jelentékeny volt, a kivándorlók közé is éles határokat vont.

A magyar kivándorlásra vonatkozó régebbi (1898—1902. évi) amerikai adatok szerint ¹⁾ az Egyesült Államokba bevándorolt hazai nemzetiségek közül az analfabéták aránya volt a (14 éven felüli) túlnyomóan katolikus és evangélikus tótok között 27·6%, a görög katolikus ruthének között ellenben 49·5%. A magyar hivatalos kivándorlási statisztika a műveltségi fokot nem kutatta s az új cseh-szlovák statisztika is vallásra vagy anyanyelvre való tekintet nélkül állapítja meg ezt a szempontot. A régi adatokkal való összehasonlítást megnehezíti azonban az a körülmény, hogy a cseh statisztika a 10 éven felüli népességre vonatkoztatja megfigyeléseit, tehát olyan korhatárt állapít meg, melyet sem az amerikai statisztika, sem a magyar népszámlálások nem ismernek.

A cseh-szlovák statisztika szerint a két elszakított országrész (10 éven felüli) kivándorlói között analfabéták elenyésző csekély számmal vannak. Száz kivándorló között Szlovákiából alig kerül ki kettőnél több analfabéta s csak olvasni tudók csak szórányosan fordulnak elő. Ruszinszkóban az analfabéták száma aránylag nagyobb, átlagban 5·8%, sőt egyes években 7—9-re is felszökik; de tekintettel az ottani kivándorlók csekély számára, ezen adatnak nagyobb jelentőséget tulajdonítani nem lehet. Annyi azonban felismerhető, hogy Kárpátorusszia kivándorlói között több az analfabéta, mint Szlovákiában, tehát a különbség a tót és ruthén kivándorlók tekintetében ma is fennáll. A tüzetes adatok — a XII. sz. táblázat alapján — a következők:

¹⁾ V. ö. *Thüring Gusztáv dr.*: A magyarországi kivándorlás és a külföldi magyarság. Budapest, 1904. 160. lap.

Kivándorlók összes száma	E z e k k ö z ü l					
	ír, olvas	csak olvas	analfabéta	nem tudni	ír, olvas	csak olvas analfabéta
	s z á m s z e r i n t			s z á z a l é k o k b a n ¹⁾		

a) Szlovákiából.

1922 . . .	15.189	14.730	8	207	244	98.5	0.1	1.4
1923 . . .	15.743	15.180	17	331	215	97.8	0.1	2.1
1924 . . .	32.868	32.475	17	304	72	99.0	0.1	0.9
1925 . . .	7.905	7.678	9	203	15	97.2	0.2	2.6
1926 (I—III. n.)	10.134	9.974	5	136	19	98.7	0.1	1.2
Összesen	81.839	80.037	56	1.181	565	98.5	0.1	1.4

b) Kárpátorussziából.

1922 . . .	1.538	1.426	1	60	51	95.9	0.1	4.0
1923 . . .	259	240	4	11	4	94.1	1.6	4.3
1924 . . .	2.137	1.951	1	149	36	92.9	0.0	7.1
1925 . . .	435	368	—	40	27	90.2	—	9.8
1926 (I—III. n.)	773	741	—	32	—	95.9	—	4.1
Összesen	5.142	4.726	6	292	118	94.1	0.1	5.8
Mindössze	86.981	84.763	62	1.473	683	98.3	0.0	1.7

Az a feltűnő nagy különbség, mely felvidéki kivándorlóink műveltségi állapotában a régi amerikai és az új cseh statisztika adatai szerint mutatkozik, önkéntelenül is előtérbe tolja azt a kérdést: nem a felvétel módozatainak eltérő voltában, tehát a dolog lényegén kívül álló okokban rejlik-e ennek oka? Ez a feltevés alaptalannak bizonyul, ha a cseh adatokat az amerikai Egyesült-Államok jelenlegi statisztikai adataival állítjuk szembe. Az amerikai bevándorlási statisztika ma is ugyanazon alapon áll, mint a régi időben, újabb adatai tehát feltétlenül összehasonlíthatók a régebbi idő megfelelő adataival. Ezekből már most kiderül, hogy míg a régebbi időben Amerikában patraszállt ruthén bevándorlók között 40 százalék analfabéta volt, ezeknek aránya ma egytizedére szállt le s ugyanúgy apadt le a szlovák és a magyar bevándorlók között is az írni-olvasni nem tudók hányada. Az Egyesült-Államok bevándorlási statisztikája szerint volt ugyanis a bevándorlott analfabéták abszolút száma és százalékos hányada:²⁾ (1 a köv. lapon)

¹⁾ Az ismeretlen műveltségi fokú egyének számának levonása után számítva.

²⁾ V. ö. Statistical Abstract of the United States 1923, Washington 1924, a 76. l. és u. a. 1924. a 74. l.

XII. A kivándorlók olvasni-írni tudása (a 10 éven felüliek közül).

Emigrés sachant lire et écrire (au-dessus de 10 ans.)

É v A n n é e	a) Szlovákia — Slovaquie					b) Kárpátorusszia — Russie Subcarpath.				
	Ír, olvas <i>Savaient lire et écrire</i>	Csak olvas <i>Savaient lire seulement</i>	Anal-fabéta <i>Illétrés</i>	Nem tudni <i>Inconnu</i>	Összesen <i>Total</i>	Ír, olvas <i>Savaient lire et écrire</i>	Csak olvas <i>Savaient lire seulement</i>	Anal-fabéta <i>Illétrés</i>	Nem tudni <i>Inconnu</i>	Összesen <i>Total</i>
1922.	14.730	8	207	244	15.189	1.426	1	60	51	1.538
1923.										
I.	1.668	1	21	45	1.735	80	1	—	—	81
II.	7.085	6	118	122	7.331	67	1	10	—	78
III.	3.340	5	117	18	3.480	50	—	1	3	54
IV.	3.087	5	75	30	3.197	43	2	—	1	46
Év	15.189	17	331	215	15.743	240	4	11	4	259
1924.										
I.	21.489	7	130	51	21.677	1.571	—	11	4	1.586
II.	5.881	6	83	11	5.981	169	—	108	5	282
III.	3.093	4	52	6	3.155	100	—	5	4	109
IV.	2.012	—	39	4	2.055	111	1	25	23	160
Év	32.475	17	304	72	32.868	1.951	1	149	36	2.137
1925.										
I.	2.313	6	76	2	2.397	103	—	13	25	141
II.	2.603	—	40	8	2.651	45	—	6	1	52
III.	1.709	—	34	4	1.747	89	—	4	—	93
IV.	1.053	3	53	1	1.110	131	—	17	1	149
Év	7.678	9	203	15	7.905	368	—	40	27	435
1926.										
I.	4.599	2	37	—	4.638	278	—	17	—	295
II.	2.759	—	45	8	2.812	195	—	2	—	197
III.	2.616	3	54	11	2.684	268	—	13	—	281

	1910—14. években mindössze %	1923-ban mindössze %	1924-ben mindössze %
ruthén (rusznyák)	54.825	40.6	49
tót (szlovák)	20.184	15.3	60
magyar	12.641	8.7	79
			1.1
			58
			0.8

Nyilvánvaló, hogy az Egyesült-Államokban a legutóbbi években életbeléptetett korlátozó intézkedéseknek s a bevándorlási kvóta megállapításának sikerült a kivándorlók számának csökkentésén felül azoknak kontingensében igen üdvös szelekciót véghezvinni, mely a teljesen műveletlen — még írni-olvasni sem tudó — tömegeket visszatartja s így az Uniót megóvja a nemkívánatos elemek betódulásától. Ennek előfeltételül azonban kétségkívül a cseh-szlovák kormány is megakadályozza e néprétegeket az útlevelhez való jutásban s ezzel a maga részéről is lényegesen hozzájárul a felvidéki kivándorlás színvonalának javulásához.

10. A kivándorlók társadalmi helyzete.

Valamennyi demografiai szempontnál nagyobb jelentőség illeti meg a kivándorlás kérdésének megítélésénél a kivándorló elemek társadalmi állapotát és foglalkozását. Mint ahogy a bevándorlási államok szempontjából nem közömbös az odatóduló néptömegek egyes rétegeinek megoszlása, úgy a népvesztés súlya is lényegesen attól függ, hogy minő társadalmi osztályok és foglalkozási ágak vesznek a kivándorlásban legnagyobb részt, mert ezeknek mértéke fejezi ki közgazdasági életünk valóság-

gos károsodását, mely a kivándorlás nyomában jár.

A cseh-szlovák kivándorlási statisztika e tekintetben is nyújt értékes anyagot, mely különösen azért érdemli meg figyelmünket, mivel új szempontokat is vet fel, melyek sem a magyar kivándorlási, sem az amerikai bevándorlási statisztikában eddig nem szerepeltek. Hogyha eddigi megfigyelésünk alapján felvidéki kivándorlóinkról azt tudtuk, hogy azoknak legnagyobb része földhöz tapadt szegény, kinek jóformán teljes vagyontalansága nyomja kezébe a vándorbotot,¹⁾ akkor az utolsó évekre vonatkozólag — a cseh-szlovák statisztika alapján — némileg meg kell változtatnunk ítéletünket. A trianoni béke óta ugyanis nagyobb számmal vándorolnak ki ingatlan vagyonnal, házzal és földdel bíró egyének, ami arra utal, hogy a gazdasági bajokon kívül más okok is vannak, melyek a felvidék népét kivándorlásra ösztönzik.

A cseh-szlovák statisztika az 1922—1925. években megállapította a kivándorlók vagyoni állapotát, amennyiben kimutatta, hogy a kivándorlók között hánynak volt földje, hánynak háza, hánynak földje és háza s hánynak volt ingó vagyona (valószínűleg készpénz vagy értékpapír vagyona, bár erre nézve a statisztika nem ad felvilágosítást). A kivándorlók egy kis tö-

¹⁾ Lásd: Thirring Gusztáv: A magyarországi kivándorlás és a külföldi magyarság. Budapest 1904, 177—181. lap.

XIII. A kivándorlók vagyoni viszonyai.

Situation matérielle des émigrés.

É v Année	Útlevéltulajdonosok száma Nombre des possesseurs de passeport	E z e k k ö z ü l — D o n t							Az ingatlan vagyonbirtokok a kivándorlás előtt ingatlanaikat Propriétaires d'immeuble ayant vendu, avant d'émigrer,		
		ingatlanul bírtak, még pedig avaient un ou plusieurs immeubl., à savoir			ingó vagyonnal bírtak avaient des biens meubles	nem tudni, ingó vagy ingatlan vagyonnal bírtak-e — on ne sait pas s'ils avaient un immeuble ou des biens meubles	vagyontalan n'avaient pas de fortune	vagyoni állapotuk ismeretlen on ne connaît pas la situation matérielle			
		földdel terre	házzal maison	földdel és házzal terre et maison							
									egészen en tout	részben en partie	eladták leur immeuble
a) S z l o v á k i á b ó l . — D e S l o v a q u i e .											
1922 . . .	14.203	566	381	898	73	127	8.168	3.990	33	6	
1923 . . .	15.115	489	392	1.644	65	125	9.089	3.311	16	6	
1924 . . .	31.134	1.013	727	2.862	120	226	21.537	4.649	43	4	
1925 . . .	7.408	210	145	918	100	39	5.043	953	7	2	
b) K á r p á t o r u s s z i á b ó l . — D e R u s s i e S u b c a r p a t h i q u e .											
1922 . . .	1.356	54	29	78	6	8	1.021	160	5	—	
1923 . . .	219	9	11	13	—	—	185	1	—	—	
1924 . . .	1.833	51	51	88	11	20	1.473	139	4	—	
1925 . . .	412	22	21	38	1	8	201	121	1	1	

redékéről nem lehetett megállapítani, hogy vagyonuk ingóságokban vagy ingatlanban fekszik-e. A nagyszámú vagyontalanokon kívül a kivándorlók tekintélyes részének vagyoni állapotát nem lehetett megállapítani; ezeket további elmélkedéseinkben s az alább következő százalékszámításoknál figyelmen kívül hagytuk, bár nagyobb részüket valószínűleg vagyontalanoknak lehetne tekinteni. Ezeknek figyelembevételével — a XIII. sz. táblázat alapján — megállapíthatjuk, hogy a kivándorlók között volt:

	Szám szerint		Százalékokban	
	vagyonnal- bíró	vagyon- talan	vagyonnal- bíró	vagyon- talan
a) Szlovákiában				
1922	2.045	8.168	22·3	77·7
1923	2.715	9.089	24·9	75·1
1924	4.948	21.537	18·7	81·3
1925	1.412	5.043	21·9	78·1
Együtt	11.120	43.837	20·2	79·8
b) Kárpátországban				
1922	175	1.021	14·7	85·3
1923	33	185	15·1	84·9
1924	221	1.473	13·0	87·0
1925	90	201	30·9	69·1
Együtt	519	2.880	15·9	84·1
Mindössze	11.639	46.717	19·9	80·1

Ezekből látható, hogy bár a vagyontalanok — természetszerűleg — a kivándorlók nagy többségét (kerekén négyötöd részét) teszik, mégis a vagyonnal bírók hányada elég jelentékeny. Tehát nem a földéhség, nem a vagyontalanság a kivándorlás egyedüli indító oka. Ott ahol — mint Szlovénországban — négy év alatt 10.245 ingatlantulajdonos, kinek nagyobbik fele házat és földet mondhat magáénak, útrakél, hogy a távoli idegenben keressen jobb hazát, súlyos belső bajoknak kell lenniök, melyek a megélhetést — akár anyagi, akár lélektani szempontból — lehetetlenné teszik. Jellemző, hogy a ruthén Felföldről kevesebb, vagyonnal rendelkező lakó vándorol ki; a ruthén kivándorlók mindig szegényebbek voltak a többieknel, most is magasabb közöttük a teljesen vagyontalanok hányada s kevesebb a birtokos. 1925-ben ugyan az ingatlantulajdonosok aránya fel-tűnő magas (30·9%), de az abszolút számok alacsony volta folytán e jelenségből következtetést vonni nem akarunk. A négy évet összefoglalva, a két országrész kivándorló vagyoni állapotuk szerint ekként oszlanak meg:

	Szám szerint		Százalékokban	
	Szlová- kia	Kárpát- ország	Szlová- kia	Kárpát- ország
Földje volt	2.278	136	4·1	4·0
Háza volt	1.645	112	3·0	3·3
Földje és háza volt	6.322	217	11·5	6·4
Ingatlana volt (részl. nélkül)	517	36	0·9	1·1
Ingó vagyona volt	358	18	0·7	0·5
Együtt	11.120	519	20·2	15·3
Vagyontalan volt	43.837	2.880	79·8	84·7
Mindössze	54.957	3.399	100·0	100·0

Ezek a feltevések megerősítést nyernek a cseh kivándorlási statisztikának azon adataiban, melyek a kivándorlók *munkanélküliségét* tüntetik fel. Ha tisztán gazdasági okok készítetik a Felvidék lakosságát kivándorlásra, ha csak a fizikai megélhetés lehetetlensége viszi ki a népet az országból, akkor a kivándorlók túlnyomó nagy tömegének munkanélkülinek kellene lennie. A kivándorlási statisztika ezt a feltevést alapján megdönti. Bármely foglalkozású csoportot veszünk szemügyre, mindegyikben nagy tömegekben szerepelnek oly kivándorlók, kiknek otthon megvolt a maguk alkalmazása, biztos keresete, tehát nem a pusztá megélhetés gondjai üzték őket ki. Ha figyelmen kívül hagyjuk a kivándorlók azon tömegeit, melyekről nincs megállapítva, hogy otthon volt-e munkájuk avagy nem, és ha számításainkat is ezeknek kikapcsolása után eszközöljük, akkor Szlovákiából 43.726, Kárpátországban 1.978, összesen 45.704 kereső kivándorló munkaviszonyait vehetjük vizsgálatunk alapjául. Ezeknek tekintélyes része, Szlovákiában 17.746, *őstermelő* s közöttük 1922-ben 70·9 százalék volt olyan, akinek hazájában megvolt a maga rendes alkalmazása. Igaz, hogy a következő években sokkal több volt az olyan kivándorló *őstermelő*, ki munkanélkülinek vallotta magát; de a négy év átlaga szerint még mindig a kivándorlottaknak teljes kétötöd része nem munkahiány miatt hagyta el hazáját. Az *ipar* körében erősebben nyilvánult meg a munkanélküliség, de itt is — észlelési időszakunk átlagában — a kivándorlók 23·8 százalékának volt állandó alkalmazása s a *kereskedelem* körében ezeknek aránya 43·3% volt. Legmelegebb azonban, hogy a közszolgálatokhoz és szabad foglalkozásokhoz tartozó kivándorlóknak éppen a fele (51·1%) volt fix állással rendelkező egyén; ezeket tehát semmi esetre se a megélhetés lehetetlensége üzte világgá. Sokkal több volt a munkanélküli az „egyéb foglalkozásúak“

XIV. A kereső kivándorlók alkalmazásuk és a munkanélküliség tartama szerint.

Emigrés (personnes actives) suivant l'emploi et la durée du chômage.

Év, foglalkozási főcsoportok <i>Année, groupes de professions</i>	A keresők összes száma <i>Nombre total des émigrés (pers. actives)</i>	alkalmazásban avaient un emploi	A keresők közül volt — <i>Dont</i>								nem tudni, hogy munkanélküli-e? <i>on ne sait pas s'il n'a- vait pas de travail</i>
			munkanélküli — <i>n'avaient pas de travail</i>					nem tudni mióta-depuis on ne sait pas quand	össze- sen <i>total</i>		
			<i>d e p u i s</i>								
			—1	1—3	3—6	6—12	12—				
			<i>h ó n a p ó t a — m o i s</i>								
a) Szlovákiából — <i>De Slovaquie.</i>											
1922.											
A) Őstermelés — <i>Production du sol</i>	4.062	1.683	12	56	75	218	155	175	691	1.688	
B) Ipar — <i>Industrie</i>	2.564	540	41	91	243	321	111	362	1.169	855	
C) Kereskedelem — <i>Commerce</i>	245	64	2	14	26	15	23	17	97	84	
D) Közf. szolgálatok — <i>Servi- ces publ.</i>	92	37	2	1	3	7	1	7	21	34	
E) Egyéb — <i>Autres</i>	4.525	1.074	37	117	178	368	281	378	1.359	2.092	
Összesen — <i>Total</i>	11.488	3.398	94	279	525	929	571	939	3.337	4.753	
1923.											
A) Őstermelés — <i>Production du sol</i>	4.266	1.532	79	251	422	827	320	443	2.342	392	
B) Ipar — <i>Industrie</i>	5.317	813	152	524	690	863	468	591	3.288	1.216	
C) Kereskedelem — <i>Commerce</i>	184	55	5	14	19	27	29	10	104	25	
D) Közf. szolgálatok — <i>Servi- ces publ.</i>	78	29	5	5	8	6	8	9	41	8	
E) Egyéb — <i>Autres</i>	4.335	533	43	261	713	871	352	690	2.930	872	
Összesen — <i>Total</i>	14.180	2.962	284	1.055	1.852	2.594	1.177	1.743	8.705	2.513	
1924.											
A) Őstermelés — <i>Production du sol</i>	11.901	3.262	273	658	841	1.047	1.356	1.368	5.543	3.096	
B) Ipar — <i>Industrie</i>	5.264	896	72	288	618	393	1.303	449	3.123	1.245	
C) Kereskedelem — <i>Commerce</i>	483	163	1	16	26	20	82	30	175	145	
D) Közf. szolgálatok — <i>Servi- ces publ.</i>	113	41	2	2	3	5	17	9	38	34	
E) Egyéb — <i>Autres</i>	8.986	1.487	143	367	1.061	780	1.569	1.273	5.193	2.306	
Összesen — <i>Total</i>	26.747	5.849	491	1.331	2.549	2.245	4.327	3.129	14.072	6.826	
1925.											
A) Őstermelés — <i>Production du sol</i>	3.265	667	87	256	445	545	272	421	2.026	572	
B) Ipar — <i>Industrie</i>	1.951	455	22	135	450	247	130	112	1.096	400	
C) Kereskedelem — <i>Commerce</i>	74	30	2	2	10	7	5	7	33	11	
D) Közf. szolgálatok — <i>Servi- ces publ.</i>	9	3	—	—	1	1	1	2	5	1	
E) Egyéb — <i>Autres</i>	1.459	170	23	142	251	150	154	198	918	371	
Összesen — <i>Total</i>	6.758	1.325	134	535	1.157	950	562	740	4.078	1.355	
b) Kárpát-országokból — <i>De Russie Subcarpathique.</i>											
1922.											
A) Őstermelés — <i>Production du sol</i>	349	178	1	7	4	7	9	10	38	133	
B) Ipar — <i>Industrie</i>	188	59	5	11	27	19	21	8	91	38	
C) Kereskedelem — <i>Commerce</i>	66	33	2	5	3	3	11	2	26	7	
D) Közf. szolgálatok — <i>Servi- ces publ.</i>	28	13	1	—	—	1	2	1	5	10	
E) Egyéb — <i>Autres</i>	254	110	2	8	9	9	10	19	57	87	
Összesen — <i>Total</i>	885	393	11	31	43	39	53	40	217	275	

Év, foglalkozási főcsoportok Année, groupes de professions	A.	A keresők közül volt — Dont									
	keresők összes száma Nombre total des émigrés actifs	alkalmazásban avaient un emploi	munkanélküli — n'avaient pas de travail					nem tudni, hogy munkanélküli-e? on ne sait pas s'il n'a- vait pas de travail	össze- sen total		
			d e p u i s								
			1	1-3	3-6	6-12	12-				
			h ó n a p ó t a — m o i s								
1923											
A) Őstermelés — Production du sol	54	6	—	—	—	—	2	1	3	45	
B) Ipar — Industrie	33	7	—	3	5	3	3	6	20	6	
C) Kereskedelem — Commerce	10	4	—	—	—	—	3	—	3	3	
D) Közszolgálatok — Servi- ces publ.	6	2	—	—	—	—	—	2	2	2	
E) Egyéb — Autres	97	53	1	1	5	3	4	11	25	19	
Összesen — Total	200	72	1	4	10	6	12	20	53	75	
1924.											
A) Őstermelés — Production du sol	422	296	—	2	2	5	33	47	89	37	
B) Ipar — Industrie	271	126	—	15	9	9	73	15	121	24	
C) Kereskedelem — Commerce	63	36	—	—	—	2	23	—	25	2	
D) Közszolgálatok — Servi- ces publ.	27	17	—	1	—	—	5	1	7	3	
E) Egyéb — Autres	286	115	—	14	5	3	79	54	155	16	
Összesen — Total	1.069	590	—	32	16	19	213	117	397	82	
1925.											
A) Őstermelés — Production du sol	94	27	—	12	3	—	6	16	37	30	
B) Ipar — Industrie	163	18	1	13	13	5	10	55	97	48	
C) Kereskedelem — Commerce	9	—	—	—	—	—	—	—	—	9	
D) Közszolgálatok — Servi- ces publ.	4	1	—	—	—	—	—	1	1	2	
E) Egyéb — Autres	103	6	2	15	17	1	13	21	69	28	
Összesen — Total	373	52	3	40	33	6	29	93	204	117	

között, kiknek zömét a napszámos népeség teszi ki, mely váltakozó foglalkozásánál fogva tényleg jobban nélkülözi az állandó alkalmazást s így a munkaalkalmak apadásával leghamarább kénytelen másutt keresni kenyeret. De ezek között is 23·9 százalék biztos állását hagyta oda. Végeredményben a kereső kivándorlók között 30·9% biztos alkalmazásból indult neki a bizonytalan jövőnek.

Kárpátorussziában a viszonyok kedvezőtlenebbek; a kivándorlók között minden foglalkozási csoportban sokkal több az alkalmazásban állottak száma, amely a főátlagban 55·9%, de az östermelőknél 75·2, a szabadfoglalkozásuaknál 68·8%-ra rúg. Itt tehát a kivándorlókna jóval nagyobbik fele fix állását vagy keresetét hagyta el, tehát nem az anyagi nyomor elől menekült. E tények a Magyarországtól elszakított területek elnyomatásának beszédes tanujelei.

A viszonyok alakulásáról képet nyújtandó, az alábbiakban kimutatjuk, hogy az öt foglalkozási főcsoportához tartozó kivándorlók közül (százalékban kifejezve) hány volt, akinek odahaza a maga rendes alkalmazása vagy keresete volt:

	ös- ter- melés	ipar	keres- ke- delem	köz- szolg- és szabad fogl.	egyéb foglals.	átalá- ban
S z l o v á k i á b ó l						
1922	70·9	31·6	39·7	63·8	44·1	50·5
1923	39·5	19·8	34·6	41·4	15·4	25·4
1924	37·0	22·3	48·2	51·9	22·3	29·4
1925	24·8	29·3	47·6	37·5	15·6	24·5
Átlag	40·2	23·8	43·3	51·1	23·9	30·9

K á r p á t o r u s s z i á b ó l						
1922—1925. átlag	75·2	39·0	57·5	68·8	48·2	55·9
Együttesen 1922—1925. átlag	41·5	24·4	45·4	54·4	24·9	32·0

Érdekesekek azok az adatok is, melyek a kivándorlásra készítő munkanélküliség tartamát tüntetik fel. Mint a XIV. sz. táblából látható, vannak olyanok, kik már

egész rövid idejű, 1—2 hónapos munkahiány esetén kezükbe vették a vándorbotot. Ezek bizonyára már régebben előkészültek a kivándorlásra s amint munka nélkül maradtak, megvalósították szándékukat. Mások, sokkal többen, tovább halasztották elhatározásuk végbevételét, sokakat csak egy egész esztendőnél hosszabb keresethiány bírta rá az otthon elhagyására. Jellemző, hogy az iparosok leghamarább vándoroltak ki; közülök 46·4% már a munkanélküliség első felében belül kelt útra, míg a napszamosok és az őstermelők közül csak 42·4, illetve 42·2%. Legtovább állták a munka hiányt a kereskedők, kiknek csak 39·8 százaléka távozott hat hónapon alul, ellenben 40·2 százaléuk egy évnél tovább bírta a munkahiányt, melyhez hasonló arány más foglalkozásnál nem fordult elő. Száz munkanélküli szlovákiai kivándorló közül házáját elhagyta:

		a munkanélküliség első második harmadik félében		
az őstermelők	közül	42·2	32·2	25·6
az iparosok	"	46·4	25·5	28·1
a kereskedők	"	39·8	20·0	40·2
a közalk. és szabad fogl.	"	41·0	24·4	34·6
az egyéb foglalkozásúak	"	42·4	27·6	30·0
általában		43·5	28·4	28·1

Minthogy a fenti arányszámok 23.641 munkanélküli kivándorló adatai alapján számítottak ki, a bennök kifejezésre jutó tények eléggé állandóknak s így a való helyzet jellemzésére alkalmasaknak tekinthetők.

Áttérve ezek után a kivándorlóknak foglalkozási megoszlására, a cseh statisztika adataiban gazdag kútforrását látjuk a kérdés tanulmányozásának. A hivatalos statisztika a kivándorlókat öt foglalkozási főcsoport szerint részletezi, ú. m.: A) Őstermelés, B) Ipar, C) Kereskedelem és forgalom, D) Közzolgáltatások és szabad foglalkozások, és E) Egyéb foglalkozások. Az 1924—1926. évekről ezen főcsoportoknak 30 alcsoportra való megoszlása is közzé van téve, amelyek felsorolásából megtudjuk, hogy az őstermelés a mező- és erdőgazdaságot, az ipar főcsoportja a tulajdonképeni iparágakon kívül a bányászatot is magában foglalja; a kereskedelem és forgalom főcsoportjához van számítva a tulajdonképeni árukereskedelmen kívül a vendéglősipar, a kereskedelmi segédipar, a pénz- és hitelügy, a posta és vasút és az egyéb forgalom. A D) csoport az állami és egyéb közszolgáltatásokat és a szabad foglalkozásokat öleli fel. Végül az Egyéb foglalkozá-

suak csoportja a cselédeket, napszamosokat, foglalkozásnélkülieket és „egyéb“ foglalkozásokat foglalja magában, mely utóbbiak feltűnő nagy száma arra látszik utalni, hogy itt oly esetekről van szó, melyekben a foglalkozás szabatos meghatározása hiányzik. Az öt foglalkozási főcsoporton belül megvannak különböztetve a keresők az eltartottaktól (a cseh statisztika szerint: hozzátartozók), a keresők pedig öt alosztályra oszlanak aszerint, amint önállók vagy bérlők, tisztviselők, munkások és napszamosok, tanoncok vagy kisegítő családtagok; valamennyi alosztályon keresztül vonul a két nem megkülönböztetése. Ha még megemlítjük, hogy 1922-től 1924 közepéig az öt foglalkozási főcsoporthoz tartozó egyének a kivándorlás iránya alapján 16 ország szerint is részleteztettek, úgy el kell ismernünk, hogy itt oly gazdagon tagolt foglalkozási rendszerrel állunk szemben, minőt kevés más állam kivándorlási statisztikája bír felmutatni.

A kivándorlóknak foglalkozási főcsoportok szerinti megoszlása a következő volt:

	1922	1923	1924	1925	Együtt
a) Szlovákiából					
Őstermelés	4.631	4.554	13.070	3.619	25.874
Ipar	2.909	5.656	5.795	2.320	16.680
Keresk. és forgalom	311	215	589	92	1.207
Közzolgáltatások és szabad foglalk.	107	109	150	15	381
Egyéb foglalk.	8.779	6.062	15.598	2.669	33.108
Összesen:	16.737	16.596	35.202	8.715	77.250

b) Kárpátorussziából					
Őstermelés	466	62	492	101	1.121
Ipar	226	46	329	179	780
Keresk. és forgalom	87	18	107	13	225
Közzolgáltatások és szabad foglalk.	37	9	53	4	103
Egyéb foglalk.	987	178	1.512	178	2.855
Összesen:	1.803	313	2.493	475	5.084

Százalékokban kifejezve:

	1922	1923	1924	1925	Együtt
a) Szlovákiából					
Őstermelés	27·7	27·4	37·1	41·5	33·5
Ipar	17·4	34·1	16·5	26·6	21·6
Keresk. és forgalom	1·9	1·3	1·7	1·1	1·6
Közzolgáltatások és szabad foglalk.	0·6	0·7	0·4	0·2	0·5
Egyéb foglalkozások	52·4	36·5	44·3	30·6	42·8
Összesen:	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

b) Kárpátorussziából					
Őstermelés	25·8	19·8	19·7	21·3	22·1
Ipar	12·5	14·7	13·2	37·7	15·3
Keresk. és forgalom	4·8	5·7	4·3	2·7	4·4
Közzolgáltatások és szabad foglalk.	2·1	2·9	2·1	0·8	2·0
Egyéb foglalkozások	54·8	56·9	60·7	37·5	56·2
Összesen:	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

A foglalkozásoknak a fenti felsorolásból előtűnő képe nem teljesen világos, mert az „egyéb“ foglalkozásuk gyűjtőcsoportja, mely a cselédeken, napszámosokon és foglalkozásnélkülieken kívül még nagyobb számmal foglal magában kellőleg meg nem határozott foglalkozású egyéneket, azt némileg elhomályosítja. Mégis, mivel a foglalkozásoknak részletes kimutatásából tudjuk, hogy a kivándorló cselédek és napszámosok száma igen magas, láthatjuk, hogy a durva testi munka a kivándorlók foglalkozásában igen erősen van képviselve. Áll ez különösen Kárpátorussziáról, ahol ezek a foglalkozási ágak minden évben jóval gyakoribbak, mint Szlovákiában (négy évi átlagban amott 56·2, itt 42·8%). Ezen, legkisebb műveltségű, rétegeken kívül az őstermelés körébe tartozó egyének szerepelnek a kivándorlók között a legsűrűbben; de míg Szlovéniában a kivándorlóknak átlag egyharmada az őstermelő, addig a ruthén Felföldön csak némileg haladják meg a kivándorlók egyötödét. Az ipar körébe tartozó kivándorlók is gyérebbek itt (15·3%), mint a tót Felföldön (21·6%). Ezel szemben kereskedelem, forgalom és szabad foglalkozások, bár abszolút számban kevés itt a kivándorló, mégis állandóan nagyobb hányadot szolgáltatnak, mint Szlovéniában. A két országrész kivándorlóinak tömege tehát abban különbözik egymástól, hogy Kárpátorussziából a nyers, tanulatlan testi munka képviselői nagyobb arányban szivárognak ki, mint Szlovákiából, ahol viszont a nagyobb képzettséget feltételező ipari osztályok és az őstermelők elvándorlása (átlag a távozók 55·1%-a) jóval nagyobb, mint a ruthén vidéken (37·4%). Egészben véve tehát a tót Felvidék kivándorlása magasabbrendű, mint a Keleti Kárpátoké; onnan értékeesebb elemek mennek ki, mint eminnen.

Hogy az egyes foglalkozási csoportok minő intenzitással vesznek részt a kivándorlásban, azt azoknak a népesség megfelelő foglalkozási osztályainak létszámával való összehasonlítás útján deríthetnők ki. Ily összehasonlítás azonban csak nehezen eszközölhető, mert a kivándorlási statisztika foglalkozási csoportjai — bár elvben fedik a népszámlálás foglalkozási rendszerét — nem teljesen azonosak annak következtében, mivel az „egyéb“ foglalkozásuk között nagyobb számmal (de előtűnő ismeretlen arányban) szerepelnek — hiányos bevallás folytán — olyanok, kiknek jogosan az őstermelés vagy az ipar cso-

portjában kellene helyet foglalniok. Ez természetesen ezen utóbbi főosztályok intenzitását látszólag csökkenti, míg az „egyéb foglalkozásuk“ kivándorlási hajlamát túlzottan nagyra duzzasztja. De mivel feltehető, hogy e hibák a két tartományban egyaránt előfordulnak, az egybevetés — bár hibás mértékkel mér — a két tartomány közt az összehasonlítást mégis lehetővé teszi. Ez alapon megállapíthatjuk, hogy az alább felsorolt foglalkozási főcsoportok 1000 tagja közül az 1922—1925. években összesen kivándorolt:

	Szlovákiából	Kárpátorussziából
Az őstermelők közül . .	14·2	2·7
Az iparosok	31·5	12·2
A kereskedők	5·2	5·2
A közszolgálatiak közül .	2·6	4·0

A két tartomány társadalmi osztályainak kivándorlása között fennálló nagy különbség szembeötlő; a közölt adatok azonban csak az egymással való összehasonlítása használható fel, de nem szolgálhatnak a kivándorlási intenzitás abszolút mértekeül.

Érdekes volna tudni, hogy Szlovákiának és Kárpátorussziának Magyarországtól történt elszakítása óta mennyiben változott meg a kivándorlás jellege a kivándorlottak foglalkozása tekintetében. A régi magyar statisztika a kivándorlók foglalkozását éppen úgy mutatja ki, mint az Egyesült Államok bevándorlási nyilvántartása; a foglalkozási schema azonban mindegyikben más-más s így az összehasonlítás alig lehetséges. A magyar statisztika ugyanis a mezőgazdasági munkásokat, kiket a cseh-szlovák nyilvántartás — úgy látszik hiányos feljegyzés miatt — nagyrészen az „egyebek“ közé sorol, helyesen az őstermelés csoportjában mutatja ki; ezért az őstermelők a kivándorlók 54—56%-át teszik¹⁾, szemben a cseh kimutatás 33·5 százalékaival. K. m. n. napszámos, cseléd és egyéb foglalkozásuk a magyar statisztika szerint Szlovéniából 1905—1907. években 27·0, 1911—1913. években 29·9 százalékkal szerepeltek, a ruthén Felföldön 21·3 és 24·7 százalékkal. Az ipari kivándorlók hányada a fent említett két időszakban a Dunabalti vármegyékben 16—17% volt, tehát valamivel kevesebb, mint a cseh-szlovák uralom idején.

¹⁾ V. ö. *Laky Dezső* id. munkájának 66—67. lapjait.

XV. A kivándorlók foglalkozási főcsoportok, a foglalkozási viszony és nem szerint.

Emigrés suivant les groupes de professions, les conditions d'emploi et le sexe.

Év, foglalkozási főcsoportok Année, groupes de professions	Összes kivándorlók száma — Nombre de tous les émigrés			Kereső kivándorlók — Emigrés (personnes actives)												Foglalkozás nélküli hozzátartozók — Membres de famille sans profession.			
				önálló és bérli — indépendants et fermiers		tisztviselő em-ployés		munkás és napszámos ouvriers et journaliers		tanonc apprentis		segítő családtag membr. de famille aidant leur fam.		összesen total					
	férfi homm.	nő femm.	együtt ensemble	férfi homm.	nő femm.	férfi homm.	nő femm.	férfi homm.	nő femm.	férfi homm.	nő femm.	férfi homm.	nő femm.	együtt ensemble	férfi homm.	nő femm.	együtt ensemble		
a) Szlovákiából — De Slovaquie																			
1922																			
A) Östern. — Prod. du sol	3629	1002	4631	920	102	10	—	2249	432	—	—	277	72	3456	606	4062	173	396	569
B) Ipar — Industrie ..	2533	376	2909	79	—	15	—	2329	109	32	—	—	—	2455	109	2564	78	267	345
C) Keresk. — Commerce	241	70	311	62	5	13	2	153	7	1	—	2	—	231	14	245	10	56	66
D) Közszolg.—Serv. publ.	65	42	107	6	10	45	20	11	—	—	—	—	—	62	30	92	3	12	15
E) Egyéb — Autres	3730	5049	8779	193	625	—	—	2599	1108	—	—	—	—	2792	1733	4525	938	3316	4254
Összesen — Total	10198	6539	16737	1260	742	83	22	7341	1656	33	—	279	72	8996	2492	11488	1202	4047	5249
1923																			
A) Östern. — Prod. du sol	3979	575	4554	695	36	7	—	3015	328	—	—	173	12	3890	376	4266	89	199	288
B) Ipar — Industrie ...	5380	276	5656	106	4	14	—	5148	27	15	1	2	—	5285	32	5317	95	244	339
C) Keresk. — Commerce	193	22	215	36	2	9	1	133	3	—	—	—	—	178	6	184	15	16	31
D) Közszolg.—Serv. publ.	65	44	109	4	9	37	12	10	6	—	—	—	—	51	27	78	14	17	31
E) Egyéb — Autres ..	4316	1746	6062	60	185	14	1	3736	335	4	—	—	—	3814	521	4335	502	1225	1727
Összesen — Total	13933	2663	16596	901	236	81	14	12042	699	19	1	175	12	13218	962	14180	715	1701	2416
1924																			
A) Östern. — Prod. du sol	10882	2188	13070	2624	172	13	—	6739	905	—	—	1139	309	10515	1386	11901	367	802	1169
B) Ipar — Industrie ..	5248	547	5795	373	6	13	2	4647	161	59	2	1	—	5093	171	5264	155	376	531
C) Keresk. — Commerce	484	105	589	149	14	9	4	281	10	8	—	7	1	454	29	483	30	76	106
D) Közszolg.—Serv. publ.	85	65	150	4	13	47	20	25	4	—	—	—	—	76	37	113	9	28	37
E) Egyéb — Autres	7834	7764	15598	132	1115	14	17	6335	1365	4	2	2	—	6487	2499	8986	1347	5265	6612
Összesen — Total	24533	10669	35202	3282	1320	96	43	18027	2445	71	4	1149	310	22625	4122	26747	1908	6547	8455
1925																			
A) Östern. — Prod. du sol	3022	597	3619	465	44	12	—	2260	299	—	—	163	22	2900	365	3265	122	232	354
B) Ipar — Industrie ...	2038	282	2320	264	—	3	—	1651	15	17	1	—	—	1935	16	1951	103	266	369
C) Keresk. — Commerce	73	19	92	24	1	5	—	41	2	1	—	—	—	71	3	74	2	16	18
D) Közszolg.—Serv. publ.	10	5	15	1	—	5	—	3	—	—	—	—	—	9	—	9	1	5	6
E) Egyéb — Autres ..	1397	1272	2669	16	113	4	1	1044	279	2	—	—	—	1066	393	1459	331	879	1210
Összesen — Total	6540	2175	8715	770	158	29	1	4999	595	20	1	163	22	5981	777	6758	559	1398	1957
b) Kárpátorussziából — De Russie Subcarpathique																			
1922																			
A) Östern. — Prod. du sol	334	132	466	112	5	—	—	167	58	—	—	2	5	281	68	349	53	64	117
B) Ipar — Industrie ..	165	61	226	23	5	—	—	125	25	7	3	—	—	155	33	188	10	28	38
C) Keresk. — Commerce	65	22	87	25	5	4	—	31	1	—	—	—	—	60	6	66	5	16	21
D) Közszolg.—Serv. publ.	25	12	37	—	—	10	2	11	5	—	—	—	—	21	7	28	4	5	9
E) Egyéb — Autres ..	300	687	987	25	86	—	—	104	37	—	—	—	2	129	125	254	171	562	733
Összesen — Total	889	914	1803	185	101	14	2	438	126	7	3	2	7	646	239	885	243	675	918
1923																			
A) Östern. — Prod. du sol	56	6	62	6	1	—	—	47	—	—	—	—	—	53	1	54	3	5	8
B) Ipar — Industrie ..	35	11	46	3	—	—	—	25	4	1	—	—	—	29	4	33	6	7	13
C) Keresk. — Commerce	15	3	18	3	—	—	—	7	—	—	—	—	—	10	—	10	5	3	8
D) Közszolg.—Serv. publ.	6	3	9	—	—	5	—	—	1	—	—	—	—	5	1	6	1	2	3
E) Egyéb — Autres ..	65	113	178	7	48	—	—	37	5	—	—	—	—	44	53	97	21	60	81
Összesen — Total	177	136	313	19	49	5	—	116	10	1	—	—	—	141	59	200	36	77	113
1924																			
A) Östern. — Prod. du sol	433	59	492	78	1	—	—	325	11	—	—	3	4	406	16	422	27	43	70
B) Ipar — Industrie ...	255	74	329	24	—	2	—	210	30	5	—	—	—	241	30	271	14	44	58
C) Keresk. — Commerce	82	25	107	23	1	2	—	33	3	1	—	—	—	59	4	63	23	21	44
D) Közszolg.—Serv. publ.	37	16	53	2	—	20	1	4	—	—	—	—	—	26	1	27	11	15	26
E) Egyéb — Autres ...	511	1001	1512	8	23	2	—	231	20	1	1	—	—	242	44	286	269	957	1226
Összesen — Total	1318	1175	2493	135	25	26	1	803	64	7	1	3	4	974	95	1069	344	1080	1424
1925																			
A) Östern. — Prod. du sol	95	6	101	20	1	—	—	71	—	—	—	2	—	93	1	94	2	5	7
B) Ipar — Industrie ..	164	15	179	5	—	1	—	154	2	1	—	—	—	161	2	163	3	13	16
C) Keresk. — Commerce	10	3	13	—	—	—	—	9	—	—	—	—	—	9	—	9	1	3	4
D) Közszolg.—Serv. publ.	2	2	4	—	1	1	—	1	1	—	—	—	—	2	2	4	—	—	—
E) Egyéb — Autres	116	62	178	1	6	3	—	90	2	1	—	—	—	95	8	103	21	54	75
Összesen — Total	387	88	475	26	8	5	—	325	5	2	—	2	—	360	13	373	27	75	102

Az eddig felemlített foglalkozási adatok a foglalkozási főcsoportokhoz tartozó összes egyéneket, keresőket és eltartottakat egyaránt ölelik fel. Előtérbe nyomul a kérdés: a kivándorlók között, mennyi volt a saját erejéből megélő kereső és mekkora hányad esik az ezek által eltartott családtagokra vagy egyéb hozzátartozókra. Az alábbi felsorolás, mely a XV. sz. táblázat adatai alapján négy észlelési év (1922—1925) adatait foglalja össze, e tekintetben igen érdekes s lényegbe vágó különbségeket enged felismerni Szlovákia és Kárpátország között. A tót Felföld kivándorlói között aránylag sokkal több a kereső, mint a ruthénvidékiek között. Amott a kivándorlóknak jó háromnegyede kereső s csak 23·4% az eltartott, mely arány azonban az egyes évek szerint 14·6-tól 31·3-ig ingadozik. A Ruszinszkóból elszállingózók között ellenben (4 év tanúsága szerint) ugyanannyi, sőt valamivel több az eltartott családtag, mint a kereső családfő vagy magányosan kivándorló. Íme, újabb bizonyítéka annak, hogy Kárpátországban a családok kivándorlása sokkal nagyobb arányú, mint Szlovákiában, a kivándorlás — tehát amott — bár számszerűleg jelentéktlenebb — súlyosabb természetű, mint a Tótföldön. A kivándorlóknak keresőkre és eltartottakra való megoszlása ugyanis az utolsó négy évben a következő volt:

	Szám szerint			Százalékokban	
	Kereső	Eltartott	Összesen	Kereső	Eltartott
a) Szlovákiából					
1922	11.488	5.249	16.737	68·7	31·3
1923	14.180	2.416	16.596	85·4	14·6
1924	26.747	8.455	35.202	76·0	24·0
1925	6.758	1.957	8.715	77·5	22·5
Együtt	59.173	18.077	77.250	76·6	23·4
b) Kárpátországban					
1922	885	918	1.803	49·1	50·9
1923	200	113	313	63·9	36·1
1924	1.069	1.424	2.493	42·9	57·1
1925	373	102	475	78·5	21·5
Együtt	2.527	2.557	5.084	49·7	50·3

E tekintetben azonban igen mélyreható eltérések vannak az egyes foglalkozási főcsoportok között. Keresők és eltartottak lényegesen eltérő arányban szerepelnek közöttük s a két tartományt jellemző éles különbség végigvonul valamennyi csoporton. Úgy ott, mint itt az iparosok és az őstermelők között akad a legkevesebb eltartott (tehát családtag, hozzátartozó), Szlovákiában egyformán csak 10 százalék, Kárpátországban 16—18 százalék. Ezután fokozódó arányban sokasodnak az eltartottak

a kereskedelemhez és a szabad foglalkozásokhoz tartozó kivándorlók között. A maximum a foglalkozási schema utolsó főcsoportjában lép fel, amelybe napszámosok, cselédek s egyéb alsó foglalkozási ágak tartoznak. Itt az eltartottak Szlovákiában az összes kivándorlóknak jó kétötödrészt (41·7%), Kárpátországban teljes háromnegyedét (74·1%) teszik. Ezek a jellemző különbségek az alábbi felsorolásból ismerhetők fel, melyben az 1922—1924. évek adatait foglaltuk össze:

	Szám szerint		Százalékokban	
	Kereső	Eltartott	Össz.	Kereső
a) Szlovákiából				
Őstermelés	23.494	2.380	25.874	90·8
Ipar	15.096	1.584	16.680	90·5
Keresk. és forgalom	986	221	1.207	81·7
Közszolgáltatások és szabad foglalk.	292	89	381	76·7
Egyéb foglalk.	19.305	13.803	33.108	58·3
Összesen	59.173	18.077	77.250	76·6
b) Kárpátországban				
Őstermelés	919	202	1.121	82·0
Ipar	655	125	780	84·0
Keresk. és forgalom	148	77	225	65·8
Közszolgáltatások és szabad foglalk.	65	38	103	63·1
Egyéb foglalk.	740	2.115	2.855	25·9
Összesen	2.527	2.557	5.084	49·7
Mindössze	61.700	20.634	82.334	74·9

Kétségtelenül nagy érdekek fűződnek annak megállapításához, mi okozza az egyes társadalmi rétegek eltérő viselkedését a kivándorlással szemben. A kivándorlók munkahiányával való összevetés nem magyarázza ezt meg, mert egészen egyenlő arányú munkahiány mellett (Szlovákia iparosainál 76·2, egyéb foglalkozású kivándorloinál 76·1%) az eltartottak aránya tekintetében a kivándorlók között kirívó eltérések (az iparosoknál 9·5, az egyéb foglalkozásúaknál 41·7%) vannak. A nagy eltérések oka nyilván abban rejlik, hogy azok, akiknek otthon némi ingatlan vagyonuk van, mely hozzátartozóikat fenntartani képes, családjukat inkább otthon hagyják, míg azok, kik foglalkozásukból kifolyólag nincsenek ingatlan vagyon szerzésére ráutalva, vagy akik alantas foglalkozásukból eredő szegénységüknél fogva ingatlan szerzésére képtelenek, családjukat is — mely távozásuk folytán minden keresetét veszítene — magukkal viszik. Innen az eltartottak csekély hányada az őstermelők és az iparosok között, innen azoknak jelentékeny hányada a közszolgáltatási foglalkozásúak és a főleg napszámosokból, cselédekből s más felje

sen vagyontalan rétegekből összetevődő „egyéb” foglalkozásúak között. Abból a különbségből pedig, mely valamennyi foglalkozás tekintetében Szlovákia és Kárpátország között felismerhető, ezek után az utóbbi tartomány lakosságának nagyobb szegénységére kell következtetni, mely itt sokkal kisebb mértékben teszi lehetővé a kivándorlók részére hozzátartozóiknak ott-hon való visszahagyását. A kivándorlók vagyoni helyzetéről fentebb mondottak következtetésünket mindenben megerősítik.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül azon különbségeket sem, melyek a kivándorlók *neme* tekintetében a keresők és az eltartottak között fennállanak. Nagyon természetesnek kell találnunk, hogy a keresők között a férfiak nagy többségben vannak, hiszen a kivándorlás elsősorban a legnagyobb mértékben a leginkább munkaképes és vállalkozó hajlamú férfiakat szólítja sorompóba. Ezek — kisebb-nagyobb időközi hullámzásoktól eltekintve — a kivándorlók-nak 84—86 százalékat teszik, úgyhogy a nők itt csak meglehetősen alárendelt szerepet játszanak. Nem úgy az eltartottak között, kiknek háromnegyedrésze nő, még pedig mindkét tartományban egyaránt. A kivándorlók között volt ugyanis:

	a keresők között:				az eltartottak között:			
	szám szerint	%-ban	szám szerint	%-ban	szám szerint	%-ban	szám szerint	%-ban
	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő	férfi	nő
a) Szlovákiában								
1922	8.996	2.492	78.3	21.7	1.202	4.047	22.9	77.1
1923	13.218	962	93.2	6.8	715	1.701	29.6	70.4
1924	22.625	4.122	84.6	15.4	1.908	6.547	22.9	77.1
1925	5.981	777	88.5	11.5	559	1.398	28.6	71.4
Együtt	50.820	8.353	85.9	14.1	4.384	13.693	24.3	75.7

b) Kárpátországban								
1922	646	239	73.0	27.0	243	675	26.5	73.5
1923	141	59	70.5	29.5	36	77	31.9	68.1
1924	974	95	91.1	8.9	344	1.080	24.2	75.8
1925	360	13	96.5	3.5	27	75	26.8	73.2
Együtt	2.121	406	83.9	16.1	650	1.907	25.4	74.6

A nők nagy túlsúlya az eltartottak között két tényező eredménye. Egyrészt itt találjuk a férjükkal együtt kivándorolt feleségeket, kiknek a legtöbb esetben külön keresetük nem lévén, az eltartottak számát növelik. Másrészt a szülőkkel együtt távozott gyermekek is túlnyomórészen leányokkal szaporítják az eltartottakat, mert a felnőtt fiúk jórésze már keresetképes s így a keresők közé osztatott be. Ez okból ezen adatokból nem lehet a kivándorlott családok képét megkapni s belőlük csak

gyenge fény sugar esik a családi összetételre.

A foglalkozási csoportok tekintetében csak annyit kívánunk megjegyezni, hogy Szlovákiában a kivándorló közszolgálati alkalmazottak és a napszámosok között találjuk a kereső nőt a legnagyobb arányban (32.2 és 26.2%), ellenben a kereső iparosok közül alig vándorolnak ki nők (2.2%) s ezek a kereskedők közt is csak csekély hányaddal szerepelnek. Az eltartottak között a nők az „egyéb” foglalkozásúak csoportjában a legszámosabbak (77.3%), a mely csoportról már fentebb kiemeltük, hogy a körébe tartozó férfiak legnagyobb arányban kelnek útra feleségül és gyerekestül. Kárpátországban ugyanez a kategória viszi ki a legtöbb női hozzátartozót s a keresők között is a legnagyobb hányaddal látunk nőt (31.1%). Az őstermelők családotúli kisebb kivándorlása ezen adatokból is kiviláglik.

A két nemnek a keresők és eltartottak csoportjaiban való részesedését az öt foglalkozási főcsoportban a következő oldalon (fent) levő összeállítás tünteti fel, mely az 1922—1925. évek adatait foglalja össze.

A cseh-szlovák statisztika a kereső kivándorlókat a *foglalkozási viszony* alapján ötfelé választja szét aszerint, amint azok önállók, mesterek vagy bérlők, alkalmazott tisztviselők, munkások és napszámosok, tanoncok és végül kisegítő családtagok. Az 1922—1925. évekre vonatkozó idevágó adatok — a XV. táblázat szerint — a következők:

	Önálló és bérlo	Tisztviselő	Munkás, napsz.	Tanonc	Kisegítő családi.	Össz.
a) Szlovákiából						
1922	2.002	105	8.997	33	351	11.488
1923	1.137	95	12.741	20	187	14.180
1924	4.602	139	20.472	75	1.459	26.747
1925	928	30	5.594	21	185	6.758
Együtt	8.669	369	47.804	149	2.182	59.173

b) Kárpátországban						
1922	286	16	564	10	9	885
1923	68	5	126	1	—	200
1924	160	27	867	8	7	1.069
1925	34	5	330	2	2	373
Együtt	548	53	1.887	21	18	2.527

Ezen számok jelentőségét akkor tudjuk kellőleg mérlegelni, ha azokat az összlakosság megfelelő kategóriáival állítjuk szembe s megállapítjuk, hogy a népességnek foglalkozási viszony szerinti egyes kategóriáira hány kivándorló esik. Ebből a

	K e r e s ő k				E l t a r t o t t a k			
	Szám szerint Férfiak	Nők	Százalékokban Férfi	Nő	Szám szerint Férfiak	Nők	Százalékokban Férfi	Nő
a) S z l o v á k i á b ó l								
Östermelés	20.761	2.733	88.4	11.6	751	1.629	31.6	68.4
Ipar	14.768	328	97.8	2.2	431	1.153	27.2	72.8
Kereskedelem	934	52	94.7	5.3	57	164	25.8	74.2
Közszolg. és szab. fogl.	198	94	67.8	32.2	27	62	30.4	69.6
Egyéb foglalk.	14.159	5.146	73.8	26.2	3.118	10.685	22.7	77.3
Összesen	50.820	8.353	85.9	14.1	4.384	13.693	24.3	75.7
b) K á r p á t o r u s s z i á b ó l								
Östermelés	833	86	90.7	9.3	85	117	42.1	57.9
Ipar	586	69	89.4	10.6	33	92	26.4	73.6
Kereskedelem	138	10	93.3	6.7	34	43	44.2	55.8
Közszolg. és szab. fogl.	54	11	83.0	17.0	16	22	42.1	57.9
Egyéb foglalk.	510	230	68.9	31.1	482	1.633	22.8	77.2
Összesen	2.121	406	83.9	16.1	650	1.907	25.4	74.6

szembeállításból¹⁾, mely a kivándorlás intenzitását fejezi ki, arról győződünk meg, hogy Szlovákiában az önálló keresőknek (mesterek, önálló kereskedők, bérlők) a megfigyelés tárgyát képező négy év (1922—1925) alatt csak csekély hányada (1.93%) hagyta el otthonát, még ennél is kisebb pedig a kivándorlott tisztviselők és tanoncok hányada. Ezzel szemben a munkások kivándorlása igen magas, mert közel egy tizedrészük kelt útra. Kárpátországban, melynek kivándorlása, mint tudjuk, a tót Felföldénél jóval kisebb arányú, ugyancsak a munkások kivándorlási aránya a legnagyobb, mely itt is — mint Szlovákiában — az önállók és mesterek kivándorlásánál négyszeresre nagyobb. Az 1922—1925. években ugyanis kivándorolt:

	Szlovákiából	Kárpátországban
az önállóknak, mestereknek stb.	1.93	0.57
a tisztviselőknek	0.62	0.68
a munkásoknak	9.22	2.37
a tanoncoknak	0.63	0.90
a kisegítő családtagoknak	0.96	0.04
az összes keresőknek	4.63	1.11
ellenben az összes eltartottaknak	1.08	0.79

százaléka. Az ezen számokból levonható tüzetesebb következtetéseket — helyszűke miatt — mellőzve, csak arra kívánunk rámutatni, hogy a keresők és az eltartottak kivándorlási intenzitásának összehasonlítása is a ruthén Felföldről kiinduló nagyobb családi kiözönlést igazolja s így a mozgalom komolyabb voltára utal.

¹⁾ Az összehasonlítás alapjául szolgáló népességi adatok:

	önálló	tisztviselő	munkás	tanonc	kiseg. családtag	összesen	eltartottak
Szlovákiában	450.392	59.081	518.317	23.686	227.139	1,278.615	1,680.817
Kárpátországban	96.016	7.749	79.509	2.336	42.351	227.961	322.610

XVI. A kivándorlók foglalkozási csoportok szerint.

Emigrés suivant les groupes de professions.

Foglalkozási főcsoportok és csoportok Groupes et sous-groupes de professions	a) Szlovákiából — De Slovaquie			b) Kárpátorussziából — De Russie Subcarpathique		
	1924	1925	1926 I.—III. negyed I—III trimestr.	1924	1925	1926 I.—III. negyed I—III trimestr.
1. Foglalkozási főcsoportok — Groupes de professions						
A) Őstermelés <i>Production du sol</i>	13.070	3.619	7.912	492	101	552
B) Ipar — <i>Industrie</i>	5.795	2.320	1.168	329	179	99
C) Kereskedelem és forgalom — <i>Commerce et trafic</i>	589	92	78	107	13	9
D) Közszolgálatok és szabad fogl. — <i>Services publ. et professions libér.</i>	150	15	21	53	4	11
E) Egyéb — <i>Autres</i>	15.598	2.669	1.622	1.512	178	152
Összesen — <i>Total</i>	35.202	8.715	10.801	2.493	475	823
Ebből szezonmunkás: — <i>Dont ouvriers saisonniers</i>						
A) Őstermelés — <i>Production du sol</i>	1.267	106	98	2	1	1
B) Ipar — <i>Industrie</i>	90	5	5	—	—	—
C) Kereskedelem és forgalom — <i>Commerce et trafic</i>	1	—	—	—	—	—
D) Közszolgálatok és szabad fogl. — <i>Services publ. et professions libér.</i>	—	—	—	—	—	—
E) Egyéb — <i>Autres</i>	676	32	10	—	—	9
Összesen — <i>Total</i>	2.034	143	113	2	1	10
2. Foglalkozási csoportok — Sous-groupes de professions						
Mezőgazdaság — <i>Agriculture</i>	12.931	3.607	7.901	486	99	551
Erdőgazdaság — <i>Sylviculture</i>	139	12	11	6	2	1
Bányászat — <i>Mines</i>	1.297	1.103	108	56	122	58
Fémipar — <i>Industrie métallurg.</i>	1.187	443	322	28	6	9
Gépipar — <i>Construct. mécanique</i>	433	115	104	22	7	7
Kőipar — <i>Ind. de la pierre</i>	35	5	11	—	8	—
Üvegipar — <i>Verrerie</i>	27	6	67	—	—	—
Vegyészeti ipar — <i>Ind. chimique</i>	25	6	1	1	—	—
Faipar — <i>Ind. du bois</i>	394	74	62	19	2	3
Papíripár — <i>Ind. du papier</i>	10	1	1	—	4	—
Sokszorosító- és műipar — <i>Ind. polygraph. et d'art</i>	34	9	3	7	—	—
Fonó- és szövőipar — <i>Ind. textile</i>	67	22	32	3	—	—
Bőripar — <i>Ind. du cuir</i>	62	8	9	4	—	—
Ruházati ipar — <i>Ind. du vêtement</i>	941	114	111	111	6	9
Tisztítóipar — <i>Ind. du nettoyage</i>	77	13	5	8	—	1
Élelmezési ipar — <i>Alimentation</i>	328	59	46	26	4	5
Építőipar — <i>Ind. du bâtiment</i>	494	266	210	28	18	4
Egyéb ipar — <i>Autres industries</i>	384	76	76	16	2	3
Árúkereskedelem — <i>Commerce des marchandises</i>	351	55	54	70	—	9
Vendéglőipar — <i>Restaurants</i>	78	11	6	10	5	—
Kereskedelmi segédpár — <i>Ind. auxil. du commerce</i>	7	2	2	—	—	—
Pénz és hitel — <i>Monnaie et crédit</i>	10	2	—	3	—	—
Posta és vasút — <i>Postes et chemins de fer</i>	68	17	5	1	—	—
Egyéb forgalom — <i>Autre trafic</i>	75	5	11	23	8	—
Allami és egyéb közzszolgálat — <i>Services de l'Etat et autres serv. publ.</i>	68	5	3	36	1	3
Szabad foglalkozások — <i>Professions libér.</i>	82	10	18	17	3	8
Cselédek — <i>Domestiques</i>	1.128	106	83	24	3	4
Napszámosok — <i>Journaliers</i>	8.422	1.492	676	278	96	62
Foglalkozásnélküliek — <i>Sans profession</i>	81	22	29	15	2	3
Egyéb — <i>Autres</i>	5.967	1.049	834	1.195	77	83
Összesen — <i>Total</i>	35.202	8.715	10.801	2.493	475	823

XVII. A kivándorlók foglalkozási főcsoportok és a kivándorlás iránya szerint.

Emigrés suivant les groupes de professions et la direction de l'émigration.

Ország megneve- zése, melybe a kivándor- lás irányult <i>Pays où l'on a émigré</i>	1922						1923						1924 I. fele — 1re moitié					
	Östermelés <i>Production du sol</i>	Ipar <i>Industrie</i>	Keresk. forgalom <i>Commerce, trafic</i>	Közzs., szab. fogl. <i>Serv. publ., prof. libér.</i>	Egyéb — Autres	Összesen — Total	Östermelés <i>Production du sol</i>	Ipar <i>Industrie</i>	Keresk. forgalom <i>Commerce, trafic</i>	Közzs., szab. fogl. <i>Serv. publ., prof. libér.</i>	Egyéb — Autres	Összesen — Total	Östermelés <i>Production du sol</i>	Ipar <i>Industrie</i>	Keresk. forgalom <i>Commerce, trafic</i>	Közzs., szab. fogl. <i>Serv. publ., prof. libér.</i>	Egyéb — Autres	Összesen — Total
a) Szlovákia. — <i>De Slovaquie.</i>																		
Ausztria — <i>Autriche</i>	23	45	3	4	45	120	17	62	13	—	37	129	12	65	5	1	18	101
Németorsz. <i>Allemagne</i>	4	26	8	—	20	58	—	5	1	—	9	15	1	5	—	—	3	9
Lengyelor. <i>Pologne</i>	5	19	—	1	11	36	9	5	3	—	8	25	1	1	—	—	3	5
Magyarorsz. <i>Hongrie</i>	54	276	27	20	193	570	77	2.774	16	20	911	3.798	37	200	2	1	322	562
Románia — <i>Roumanie</i>	8	54	4	8	31	105	5	88	1	1	50	145	2	36	—	1	1	40
Sz. H. Sz. áll. <i>Royaume des S. C. S.</i>	9	62	5	4	16	96	83	64	10	6	42	205	8	14	—	—	5	27
Franciaorsz. <i>France</i>	65	483	18	—	190	756	870	482	6	—	858	2.216	2.170	439	14	—	1.494	4.117
Olaszország <i>Italie</i>	1	1	—	—	3	5	1	3	1	—	3	8	—	1	—	—	—	1
Oroszország <i>Russie</i>	11	4	—	—	13	28	9	12	—	—	12	33	2	10	—	2	4	18
Egyéb Euró. <i>Autre Europe</i>	16	15	5	1	21	58	7	28	1	1	9	46	5	10	—	—	2	17
Egy.-All. — <i>Etats-Unis</i>	4.322	1.703	221	62	7.685	13.993	897	639	57	51	2.033	3.677	7.021	3.314	485	122	11.345	22.287
Kanada — <i>Canada</i>	17	1	—	—	6	24	1.203	371	31	5	669	2.279	1.569	172	16	1	514	2.272
Argentína <i>Argentine</i>	1	4	1	—	9	15	1.292	1.024	62	19	1.324	3.721	15	33	1	2	42	93
Brazília — <i>Brésil</i>	16	53	7	1	32	109	55	48	5	3	31	142	1	1	4	—	2	8
Egyéb Amer. <i>Autre Amér.</i>	7	20	1	1	15	44	13	19	6	2	48	88	1	1	—	—	1	3
Egyéb világr. <i>Autr. parties du monde</i>	1	—	1	—	1	3	1	7	—	—	4	12	—	1	—	—	1	2
Ismeretlen <i>Inconnu</i>	71	143	10	5	488	717	15	25	2	1	14	57	30	9	—	—	38	77
Összesen <i>Total</i>	4.631	2.909	311	107	8.779	16.737	4.554	5.656	215	109	6.062	16.596	10.875	4.312	527	130	13.795	29.639
b) Kárpátország. — <i>De Russie Subcarpathique.</i>																		
Ausztria — <i>Autriche</i>	—	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Németorsz. <i>Allemagne</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Lengyelor. <i>Pologne</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Magyarorsz. <i>Hongrie</i>	6	5	5	—	32	48	—	5	—	4	3	12	—	—	—	—	—	—
Románia — <i>Roumanie</i>	—	4	3	—	13	20	3	—	—	—	6	9	7	—	—	—	1	8
Sz. H. Sz. áll. <i>Royaume des S. C. S.</i>	14	—	—	—	1	15	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Franciaorsz. <i>France</i>	—	2	—	—	—	2	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	3	3
Olaszország <i>Italie</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Oroszország <i>Russie</i>	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	9	13	—	—	—	—	—	—
Egyéb Euró. <i>Autre Europe</i>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egy.-All. — <i>Etats-Unis</i>	444	213	77	37	925	1.696	51	40	18	5	149	263	391	260	100	37	1.340	2.128
Kanada — <i>Canada</i>	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	7	9	22	—	1	—	18	41
Argentína <i>Argentine</i>	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	3	4	—	1	—	—	—	1
Brazília — <i>Brésil</i>	1	—	2	—	1	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Egyéb Amer. <i>Autre Amér.</i>	—	—	—	—	11	11	2	—	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—
Egyéb világr. <i>Autr. parties du monde</i>	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Ismeretlen <i>Inconnu</i>	1	1	—	—	3	5	—	—	—	—	—	—	2	—	—	—	—	2
Összesen <i>Total</i>	466	226	87	37	987	1.803	62	46	18	9	178	313	422	261	101	37	1.363	2.184

önálló mester mellett 93·3 százalékkal szerepelnek. Közöttük legkevesebb a kivándorló önálló mester, segítő családtag pedig teljesen hiányzik. Viszont az önálló kereskedők igen nagy számmal hagyták el eddigi otthonukat, a kivándorlók 29·7 százaléka lévén önálló kereskedő és csak 64% munkás. Kivándorolt a négy év alatt

	önálló	munkás és napszamos	segítő családtag
az őstermelők közül	5 058	16.227	2.167
az iparosok „	832	14.087	3
a kereskedők „	293	630	10

A kivándorolt köz- és magántisztviselők száma 369 volt, közte 80 nő; a kivándorolt szabadfoglalkozásúak (ügyvéd, orvos, tanító, stb.) száma (az „önálló“ közszolgálatiak száma alapján) 47-re tehető (közte 32 nő).

Ruszinokban hasonlóak a viszonyok a kivándorlók között. 919 őstermelő között 224 (vagyis 24·4%) volt az önálló birtokos vagy bérlő, segítő családtag azonban alig volt a kivándorlók között; az iparosok közül 9·2, a kereskedők közül 38·5% volt önálló. A közszolgálati ágakhoz vagy szabad foglalkozásokhoz tartozó kivándorló itt alig volt.

A cseh-szlovák kivándorlási statisztika 1924 óta a kivándorlók foglalkozását 30 kisebb csoport szerint is részletezi; az erre vonatkozó adatokat a XVI. sz. táblában foglaltuk össze. A táblázat adatai szerint az iparágak közül a bányászat és a fémipar vesztett el legtöbb embert, de a ruházati ipar, az építőipar, a gépipar, faipar és élelmezési ipar is erősen megcsappant. Tekintélyes számmal vándoroltak ki cselédek is. Az eltávozott napszamosok az összkivándorlók egyötöd részét tették ki. Három évi megfigyelés szerint kivándorolt:

bányász	2.508
fémiparból	1.952
ruházati iparból	1.166
építőiparból	970
gépiparból	652
faiparból	530
élelmezési iparból	433
cseléd	1.317
napszamos	19.590

Végül még néhány pillantást vetünk a XVII. sz. táblázatra, mely a kivándorlók öt foglalkozási főcsoportját a kivándorlás célpontját képező országok szerint részletezi. Ez a táblázat meglepő eredményeket derít fel. A harmadfél év alatt (1922 elejé-

től 1924 közepéig), melyről ily adatokkal rendelkezünk, a Szlovákiából kivándorolt őstermelők először (1922-ben) majdnem teljes számmal (93%) az amerikai Egyesült-Államokba tódultak; a következő évben az odaözlés megcsappant s Kanada és Argentína csábította magához a kivándorló őstermelők nagy részét. Ebben az esztendőben azonban Franciaország felé is erős áramlat indul meg, mely 1924-ben igen magasra (fél év alatt 2.170 kivándorló) duzzadt fel. Ebben a félévben az Egyesült-Államok újra nagy tömeget (7.021) vonzanak magukhoz, Kanada is másfélezer embert von el, de Argentínába már nem igyekszik senki. A kivándorló iparosok Eldorádója 1922-ben az Unió volt, de már tekintélyes a Franciaország felé irányuló hullám, sőt Magyarországra is kívánczik pár száz ember. A rákövetkező évben az Egyesült-Államok vonzása megapad, de Kanada s főleg Argentína veszi át a szerepet; a francia hullám nem módosul, de Magyarország a kivándorlók felét szívja fel. 1924-ben az egész vonalon nagy az apadás, még pedig az Egyesült-Államok javára, ahová e félévben 3.314 egyén igyekszik. A kereskedők kivándorlása tekintetében csak az Egyesült-Államoknak van nagyobb szerepük, amelyekbe tódul az „egyéb“ foglalkozások csoportjába tartozó sok napszamos is, akik egyébként Franciaországot is előszeretettel keresik fel. Kárpátország kivándorlóit az itt tárgyalt harmadfél év alatt valamennyi foglalkozási csoportból túlnyomó nagy tömegekben az Egyesült-Államokba igyekeztek, a többi országokat csak szórványosan keresték fel.

11. A kivándorlás topografiai eloszlása.

Tanulmányunk befejezéséül még rövid pillantást vetünk a kivándorlás topografiai eloszlására. A cseh statisztika ezt is lehetővé teszi, amennyiben 1922-ről a kivándorlókat a régi magyar vármegyék szerint, 1923 óta pedig járások szerint részletezve mutatja ki, amely utóbbi adatokat a XVIII. sz. táblázatban a régi magyar vármegyék szerint foglaltuk össze. Amennyiben a cseh kormány a járások határait több helyütt megváltoztatta, a térképünkön feltüntetett járási határok csak megközelítőeknek tekintendők, a topografiai viszonyoknak nagy vonásokban való jellemzésére azonban az ekként készült térkép mindenesetre elegendő.

XVIII. Kivándorlás járások szerint.

Emigration par arrondissement.

Vármegye, járás Comitat, arrondissement	1923	1924	1925	1926 I-III n. I-III trimestr.	Együtt Ensemble	Vármegye, járás Comitat, arrondissement	1923	1924	1925	1926 I-III n. I-III trimestr.	Együtt Ensemble
Pozsony.						Árva.					
1. Pozsony város	38	153	55	51	297	42. Alsókubini . . . járás	76	197	38	71	382
2. Pozsonyi járás	47	262	17	60	386	43. Námesztói "	247	393	103	55	798
3. Somorjai "	—	10	2	11	23	44. Trsztenai "	46	354	24	186	610
4. Dunaszerdahelyi "	5	21	19	16	61	Liptó.					
5. Galántai "	192	245	13	8	458	45. Rózsahegyi "	1578	900	764	353	3595
6. Modori "	44	650	163	174	1031	46. Revucai "	206	—	2	176	384
7. Nagyszombati "	338	1095	197	239	1869	47. Liptószentmiklósi "	755	397	176	77	1405
8. Malackai "	291	1185	132	209	1817	48. Liptóújvári "	243	198	10	85	536
Komárom.						Zólyom.					
9. Komáromi "	26	32	19	23	100	49. Breznóbányai "	807	776	118	277	1978
10. Ógyallai "	1	10	—	1	12	50. Besztercebányai "	496	523	232	214	1465
Esztergom.						51. Zólyomi "	433	303	71	230	1037
11. Párkányi "	8	34	6	14	62	Nógrád.					
Nyitra.						52. Kékkői "	245	196	76	210	727
12. Érsekújvári "	153	50	46	57	306	53. Losonci "	200	710	128	204	1242
13. Vágsellyei "	174	232	36	11	453	Gömör.					
14. Nyitrai "	476	407	172	136	1191	54. Feledi "	280	194	20	106	600
15. Galgóci "	404	615	204	82	1305	55. Rimaszombati "	184	658	103	393	1338
16. Nagytapolcsányi "	323	507	74	87	991	56. Tornaíjai "	148	193	52	111	504
17. Pöstyéni "	316	532	58	39	945	57. Rozsnyói "	193	887	200	201	1481
18. Vágújhelyi "	148	909	246	170	1473	Szepes.					
19. Miavai "	56	851	25	79	1011	58. Szepesófaluai "	47	144	—	24	215
20. Szenicei "	138	420	47	145	750	59. Ólublói "	326	330	191	222	1069
21. Szakolcai "	211	384	78	83	756	60. Késmárki "	173	248	42	143	606
22. Privigyei "	481	805	747	370	2403	61. Poprádi "	301	296	23	122	742
Trencsén.						62. Iglói "	207	334	42	58	641
23. Báni "	234	508	153	113	1008	63. Lőcsei "	88	341	33	76	538
24. Trencséni "	314	786	254	153	1507	64. Gölnieibányai "	164	360	102	48	674
25. Ilavai "	155	360	39	81	635	Sáros.					
26. Puhói "	47	566	41	131	785	65. Kisszebeni "	141	693	48	104	986
27. Vágbesztercei "	152	525	90	60	827	66. Bártfai "	50	1176	94	286	1606
28. Nagybecsei "	173	900	230	162	1465	67. Felsővízközi "	59	456	42	260	817
29. Csacai "	294	374	208	89	965	68. Giráltyi "	17	422	49	136	624
30. Kiszúcaújhelyi "	142	173	72	89	476	69. Kapi "	1	360	38	201	600
31. Zsolnai "	15	491	29	95	630	70. Eperjesi "	242	940	126	221	1529
Turóc.						Abaúj-Torna.					
32. Turócszentmártoni "	416	583	90	48	1137	71. Kassa város	36	339	32	23	430
Bars.						72. Kassai járás	44	237	60	162	503
33. Kőrmöcbányai "	51	98	3	9	161	73. Szepsi "	39	340	73	119	571
34. Garamszentkereszti "	498	600	334	191	1623	Zemplén.					
35. Újbányai "	533	994	228	65	1820	74. Mezőlaborci "	54	135	38	118	345
36. Aranyosmaróti "	778	786	278	145	1987	75. Szinnai "	23	185	29	119	356
37. Lévai "	138	734	84	118	1074	76. Homonnai "	14	182	33	157	386
38. Verebelyi "	104	356	263	77	800	77. Varannói "	53	298	60	166	577
39. Zselizi "	16	258	32	13	319	78. Gálszécsi "	34	274	46	390	744
Hont.						79. Nagymihályi "	48	682	152	361	1243
40. Selmecbányai "	110	110	33	25	278	80. Királyhelmecei "	8	169	30	80	287
41. Korponai "	179	483	169	157	988						

Vármegye, járás Comitat, arrondissement	1923	1924	1925	1926 I—III n. — I—III trimestr.	Együtt Ensemble
Ung.					
81. Szobránci . . . járás	71	288	229	370	958
82. *Nagybereznai . . .	18	92	17	119	246
83. *Perecsenyi . . .	6	162	5	37	210
84. *Szerednyei . . .	17	213	25	—	255
85. *Ungvár . . . város	42	316	21	13	392
86. *Ungvári . . . járás	38	345	55	235	673
Bereg.					
87. *Szolyvai . . .	2	34	4	27	67
88. *Oroszvégi . . .	1	—	—	—	1
89. *Munkács . . . város	7	118	3	26	154
90. *Munkácsi . . . járás	20	193	38	63	314
91. *Mezőkaszonyi . . .	—	—	—	—	—
Vármegye, járás Comitat, arrondissement	1923	1924	1925	1926 I—III n. — I—III trimestr.	Együtt Ensemble
92. *Beregszász . . város	8	151	6	26	191
93. *Beregszászi . . járás	4	41	8	32	85
94. *Ilosvai . . .					
Ugocsa.					
95. *Nagyszőlősi . . .	44	449	137	91	721
Máramaros.					
96. *Dolhai . . .	2	54	18	—	74
97. *Ökörmezői . . .	13	35	15	5	68
98. *Husztai . . .	56	121	6	96	279
99. *Técsői . . .	17	74	9	19	119
100. *Taracközi . . .	11	60	67	27	165
101. *Rahói . . .	7	35	41	7	90

A *-al jelölt járárok Kárpátorussziában vannak. — Les arrondissements marqués d'un astérisque se trouvent dans la Russie Subcarpathique.

Az alább közölt összeállítás és az első térkép szerint az 1922—26. években Nyitra vármegye szolgáltatott abszolút számban a kivándorlók legnagyobb tömegét, amennyiben onnan öt év alatt közel 14.000 ember kívánt kivándorolni. Hozzá közvetlenül Trencsén megye csatlakozik tízezer kivándorlóval majd Sáros és Bars 8—8.000, Pozsony, Zemplén és Liptó 7—7.000, Szepes, Zólyom és Gömör 5—5.000 kivándorlóval, a többi megyék pedig kisebb összegekkel. Már ez a felsorolás, melyben különböző népsűrűségű megyék egyforma kivándorló tömeggel szerepelnek, rámutat a kivándorlás sűrűsége tekintetében fennálló nagy eltérésekre. Hogyha a kivándorlók számát a vármegyék népességével állítjuk szembe, úgy a legintenzívebb kivándorlási mozgalmat Liptó megyében találjuk, ahonnan öt év alatt a népességnek 6·4 százaléka vándorolt el, majd Sáros és Bars megyék következnek 4·5 és 4 százaléknál népvesztéssel, Árva, Ung, Zólyom, Gömör, Szepes, Trencsén és Zemplén 3—4 százaléknál, Nyitra, Turóc, Pozsony, Nógrád, Abaúj-Torna és Hont 2—3 százaléknál kivándorlási veszteséggel; az itt fel nem sorolt vármegyékben a kivándorlott néptömeg a népesség 2%-án alul maradt, legkisebb volt Esztergom vármegyében (0·1%), Pozsony (0·4%) és Kassa városokban (1%). Kárpátorussziában Ung és Ugocsa megyék népessége a kivándorlás által 2 százalékkal, Bereg és Máramarosé átlag félszázalékkal csökkent.

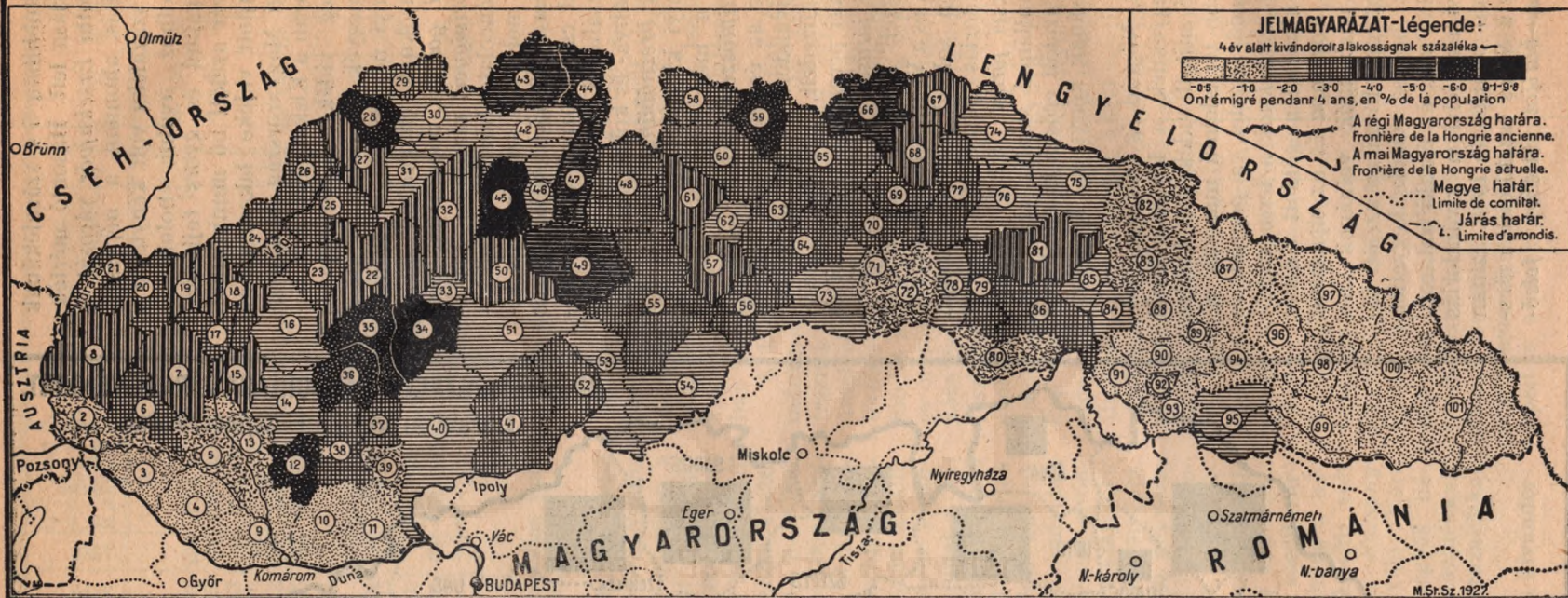
A XIX. sz. összeállítás, mely a kivándor-

lás abszolút számadatain kívül ennek a népesség számához való arányát is kitünteti, egyúttal a kivándorlásoknak időszertinti alakulásának megfigyelését is lehetővé teszi, melynek tüzetesebb taglalására azonban át nem térhetünk.

A kivándorlás helyi okainak és körülményeinek felismerésére jó szolgálatot tesznek a járárok szerinti részletezések, amelyekben a kivándorlás tüneteit kisebb területekre lokalizálva követhetjük. Erre módot ad az a térkép, melyben járásonként és öt város (Pozsony, Kassa, Ungvár, Munkács és Beregszász) megkülönböztetésével részletezve mutattuk ki az 1923—1926. években kivándorlottakat a járás, illetve város népszámához viszonyítva. Ez a térkép sok érdekes jelenséget derít fel. Két erős kivándorlási centrumot ismerünk fel, ahonnan a lakosságnak közel egytizedrésze vándorolt el: egyik a rózsahegy járás 9·8 százalékos népcsökkenéssel, a másik a garamszentkereszt járás 9·1 százalékos népvesztéssel. Mindkettő erősen ipari járás volt, amaz Rózsahegy hatalmas textil-, cellulóz- és papírgyáraival, ez az alsóháromi, vihnyei, garamrudnói és más, bár kisebb, de számottevő ezüst- és fémárú-, gép- és üvegyáraival. A cseh-szlovák kormány iparmegfőjtő politikája az itteni ipart is halálra ítélte s a nép nagy részét, melyet eddig az ipari foglalkozás tartott fenn, kivándorlásra kényszerítette. Ugyanez a politika támatta meg életgyökerében az aranyosmaróti és újbányai járárok iparte-lepeit is, aminek eredménye a lakosság 5·9

AZ 1923-1926. ÉVEK KIVÁNDORLÁSA JÁRÁSONKINT.

Emigration en 1923-1926, par arrondissement.



Pozsony megye.	14. Nyitrai járás	Túróc megye.	Liptó megye.	Szepes megye.	Zemplén megye.	
1. Pozsony város	15. Gálóczi "	32. Túrócszentmártoni j.	45. Rózsashegyi járás	58. Szepesófalusi járás	74. Mezőlaborci járás	*89. Munkács város
2. Pozsonyi járás	16. Nagytapolcsányi "	Bars megye.	46. Revucai "	59. Olublói "	75. Szinnai "	*90. Munkácsi járás
3. Somorjai "	17. Pöstyéni "	33. Körömbányai járás	47. Liptószentmiklósi "	60. Késmárki "	76. Homonnai "	*91. Mezőkaszonyi "
4. Dunaszerdahelyi "	18. Vágújhelyi "	34. Garamszentkeresztj. "	48. Liptóújvári "	61. Poprádi "	77. Varannói "	*92. Beregszász város
5. Galántai "	19. Miavai "	35. Újbányai "	Zólyom megye.	62. Igloi "	78. Gálszécsi "	*93. Beregszászi járás
6. Modori "	20. Szenicei "	36. Aranyosmaróti "	49. Breznóbányai "	63. Lőcsei "	79. Nagymihályi "	*94. Ilosvai "
7. Nagyszombati "	21. Szakolcai "	37. Lévai "	50. Besztercebányai "	64. Gölnicbányai "	80. Királyhelmeci "	
8. Malackai "	22. Privigyei "	38. Verebélyi "	51. Zólyomi "	Sáros megye.	Ung megye.	Ugocsa megye.
Komárom megye.	Trencsén megye.	Hont megye.	Nógrád megye.	65. Kisszebeni járás	81. Szobránci járás	*95. Nagyszőlősi járás
9. Komáromi járás	23. Bári járás	40. Selmecbányai járás	52. Kékkői járás	66. Bártfai "	*82. Nagybereszna "	Máramaros megye.
10. Ogyallai "	24. Trencséni "	41. Korponai "	53. Losonci "	67. Felsővízközi "	*83. Perecsényi "	*96. Dolhai járás
Esztergom megye.	25. Illavai "	Árva megye.	Gömör megye.	68. Giráltyi "	*84. Szerednyei "	*97. Ökörmezői "
11. Párkányi járás	26. Püböi "	42. Alsókubini járás	54. Feledi járás	69. Kapi "	*85. Ungvári város	*98. Huszti "
Nyitra megye.	27. Vágbesztercei "	43. Rimaszombat "	55. Rimaszombati "	70. Eperjesi "	*86. Ungvári járás	*99. Técsői "
12. Érsekújvári járás	28. Nagybecsei "	44. Námestói "	56. Tornaaljai "	Abaúj-Tornamégye.	Bereg megye.	*100. Taracközi "
13. Vágsellyei "	29. Csacai "	45. Trsztenai "	57. Rozsnyói "	71. Kassa város	*87. Szolvyai járás	*101. Rahói "
	30. Kiszúcaújhelyi "			72. Kassai járás	*88. Óroszvégi "	
	31. Zsolnai "			73. Szepsi "		

XIX. A kivándorlók részletezése megyék szerint és évenként.

Répartition des émigrés par comitat et année.

Vármegye, város <i>Comitat, ville</i>	1922	1923	1924	1925	1926 I—III. n. <i>trimestr.</i>	Együtt az öt év alatt ¹⁾ <i>Au total, pendant ces 5 ans,</i>	
						abszolút számban <i>nombres absolus</i>	a lakosság százalékában <i>en % de la population</i>
a) Szlovákia — <i>Slovaquie</i>							
Pozsony város	92	88	153	55	51	389	0.4
Pozsony megye	1.607	917	3.468	543	717	7.252	2.3
Komárom	8	27	42	19	24	120	1.1
Esztergom	—	8	34	6	14	62	0.1
Nyitra	2.246	2.880	5.712	1.733	1.259	13.830	2.7
Trencsén	1.692	1.526	4.683	1.116	973	9.990	3.2
Turóc	326	416	583	90	48	1.463	2.6
Bars	262	2.118	3.826	1.222	618	8.046	4.0
Hont	108	289	593	202	182	1.374	2.0
Árva	203	369	944	165	312	1.993	3.8
Liptó	998	2.782	1.495	952	691	6.918	6.4
Zólyom	597	1.736	1.602	421	721	5.077	3.6
Nógrád	237	445	906	204	414	2.206	2.3
Gömör	844	805	1.932	375	811	4.767	3.5
Szepes	1.166	1.306	2.053	433	693	5.651	3.4
Sáros	2.288	510	4.047	397	1.208	8.450	4.5
Kassa város	133	36	339	32	23	563	1.0
Abaúj-Torna megye	831	83	577	133	281	1.905	2.3
Zemplén	3.099	234	1.925	388	1.391	7.037	3.2
Ung	—	71	288	229	370	958	3.7
Összesen — <i>Total:</i>	16.737	16.596	35.202	8.715	10.801	88.051	¹⁾ 3.0
b) Kárpátorusszia — <i>Russie Subcarpathique</i>							
Ung megye	584	121	1.128	123	404	2.360	2.2
Bereg	389	42	537	59	174	1.201	0.6
Ugocsa	681	44	449	137	91	1.402	2.1
Máramaros	149	106	379	156	154	944	0.4
Összesen — <i>Total:</i>	1.803	313	2.493	475	823	5.907	¹⁾ 1.0
Mindössze — <i>Total général:</i>	18.540	16.909	37.695	9.190	11.624	93.958	2.7

¹⁾ E számítás az öt év alatt kivándorolt egyének összes számára van alapítva, míg a 2. fejezetben (ahol a cseh statisztikának 100.000 lakóra való számítását közöltük) az ötévi időszak egyévi átlaga van feltüntetve; innen a látszólagos ellentét a két adatközlés között. — Tandis que ce calcul est fondé sur le nombre total des personnes émigrées pendant les cinq années envisagées, le chapitre 2 (où figure le calcul pour 100.000 habitants de la statistique tchèque), indique la moyenne annuelle de cette période de cinq années, ce qui amène, entre les deux données, une opposition apparente.

vizközi és girálti járásoknak erősen megítéztelt határszéle, majd Ung megye szobránci járásán (3.7%) túl a kivándorlás mindgyébrebbé válik s Máramaros megyében eléri mélypontját, amelyhez hasonlót csak a Csallóköz termékeny rónáin találunk még. A többi részletek mellőzésével utalunk a térképünkre, mely a kivándorlás topografiai eloszlásáról könnyen áttekinthető képet nyújt. De megemlíjük még, hogy a Felvidék városai sem maradtak mentek a kivándorlástól. 4 év alatt Pozsonyból 297, Kassáról 430, Ungvárból 392 és Munkácsról 154 egyén vándorolt ki, jelölül annak, hogy a csehek által nagy arányokban mestersé-

gesen fejlesztett eme városokban is megindult az ősi lakosság kényszerű elvándorlásának folyamata.

A kivándorlás, miként tanulmányunk elején említettük, régóta egyik fájó sebe volt a magyar felvidék népességének. Erős kivándorlás folyt évtizedek óta és különösen erős volt az Északkeleti Kárpátok vidékének kivándorlása Szepestől Máramarosig. Ezen vidéken ma — a cseh statisztika szerint — számszerűleg kisebb a kivándorlás, mint volt a világháborút megelőző években, nagyrészt persze az Egyesült-Államoknak a bevándorlást korlátozó és tiltó rendelkezései folytán. Nem így az

északnyugati Felvidéken. Itt a Felvidék vi-
rágzó iparának és bányászatának tönkreté-
tele a lakosság egy részét megfosztotta meg-
élhetésének lehetőségétől s ezzel a kíván-
dorlás erős fokozódását idézte elő oly vidé-
keken, ahol azelőtt ennek szüksége csak
kisebb mértékben volt meg. Ennek bi-
zonyítására szembeállítjuk a tót Felvidék-
nek a világháború előtti öt év alatti kíván-
dorlását a legutóbbi öt esztendő mozgalmá-
val, megjegyezvén, hogy csak olyan vár-
megyéket vettünk figyelembe, melyek egész
terjedelmükben átkerültek az új államhoz,
ahol tehát a vármegyéről kimutatott ada-
tok a cseh statisztika adataival összehason-
líthatók, és hangsúlyozva még, hogy a cseh
adatok csak 4% évre, tehát a magyar ada-
toknál három hónappal **rövidebb időre** vo-
natkoznak. Ez adatok a következők:

	1909—1913 ¹⁾ (5 év alatt)	1922—1926 (4 ³ / ₄ év alatt)	Kivándorlás szaporulata (+)
	k i v á n d o r l á s		
Pozsony városából . . .	179	389	+ 210
Pozsony vármegyéből . . .	4.162	7.252	+ 3.090
Nyitra . . .	9.806	13.880	+ 4.074
Trencsén . . .	6.975	9.990	+ 3.015
Turóc . . .	2.638	1.463	-- 1.175
Bars . . .	1.665	8.046	+ 6.381
Arva . . .	3.960	1.993	-- 1.967
Liptó . . .	3.691	6.918	+ 3.227
Zólyom . . .	3.084	5.077	+ 1.993
Összesen . . .	36.160	54.958	+ 18.798

¹⁾ Lásd: Magyar Statisztikai Közlemények, új
sorozat 67. kötet, a 2—3. lapon

E számok minden kommentárnál job-
ban beszélnek.

Dr. Thirring Gusztáv.



OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

OSZK

Central Szekesfehervar Library